

Č A S O P I S
MAĆICY SERBSKEJE
1889.

Redaktor:
Michał Hórnik.

Létnik XLII.

Zešiwk I.

(Cyłego rjada čisło 79.)

B u d y ś i n .

Z nakładom Maćicy Serbskeje.

W kommissiji E. Rühla.

Č A S O P I S
MAĆICY SERBSKEJE
1889.

Redaktor:
Michał Hórnik.

Létnik XLII.

B u d y š i n.

Z nakładom Maćicy Serbskeje.

Pismowstwo katholskich Serbow.

(Třeća zběrka.)

Wot *Handrija Dučmana.*

Poslednja zběrka „pismowstwa katholskich Serbow“ je w léće 1874 wušła, a je na času, zo swoje štyrnačelětne skutkowanje zaso wobhladamy.

Dželašnske polo je so rozšěriło. Črjódka mlodych dželačerjow je so přinamakala, kotřiž w přezjednosći ze staršimi dželaju. Njeh to tak dale traje! W přezjednosći tež malke wěcy rostu.

Stary wašnjopis, kotryž na mjeno prawopis žaneho prawa nima, je přewinjeny a zahrjebany, a wjacoy z rowa wjestanje. Porjedeny prawopis we frakturje, analogiskemu tak blizki, čaka na přiležnosć, zo by do analogiskeho so přewoblekl, kotryž je sebi hižo puć do najwážnišeho (nabožneho) wotryjada přerubał. Zasydlenje je jeno hišće prašenje časa.

Němcam abo němcowarjam k woli njetrjebamy frakturu přestować. Wšak so sami Němcy hotuja, šwabach wostajić.

Štóz by čakać chcył, hač sebi lud analogiski prawopis sam žada, njeznaje móc stareho naložka, a by to směšne bylo, jako hdy by generalštab poručnosće něhdže wot podwyskow wočakował. Štóz chce plwać, njesmě so wody bojeć!

Zajimawy spis so z rukow njepoloži, byrnje uniforma lačanski rěz měla. Wšak porno wójskej lačanskich pismikow druge (frakturne) kaž trundlate trodlački khelpaju.

Ze zamyslom po zhromadnej defilowancy (we XXXVII.) tule pionirsku gardu (we XXXVIII.) k čestnemu předstupej zawołam.

Njewostajimy džělo pionirske. O zo by hižom čas tu był, hdžež so šwabach we serbsčínje do kuta čisnje!

Přitomna zběrka so wot přjedawšēju wšelako rozeznawa. Nadrobnije rozdžělenje wjacystronsku džělawasć rozjasnja.

Přehladnosće dla we kóždym wotdžělenju na přislušace spisy we přenje (A) a drugej (B) zběrcy pokazam. Po zapisku nowych čišćow sčěhuje přehlad sem słušacych rukopisow. Tak rozjasnju našu džělawasć a wolóžu prócu tym, kotřiž chcedza so w našim pismowstwje rozhladować.

Drobne, njenahladne wěcki tež sobu bjeru. Wšako je kóžda, byrnje najsnadniša, swědk serbskeje džělawasće.

Časny přehlad wšitkich čišćow by wužitny był, ale zajima wjele městna. Tajki přehlad by tež dobry wobraz spisacelskich hronow*) serbskeho katholickeho pismowstwa poskićil.

Je-li hdže někajki zmylk abo něšto zabyte, porjedženje abo wudospołnjenje z dźakom přiwozmu a prošu wo nje.

Préni dźěl.

Spisy katholickeho Serbow.

I. Swjate pismo.

a. Starše čišće.**)

A. XV: čsł. 141; — B. XVI, čsł. 87.

b. Nowe čišće.

1. Nowy Zakoń. Do hornjoserbšćiny po rjedže Vulgaty přeložištaj Jurij Łusćanski a Michał Hórnik. Z dowolnosću duchowneje wyšnosće. Zešiwk I. Evangelii s. Mateja a s. Marka. Zawod (str. I—XVI), str. 1—80. (We wulkej VIII.) Budyšin. Z pomocu towafstwa ss. Cyrilla a Methodija. 1887. Čišćał E. M. Monse w Budyšinje.
2. Nowy Zakoń (kaž 1.). Zešiwk II. Evangelii s. Lukaša a s. Jana. Zawod (str. XVII—XX); str. 81—172 (we VIII.) Budyšin 1888. Čišćał E. M. Monse.

c. Rukopisy.***)

A. čsł. 5 (B. XVIII, 15).

*) Po dotalnych slědženjach sydom tajkich hronow rozeznawam a po najwážnišich dźětačerjach mjenuju:

1. Přenjetni (hač do 1678) z 10 mjenami.
2. Ticin-Swětlik (1679—1729) z 12 mjenami.
3. Kowař-Golian (1730—1759) ze 7 mjenami; mjena wšelkich njejsmy dotal wuslědźić móhli.
4. Wařda (1760—1794) z 12 mjenami;
5. Tecelin Mět ([1795] 1809—1835) z 13 mjenami;
6. Jordan-Buk ([1836] 1841—1858) z 31 mjenami, a
7. Hórnik (1858— daj Bóh hišće doho!) ze 7 staršimi a wjacj dyžli 40 nowymi mjenami.

Kóžde z tutych hronow so tež zwonkowaje wot drubich rozeznawa.

**) W přénimaj zbérkomaj A (Čas. M. S. IV. 1867 str. 548—586) a B (Č. M. S. VI. 1873 str. 105—130) su spisy do mjenje stawow zestajane. Přehladnosće dla na nje tudy pokazuju a to A XV. str. 575—580, čsł. 1—185, a B XVI, str. 580—586, čsł. 1—120.

***) Rukopisy njejsu w mojich zběrkach po wobsahu zřadowane. Tohdla tudy na nje pokazam: zběrka A XVI, str. 580—586, čsł. 1—38; zběrka B XVII, str. 124—127, čsł. 1—18; zběrka C (tudomna) XXXIV.

II. Sćenja (perikopy).

a. Starše.

A. XV. čsl. 4, 8, 15, 32, 100.

b. Rukopisy.

B. XVII. 1, 2, 9.

III. Biblijske stawizny.

a. Starše.

A. XV. čsl. 1, 48, 86; B. XVI. čsl. 58.

b. Nowe.

1. Krótke biblijske stawizny staroho a nowoho zakonja za mjeńše džěci katolskich šulow. Z dowolnoséu duchowneje wyšnosće. Budyšin. Z nakładom F(ilipa) R(ězaka) a M(ikławša) H(aše). 1887. Spisał F. Rězak. Čišć Smolerjec knihičišćefnje. 76 stron. VIII.

c. Rukopisy.

A. XV. čsl. 36 (tež B. XVIII, 21. A. B. C. D. E.).

IV. Katechismy.

a. Starše.

A. XV. čsl. 1 (C. XXXVI, 2), 5, 19, 33, 53, 84, 98 a B. XVI. čsl. 116.

b. Nowe.

1. Katholski katechismus za šulske džěci. Budyšin 1878. Z nakładom spisaćela. Čišć Smolerjec knihičišćefnje. (J. Wowčeršk. str. 8 + 96 w VIII.)

Prisp. Je to přeni katechismus z analogiskim laćanskim pismom.

2. Krótki katechismus za mjeńše džěci katolskich šulow. Budyšin 1888. Spisał a wudał F. Rězak. 36 str. w VIII.

c. Rukopisy.

A. XVI. čsl. 8, 27.

V. Pastyrske listy a wozjewjenja.

a. Starše.

A. XV. čsl. 35, 145, 155, 160, 161, 175, 177; B. XVI. 17, 35, 41, 44, 61, 64, 73, 79, 102.

b. Nowe.

1. Nastupny pastyrski list biskopa Franca Bernerta. 1875. „Nasch Krjész a Zbóžnik Jezus Khrystus.“ 4 str. IV. Preł. M. Hórnik. Čiřichčjał L. A. Domerchał.
 2. Pastyrski list bisk. Fr. Bernerta. 1876: „W noč, w fotrejž běřhtaj Marija a Józef do Betlehema.“ 4 str. VI. Preł. M. Hórnik. Čiřichčjał E. M. Monse.
- N. B. Tež wšě slědowace čista, hdžež njeje druha čišćernja mjenowana, su pola E. M. Monse čišćane.
3. Póštny list bisk. Fr. Bernerta 4. febr. 1877: „Wědma běřche po powjedanju swjatoho řćenja.“ 4 str. IV. Preł. M. Hórnik.
 4. Cyrkwinske wozjewjenje na swjedženju najswjećišćeje Trojicy 1877. 2 str. IV. Preł. M. Hórnik. Čiřichčž Smolerjec knihičjšćernje.
 5. Póštny list bisk. Fr. Bernerta 24. febr. 1878: „Runje wozjewjene řwowa njedželskoho swjatoho řćenja.“ 4 str. IV. Preł. M. Hórnik.
 6. Póštny rjad za lěto 1878: „Z džiwanjom na wobřtejnosće.“ 4 str. IV. Preł. M. Hórnik.
 7. Póštny list bisk. Fr. Bernerta 1879: „Z nowa přichřadža we přichřibřowanju.“ 5 str. IV. Preł. M. Hórnik.
 8. Wotpustkny list: „Wozjewjenje na přenju póřtnu njedželu lěta 1879.“ 6 str. IV. Preł. M. Hórnik.
 9. Póštny list bisk. Fr. Bernerta 1880: „Wliřko pola Serichu prořheřche.“ 5 str. IV. Preł. M. Hórnik.
 10. Póštny list bisk. Fr. Bernerta 1881: „Řhwalba rozřwěćenja a zdžěłanořće čřłowjefow.“ 5 str. IV. Preł. M. Hórnik.
 11. Wotpustkny list bisk. Fr. Bernerta: „Wozjewjenje na řćežu njedželu po řutrach 1881.“ 5 str. IV. Preł. M. Hórnik.
 12. Wokolny list bamža Leona XIII., wot 30. septembra 1880, ze započatkow: „Grande munus.“ 8 str. wulk. VIII. Preł. M. Hórnik. Čiřć Smolerjec knihičišćernje. 1881.
 13. Póštny list bisk. Fr. Bernerta 12. febr. 1882: „Spočatkwowe řwowa we řćenju dženřišćeje njedžele wěřčja.“ 5 str. IV. Preł. M. Hórnik.
 14. Póštny list bisk. Fr. Bernerta 28. jan. 1883: „Runje čřitane řwowa řwj. řćenja napominaja nař.“ 8 str. IV. Preł. M. Hórnik.

15. Póstny list bisk. Fr. Bernerta wot 14. februara 1884: „Bo powjestejće runje čžitanoho jčženja.“ 6 str. IV. Přek. M. Hórník.
16. Póstny list bisk. Fr. Bernerta 8. febr. 1885: „Bšchelafe swjedženje a čžafy w cyrkwinym lěčže.“ 8 str. IV. Přek. M. Hórník.
17. Póstny list bisk. Fr. Bernerta 28. febr. 1886: „Bšchi runje štyšchawym wořanju šlepocho na pucžu do Serichu.“ 8 str. IV. Přek. M. Hórník.
18. Póstny list bisk. Fr. Bernerta 12. febr. 1887: „Bažne podawši tež w žitwenju jednotliwocho čžłowjeka.“ 7 str. IV. Přek. M. Hórník.
19. Póstny list bisk. Fr. Bernerta 5. febr. 1888: „Pod pohnučžom počornoho bžželměčžana.“ 8 str. VIII. Přek. M. Hórník.

c. Rukopisy.

A. XV, 16, 19.

VI. Předowanja.

a. Starše.

A. XV, 88, 176; B. XVI, 37.

b. Nowe.

1. Tu je macže, ž rohomaj a wopušaju, abo Předowanjo w Mjebjelčžicach na šchwórtu njebželu po jutrach 1880. A. Kubaš. 8 str. wulk. VIII. Čžiščž Smolerjec knihicžiščžernje.

c. Rukopisy.

A. XVI, 7, 9, 12, 18, 26, 28, 33, 38.

B. XVII, 6, 10a, 10b, 11, 15.

Přisp. We wšelakich rukach a na farach so wěće serbske předowanja tež ze staršich časow namakaju, kotrež nihtó kedžbu nima. A tola su we wšelakim nastupanju wažne. Prošu, mi je přecelnje wozjewić abo k zřadowanju atd. prepodać.*)

VII. Křescanske rozwučenja.

a. Starše.

A. XV: 29, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 46, 47, 83, 90, 92, 93, 118, 131, 146.

B. XVI: 18, 52, 54, 66, 90, 105.

*) Tu samu próstwu tež w nastupanju druhich serbskich rukopisow wuprajam.
H. D.

b. Rukopisy.

A. XVI, 21. Ledžbora.

VIII. Agenda duchowna.

a. Starše.

A. XV, 14.

b. Rukopisy.

A. XVI, 3, 4, 31. (B. XVIII, 13, 14.)

Přísp. Tež tudy so wśće nēhdžekuli rukopisy namakaju.

IX. Modlitne knihi.

a. Starše.

A. XV: 21, 22, 23, 25, 26, 27, 34, 44, 49, 54, 57, 58, 63, 69, 76, 77, 87, 89, 94, 105, 111, 116, 117, 119, 125, 142, 153, 154, 168, 169.

B. XVI: 16, 20, 40, 53, 82, 89, 106, 118, 120.

b. Nowe.

1. Rozwuczenja a modlitwy za jubilejski čas. Spisał J. Łuščanski. Budyšin. Z nakładom J. Łuščanskoho 1875. Čišečcał L. A. Donnerhač. str. 36.
2. Stowa Jězusa winica, to je kniha z najtrēbnijšim nabožnym powuczenjom a z powščitkownymi a wosebitnymi pobožnosćemi za wščitke časy, swjedzenje a pšchiležnosće katolskoho křešćana. Po rjedže Waldoweje winicy wobdželał Jurij Łuščanski, prašes serbskoho seminara w Brazh. Budyšin, z nakładom wudawarja. 1877. Čišečćane w Smolerjec knihiczišćezetni. 4 + 644 + XII str. VIII. Z wobrazom.
3. Jězusa Wincza, to je kniha, wo kotrejž so namakaju atd., kaž tež Šherlufše atd. Budyšin 1878. Čiše Smolerja. (Korr. M. H.) Nowy wudawk knihi z l. 1853.
4. Hwězda. Modlitna knižka za katolskich křesćanow. Druhi wudawk. H(andrij D(učman). W Budyšinje. Z nakładom spisačela. 1880. Čiše Smolerjec knihiczišćezetni. 6 + 104 str. w. XVI.

Přísp. Je to skróčeny wudawk knižki B. III. 22. 1871.

5. Pobožnosće bratratwa mrějacych a wotemrjetych pod mjenom Smjertneje stysknosće Jězusa Khrystusa na křižu, k dobyću zbóžneje smjerće. Nowy wudawk. H(andrij D(učman).

Budyšin. Z nakładom wudawarja. 1881. Čiše Smolerjec knihičišćernje. 62 str. XVI.

Prisp. Je to porjedzeny wudawk přerjeho džela knihi: A. IV. 20. 1878.

6. Pobožnosć na swjatym šřhodže. Štwórty (porjedzeny) wudawk. Budyšin 1881. Z nakładom M. Hórnik. 24 str. Čišeća E. M. Monse.

7. Khwalće Knjezowe mjeno! Modlitna kniha za katolskich křesćanow wot H(andrija) D(učmana). Druhi wudawk. Budyšin. Z nakładom spisaćela 1882. Čiše Smolerjec knihičišćernje. 4 + 508 str. mař. VIII.

Prisp. Je to předželaný wudawk knižki: A. IV. 82. z l. 1862 a wučah z wjetšeje: Róčna Swjatnica (C. IX, b. 7). Je so čišćała wot 1876.

8. Marija Maczer dobreje rady. Knižka za sobustawy pobožnje Sednoty ř čřesćowanjn Maczerje dobreje rady, a za druhich čřesćowarjow ř. Marije. Budyšin. Z nakładom towarštna ř. Cyrilla a Methodija (recte M. Hórnik). 1883. Čřišćerjne pola E. M. Monse. VI + 96 str. w. VIII. Łusćanski a Hórnik. Z barbočišenym wobrazom (hl. C. XXXI, b. 4).

9. Róčna Swjatnica katolskoho křesćana. Modlitna kniha. H(andrij) D(učman). Budyšin. Z nakładom spisaćela 1883. Čiše Smolerjec knihičišćernje. VIII + 1250 str. mař. VIII.

Prisp. Je so wot lěta 1876 čišćała, kóžde lěto něšto.

10. Pobožny Wofadnik. Modlitny a řerlusće za katolskich Serbow. Zřjadomař a wudař M. Hórnik. Budyšin 1889. XIV + 270 str. (džěl I). Z nakładom M. H. Čišeća E. M. Monse.

c. Rukopisy.

A. XVI: 10, 11, 13, 32. B. XVII: 14, 16, 17.

X. Jednotliwe modlitwy.

a. Starše.

A. XV: 28, 70, 78, 79, 81, 110, 152, 164, 173, 181.

B. XVI: 8, 30, 31, 48, 68, 69, 70, 72, 75, 78, 83, 91, 93, 107.

b. Nowe.

1. Modlitwa na dnju bšřpoweje řwjećizny. M. Hórnik. 2 str. VIII. 1875.

2. Někotre wužitne modlitny. Smolerjec knihičišćernja w Budyšinje 1876. 4 str. VIII. Wudař M. Hórnik.

3. Wječorna modlitwa a różowc f j. Mariji. Gziščcz Smolerjec knihicziščczejnje. 4 str. VIII. 1876.
4. Rašcha luba knjeni wobstajneje pomocy. 4 str. mał. VIII, z wobrazom (C. XXXIII. b. 7.). 1878. Čišćał E. M. Monse. Wudał M. Hórnik.
5. Swjata Marija, Šhrystusowa maczeř. 4 str. mał. VIII, z wobrazom (C. XXXIII. b. 8.). 1878. Wudał M. Hórnik.
6. Zambzel pěřton. 4 str. mał. VIII. Z wobrazom (C. XXXIII. b. 9.). 1878. Wudał M. Hórnik.
7. Gzeřczenjo wutrobny Šezusoweje. 4 str. mał. VIII. Z wobrazom (C. XXXIII. b. 10.). 1878. Wudał M. Hórnik.
8. Wotpuřtkne modlitwy přchi řhorjch a utrějachj. 4 str. mał. VIII. Z wobrazom (C. XXXIII. b. 11.). 1878. Wudał M. Hórnik.
9. Šlej, twoja maczeř! 2 str. XII. Z wobrazom (C. XXXIII. b. 12.). 1878. Wudał M. Hórnik.
10. Šlej wutrobu, kotraž je cžłowjekow taf jara lubowafa. 2 str. XII. Z wobrazom (C. XXXIII. b. 13.). 1878. Wudał M. Hórnik.
11. Gzeřczenjo swjatoho Šozefa. 4 str. XII. Z wobrazom (C. XXXIII. b. 14.). 1878. Wudał M. Hórnik.
12. Modlitwa. Š Božo, wot kotrohož swjate. 4 str. VIII. 1879. Michał Hórnik.
13. Šchtwórcž hodžiny do swjatoho sakramenta. Gziščcz Smolerjec knihicziščczejnje. 4 str. VIII. Z němskoho přeł. Libš.
14. Różowc f řpomozenju duřchow we cžiřcju. Gziščcz Smolerjec knihicziščczejnje. 1882. 2 str. VIII. Je to nowy wudawk spiska: B. III. 19. 1871. Wot H. Dučmana.
15. Modlitwa, z kotrejž móžeřch řo Waczeri dobreje rady poručetž. 11 str. XVI. Michał Hórnik. 1883. Z barbočiřným wobrazom (C. XXXI. 4).
16. Š moja knjeni, o moja maczeř. Litoměrc, Herrmann Anton. 1885. 1 str. XVI. Z řerwjenym čišćom. Wudał H. Dučman.

Přisp. Tu samu wěc je H. D. tež w českej „O Panownice moje! o Matko moje“ a w němskej ryči „O meine Gebieterin, o meine Mutter“ za fotografiski wobraz ěnadowneje „Swjateje Marije pomocnicy na Wólři“ we Křeřicach (z nakladom fararja Józefa Douřna) čišćeć dał.

17. Dopomnjeńka na jubilej swjateho Methodija 1885. Čišćeńnja benediktinow Rajhradskich w Brnje. Modlitwa z barbočišćonym wobrazom (C. XXXIII. b. 17). 1 str. XVI. Michał Hórnik.

XI. Khěrlušowe knihi.

a. Starše.

- A. XV: 6, 9, 16, 26, 27, 50, 58, 61, 56, 71, 159.
B. XVI: 39, 67.

b. Nowe.

1. Mjeńšče spěwarške knihi za katolskich křesćanow. Zrjadował Michał Hórnik. Wšchidawł t Nowej Sězujowej Winicy. Budyšćin. Z nakładom wudawarja. 1878. Čyšćcž Smolerjec knihičyšćcžernje. 4 + 96 str. VIII.
2. Pobožny Spěwar. Mjeńšče spěwarške knihi z modlitwami. Za katolskich Serbow wobdžětał a wudał Michał Hórnik. Budyšćin. Z nakładom wudawarja. 1879. Čyšćcž Smolerjec knihičyšćcžernje. 8 + 196 str. we VIII.
Přisp. Přeni džěl (str. 1—92) je z teje sameje knižki, kaž C. XI. 2; na to (str. 93—98) slěduje dodawk khěrlušow z Noweje Winicy (C. IX. 2. 1877), na to (str. 99 hač do kónca) wšelake nowe modlitwy atd.
3. Pobožny křižer, abó spěwanja při jutrownym jěchanju we Radworju. Zrjadował Jan Cyž. 1884. Čiśé Smolerjec knihičišćeńnje. Z nakładom wudawarja. 28 str. wulk. VIII.
4. Kěrlušé. — Z nakładom kapłana Gustava Jurija Kubaša w Njebjelěicach. Čiśeal M. Smolef. 1886. 8 str. mał. VIII. (10 khěrlušow.)
5. Wěnašk ze zymskich róžičkow lubemu Jězus-džěcatkej do ručkow podawa H. Handrij Dučman. Lipsk 1886. Z nakładom spisacela. Čiśeal F. M. Geidel w Lipsku. 40 str. we X.
Přisp. Je to cynkografiski čišć. 12 spěwow, z wjetša z čěskeho, němskeho a łacanskeho přetoženych; k 5 spěwam su noty přidate.
6. Pobožny Wosadnik, džěl II. str. 1—256 (hl. horjeka pod IX).

c. Rukopisy.

- B. XVII: 8, 81 B.

XII. Jednotliwe khěrlušė.

a. Starše.

A. XV: 10, 11, 12, 13, 55, 59, 80, 165.

B. XVI: 1, 3, 5, 6, 7, 32, 33, 104, 71.

b. Nowe.

1. Khěrlušče k swj. Zózefej. Smolerjec knižicziščezernja. 1878. 4 str. VIII. Z němskeho přeložil J. Wowček. Su to tři khěrlušė: „Swjaty Zózef stamw nam'ka“; „Běnc žiwij čycemj namicž“ a „D k Zózefej bžicžel ta cyrkej naš honi“.

c. Rukopisy.

1. 1878. C. XXXIV, 9; J. Wowček.

XIII. Ryčespyt.

a. Starše.

A. XV: 2, 18, 95, 114, 120, 126, 166.

B. XVI: 42, 46.

b. Nowe.

1. Principia Linguae Wendicae, quam aliqui Wandalicam vocant. Cum licentia superiorum. Pragae typis universitat: Carolo-Ferdinand: in collegio societ. Jesu ad s. Clementem, Anno 1679. str. 10 + 78 w XII. Wot Jakuba Ticina.

Přisp. Je to nowy (snadž wo 30 lět młódsi) wudawk knižki: A. VII. 1. 1679, rozdžělny po wulkosci (snadžje) a titlach dedikacije a w naspomnjenju přjedawšich čišow. Mich. Hórnik (Čas. M. S. 1878 str. 9—16) staja jón na kónc sydonnateho lětstotka. (Pola přirunaj přisp. čsč. C. XXXVI, 3.)

2. Pismowstwo katholskich Serbow. Druha zběrka. Zestajał H. Dučman. Budyšin. W komisii J. E. Smolerja. 1874. Čišať E. M. Monse. 4 + 52 str. wulk. VIII.

Přisp. Je to wosebity wočišć z Časop. M. S. VI. 1873 str. 105—130 a 1874 str. 18—44.

3. Syntax der wendischen Sprache in der Oberlausitz, von Georg Liebsch. Bautzen. Verlag von Michael Hórnik. 1884. XVI + 240 str. wulk. VIII. Čišćane pola E. M. Monse.

c. Rukopisy.

A. XVI: 14, 15, 23, 20, 29, 34. B. XVII: 3, 4, 5, 7, 20, 13. Č. XXXIV, 8.

Prisp. W ryčespytnym nastupanju ma wulku wažnosť pražska Serbowka, kotraž je wšelakim porjedženkam analogiskeho prawopisa nastork dała. We jeje zapiskach je mnohosć (wjětšich abó mjenšich) ryčespytnych nastawkow. Wot započatka hač dotal móžemy jej stawne hesło podawać: „Dale a lěpje.“*)

XIV. Stawizny. Žiwjenjopisy.

a. Starše.

A. XV: 7, 138, 156, 162, 170, 178, 184.

B. XVI: 19, 21, 36, 43, 56, 57, 63, 80, 88, 100, 101, 111, 117.

Prisp. Žiwjenjopisy namakaju so tež w knizy B. VI. 2. 1869. str. 45—102; kaž tež w Kath. Posle a druhich.

b. Nowe.

1. Žiwjenja Swjatyh. Po rjedže cyrkwińskich stawiznow spisał Handrij Dučman. Zešiwk XII. W Budyšinje 1874. str. 801—864 wulk. VIII.
2. Krótke stawizny Noweje Krupki, hnadownoho města w Čzechach. Zestajał Józef Žrout, serbski předař w Nowej Krupcy. Budyšin. Z nakładom towarstwa ff. Cyrilla a Methoda. 1876. Čižičežal L. M. Donnerchał. 24 str. wulk. okt.
Prisp. Je to wosebity wotěišć z Kath. Pósta 1876 str. 161—164, 173—176, 181—184, 189—192, 197—200, 207—210.
3. Chrónika Kulowa, města a farsteje wosady. Z mnohimi powjeszemi ze serbskeho a susodneho němskeho kraja, spisał Franc Schneider, duchowny radžiczeř a farač. (Woczičež z Katholskeho pósta.) Budyšin. Z nakładom towarstwa ff. Cyrilla a Methoda. 1878. Čižičež Smolerjec knižiczičežetnje. 2 + 148 str. wulk. VIII.
4. Historija serbskeho naroda. Spisaštaj Wilhelm Bogustawski a Michał Hórnik. Budyšin. Z nakładom Michała Hórnika. 1884. Čišćal E. M. Monse. XVI + 144 str. wulk. VIII. Z khartu (C. XXX. b. 1.).
5. Dopomnjeńka na jubilej swjateho Methodija 1885. Swjataj Cyrill a Methodij. Čišćerňa benediktinow Rajhradskich w Brnje. 1 str. w XVI. Z wobrazom (C. XXXIII. b. 16). Wudał Michał Hórnik.

Prisp. Žiwjenjopisy hlej tež w C. XXXIII. b. 2. str. 26—52.

*) K jeje polstalětnemu jubilejow w lěće 1896 wěsće něchtó we swjeteńskim spisu jeje bohate wobsah nadrobnje rozestaja.

XV. Čitanki šulske.

a. Starše.

A. XV: 20, 67, 99, 171. B. XVI: 119.

b. Nowe.

1. Přrěnja čjitanfa za jerbšje wučžernje. Wobdžěłał Šerman Brauner, wučžer w Ščunowje. Čišěł Karl Neitsch w Kulowje. 1883. Nakład tach. konsistoria w Budyšinje. Druhi rozmnoženy wudawk. (Serbske kruchi, tež nowe, su wot M. Hórnik, hač na někotre hrónčka wot Kubaša. Němčina je wot Braunera po nowych prawopisnych wukazach zřadowana. 136 str. VIII.)

XVI. Powučne spisy. Přirodospyt.

a. Starše.

A. XV: 65.

b. Nowe.

1. Něšto z geologiskoho twara wokołosće Budyšina. Z mikrofotografiskim wobrazom. Spisał Dr. med. Pětr Dučman (Deutschmann). Wosebity wotěšć z Čas. Mać. Serbsk. VII. 1878. str. 68—72.

XVII. Zabawne spisy.

a. Nowe.

1. Naša wowka. Wobrazy z wjesneho žiwjenja wot Boženy Němcoweje. Z čěšćiny přeserbšćil Filip Řezak. W Budyšinje. Čišć a nakład Smolerjec knihičičernje. 1883. 6 + 360 str. VIII. Z wobrazom.

XVIII. Powjedančka.

a. Starše.

A. XV: 102, 107, 108, 115, 139, 149, 158.

B. XVI: 26, 47, 55, 98, 108.

b. Nowe.

1. Přdhi maćernym rowje. Powjedančžo. 1874. Wosebity wotěšć z Krajana 1875. Handrij Dučman. 32 str.
2. Młarija, wumožena křora. Z němsk. přeložil H. Dučman. Čišć 1874. Wosebity wotěšć z Krajana 1875. str. 26.

3. Zutrowne jeifa. Z němstoho do serbskoho přehožene powjedanczko wot Jakuba Kuczanfa, kanonika kapitulara kantora w Budyščinje. Druhi wudawf. W Budyščinje 1876. Z nakładom Maćicy Serbskeje. Čižichčej Smolerjec knihičižichčejnje-40 str. VIII.
- Přisp. Je to druhi přeporjedžany wudawf z knižki: A. XI. 1. 1848.
4. Wulki lóš, abo kaž dobyte, tať wotbyte. (Žiwjeńšći wobraz.) Wudaf J(akub) S(kala). 1877. Čiše Smolerjec knihičišečejnje. 18 str. VIII. Wosebity wotčiše z Krajana 1877.
5. Raf je Bohuslaw z Dubowina Boha spóznať. Powědaničko wot Rhr. Schmida. Přehožitiť S. Wul. Druhi wudawf (přepisať M. H.). Budyšin 1887. 46 str. Z nakł. Maćicy S.

XIX. Časopisy.

a. Starše.

- A. XV: 101, 106, 112, 148, 157, 163, 172, 179.
 B. XVI: 28, 50, 81, 99.

b. Nowe.

1. Zutrničzka. Nowiny za Serbow. 106 str. IV. Čižichčejane pola E. G. Hiečfi. Budyščinje, wědžene wot J. P. Jordana. 1842. (26 čislow.)
2. Serbska Jutnička. Wudawana wot J. P. Jordana 1842. 64 str. IV. Pismiki late a čišćane wot Bedr. Niesa w Lipsku. 2 čisle.
3. Měsačny přidawf k serbskim Nowinam. 1858. 12 čislow = 48 str. IV. Čiše Bjedricha Hiki w Budyščinje. Załožiť a redigowať M. Hórnik.
4. Měsačny přidawf k serbskim Nowinam. 1859. 12 čislow = 48 str. IV. Čiše Bjedricha Hiki w Budyščinje. Redig. M. Hórnik.
5. Katholiski Božof. Ludowy časopiš, wudawany wot ff. Cyriła a Mlethoda w Budyščinje. Redaktor: Jurij Łusćanski. Čižichčejaf S. A. Donnerhať w Budyščinje.
 - a) Dwanaty lětniř. 1874. 24 čisł.; IV + 200 str. wulk. VIII. (B. IX, 1. g.) Jurij Łusćanski.
 - b) Čfinaty lětniř. 1875. 24 čisł.; IV + 204 str. wulk. VIII. Jurij Łusćanski.

- c) Ščtyrnaty lětnif. 1876. 24 čisł.; IV + 220 str. wulk. VIII. Jurij Łusčanski.
6. Katholfski Bosoł atd. Bjatnaty lětnif. 1877. Čžiščę Smolerjec knihicziščęrnje. 24 čisł.; IV + 232 str. wulk. VIII.
- a) čsł. 1(—14) Jurij Łusčanski; faktisey č. 1.
- b) čsł. 2—14 Michał Hórnik.
- c) čsł. 15—24 Michał Róla.
7. Katholfski Bosoł atd. Redaktor Michał Róla. Čžiščę Smolerjec knihicziščęrnje.
- a) Ščęstnaty lětnif. 1878. 24 čsł.; IV + 240 str. wulk. VIII. Michał Róla.
- b) Šndomnaty lětnif. 1879. 24 čsł.; IV + 228 str. wulk. VIII. Michał Róla.
- c) Bsofomnaty lětnif. 1880. 24 čsł.; IV + 220 str. wulk. VIII. Michał Róla.
8. Katholfski Bosoł atd. Džewjatnaty lětnif. 1881. Čžiščę Smolerjec knihicziščęrnje. 24 čsł.; IV + 216 str. wulk. VIII.
- a) čsł. 1—10 redakt. Michał Róla.
- b) čsł. 11—24 redakt. Michał Hórnik.
9. Katholfski Bosoł atd. Redaktor Jakub Skala. Čžiščę Smolerjec knihicziščęrnje.
- a) Dwacnty lětnif. 1882. 24 čsł.; IV + 224 str. wulk. VIII. Jakub Skala.
- b) Sedyn a dwacnty lětnif. 1883. 24 čsł.; IV + 228 str. wulk. VIII. Jakub Skala.
- c) Dwaj a dwacnty lětnif. 1884. 24 čsł.; IV + 232 str. wulk. VIII. Jakub Skala.
- d) Trfi a dwacnty lětnif. 1885. 24 čsł.; IV + 232 str. wulk. VIII. Jakub Skala.
- e) Ščtyri a dwacnty lětnif. 1886. 24 čsł.; IV + 228 str. wulk. VIII. Jakub Skala.
- f) Bjecz a dwacnty lětnif. 1887. 24 čsł.; IV + 232 str. wulk. VIII. Jakub Skala.
- g) Ščęcž a dwacnty lětnif. 1888. 25 čsł.; IV + 236 str. wulk. VIII. Jakub Skala.
10. Serbski Hospodał. Časopis za serbskich ratarjow. Čišę Smolerjec knihicziščęrnje.

- a) Lětniř 1. 1881. 12 čsl.; 96 str. wulk. VIII. M. Hórnik.
 b) Lětniř 2. 1882. 24 čsl.; 96 str. wulk. VIII. G. Kubař.
 c) Lětniř 3. 1883. 24 čsl.; 96 str. wulk. VIII. G. Kubař.
 Prip. Wot lěta 1883 wukhadža Serbski Hospodař we dwojim
 wudawku z porjedženym katolskim a ze starym ewangelskim wařnjopisom.
 Tajke počínanje njekhwality; přetož tym njesmě so hořdować,
 kotřiž wo postup njerodža!
 d) Lětniř 4. 1884. 24 čsl.; 96 str. wulk. VIII. G. Kubař.
 e) Lětniř 5. 1885. 24 čsl.; 96 str. wulk. VIII. G. Kubař.
 f) Lětniř 6. 1886. 24 čsl.; 96 str. wulk. VIII. G. Kubař.
 g) Lětniř 7. 1887. 24 čsl.; 96 str. wulk. VIII. G. Kubař.
 h) Lětniř 8. 1888. 24 čsl.; 96 str. wulk. VIII. G. Kubař.
11. Lipa. Redigowaše Jakub Bart. (Č. M. S. 1887 str. 143.)
 a) Lětnik 1877. b) Lětnik 1878.
12. Lužiski Serb. Časopis za serbski lud a studentow. Samostatna
 příloha „Serbskich Nowin“. Čiře Smolerjec knihičerje.
 a) Lětnik I. 1885. Nakhwilny redaktor Mikławř Žur.
 6 čsl.; 50 str. IV. (Wot julija mēsačnje čislo.)
 b) Lětnik II. 1886. Redakt. Mikl. Žur. 12 čsl.; 104 str. IV.

c. Rukopisy.

A. XVI: 38.

XX. Protyki.

a. Starše.

A. XV: 183. B. XVI: 25, 45, 62, 76, 97, 109.

b. Nowe.

1. Krajčan. Katholiska protyka za Hornju Lužicu. W Budyščinje.
 Z nakładom towarstwa ss. Cyrilla a Methoda. Redigowař
 Handrij Dučman. Čiřičerje Smolerjec knihičerje.
 a) Wofny lětniř, na lěto 1875. 32 str. IV. H. D. 1874.
 b) Džewjaty lětniř, na lěto 1876. 36 str. IV. H. D. 1875.
2. Krajčan. Kath. prot. atb. Redigowař Jakub Skala. Čiřičerje
 Smolerjec knihičerje.
 a) Džewjaty lětniř, na lěto 1877. 40 str. IV. J. Skala. 1876.
 b) Žebnaty lětniř, na lěto 1878. 40 str. IV. J. Skala. 1877.
 c) Dwanaty lětniř, na l. 1879. 40 str. IV. J. Skala. 1878.

- d) Trfnaty létntř, na l. 1880. 40 str. IV. J. Skala. 1879.
 - e) Šhtyrnaty létntř, na l. 1881. 36 str. IV. J. Skala. 1880.
 - f) Pjnaty létntř, na l. 1882. 40 str. IV. J. Skala. 1881.
 - g) Šchěfnaty létntř, na l. 1883. 44 str. IV. J. Skala. 1882.
 - h) Šydomnaty létntř, na l. 1884. 40 str. IV. J. Skala. 1883.
3. Kraján. Katř. protřfa atd. Wořomnaty létntř, na l. 1885. 40 str. IV. Spisali Libš, Bjedrich, Rězak. 1884.
4. Kraján. Katř. protřfa atd.
- a) Džewjatnaty létntř, na lěto 1886. 40 str. IV. Spisař F. Rězak. 1885.
 - b) Dwačty létntř, na lěto 1887. 40 str. IV. Spisař F. Rězak. 1886.
 - c) Sedm a dwačty létntř, na lěto 1888. 40 str. IV. Spisař F. Rězak. 1887.
 - d) Dwař a dwačty létntř, na lěto 1889. 40 str. IV. Spisař F. Rězak. 1888.

XXI. Džiwadlo.

a. Nowe.

1. Na hrodžišću. Činohra w pječich jednanjach. Spisař Jakub Bart. Budyšin. Z nakładom Smolerjec knihičišćefnje. 1880. VI + 68 + IV str. w XII.
2. Incognito. Burleska w 1 jednanju. Po němskim předžětař Jakub Bart. Serbske džiwadlo. Přiłoha „Lipy Serbskeje“ 1881. Čišć Smolerjec knihičišćefnje. 20 str. wulk. VIII. (Je so 11. jan. 1880 w Jaseńcy hrało.)
3. Stary Serb. Wjeselohra w štyrjoch jednanjach. Z wužićom českeho originala spisař Jakub Bart. Serbske džiwadlo. Džiwadna zběrka serbska. Budyšin. 1881. čsř. 4. — 2. přiłoha „Lipy Serbskeje“ 1881. Čišć Smolerjec knihičišćefnje. 51 str. wulk. VIII.
4. Telegramm. Wjeselohra w jednym jednanju, wot Pfligera Morawskeho. Přeserbšćič Jakub Bart. — Serbske džiwadlo. Džiwadna zběrka serbska. 1881. čsř. 5. Čišć Smolerjec knihičišćefnje. 29 str. wulk. VIII.

b. Rukopisy.

C. XXXIV: 17—27.

XXII. Pěsnje (wjetše a zběrki).

a. Starše.

A. XV: 96, 103, 137. B. XVI: 27, 103.

b. Nowe.

1. Delnjoserbske ludowe pěsnje. Z rukopisneje zběrki B. Markusa wupisał a z dotal čišćanymi přirunał Michał Hórnik. Z dodawkom. 63 str. wulk. VIII. Čišćał E. M. Monse. (Z Čas. Maćicy Serbskeje 1881 wočišćane z wosebitym předšłowom.)
2. Kniha sonettow. Spisał Jakub Čišinski (= Bart). Motto: Facta loquuntur. Budyšin. Z nakładom spisaćela. 1884. Čišć Smolerjec knihičišćeruje. 4 + 68 str. VIII. (Z rjanymi čerwjenyymi kromkami. Strony su deleka čisłowane.)
3. Formy. Basnje Jakuba Čišinskeho. Budyšin. Z nakładom spisaćela. 1888. Pěsnił J. Bart. Čišć Smolerjec knihičišćeruje. 4 + 160 str. VIII. (Z čerwjenyymi kromkami. Stronske čisła deleka.)

XXIII. Jednotliwe pěsnje.

a. Starše.

A. XV: 66, 113.

b. Nowe.

1. Burskej spěwaj:
 - a) Spěwanczko wěšomoho Bura: „Hola. Hei! Hantš ja bém, niman žanu Erubnosć.“ 4 strofy 4rjadkojte.
 - b) Wotmoiwěno teje žone: „Hantš jo moj, ha ja pał bém joho luba Hanna.“ 3 strofy 4rjadkojte. 2 str. VIII. Spisał, lěto a čišćeruja njeznate.
2. Dwa spěwaj za našch čas. „Hišćeje hšćejczanstwo je žiwe“ a „Hłós z njejbež je jo zazběhnył.“ H(andrij) D(učman). Čžišćečaf L. M. Dommerhaf. 4 str. VIII. 1875.

c. Rukopisy.

A. XVI: 25. (B. XVIII, 19.)

XXIV. Hudźba.

a. Starše.

B. XVI: 32, 103.

b. Nowe.

1. Serbski spěwnik. Autografowany w Prazy wot stud. Filipa Bězaka. 1879. 2 listnje; noty autografowane. (Čas. Mać. Serb. VII. 1881 str. 139.)
2. Quodlibet, abo wšelake serbske spěwy do jenseho zestajane za mužski khor wot H. Braunera. 10 str. dołheho VIII. Autografowany. 1881.
3. Hłosy ludowych pěśni. M. Hórnik. (Hl. Čas. M. Serb. 1883.)

c. Rukopisy.

A. XVI, 22. B. XVII, 12. C. XXXIV, 4.

XXV. Zběrki.

a. Starše.

A. XV: 134, 143, 147.

b. Nowe.

1. Almanach k wopomnjeću dżesateje hłowneje skhadźowanki serbskeje studowaceje młodose. Budyšin. Čišć Smolerjec knihićišćernje. 1884. Red. J. Libš. 86 str. wulk. VIII.

c. Rukopisy.

A. XVI: 37 a—v. B. XVII: 18 a—f. C. XXXIV: 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16.

XXVI. Towarstwowe spiski.

a. Starše.

A. XV: 24, 51, 62, 68, 79, 109, 124, 133, 180.

B. XVI: 11, 12, 22, 29, 113, 114, 115.

b. Nowe.

1. Katholska bjesada (Katholische Mission) w Jaseńcy (założena 26. decbr. 1873). Sobustawske listno Jascanskeje bjesady. XII. Čišćał L. A. Donnerhak. 1875. Nakład kath. bjesady w Jaseńcy.
2. Čětny porjad katholickeje bjesady we Radworju. Nakład radwońskeje bjesady.
 - a) Na lěto 1875. Čišćał L. A. Donnerhak. 2 str. VIII. H. Dučman. 1875.

- b) Na léto 1876. Smolerjec knihicziščjetnja. 2 str. VIII. H. Dučman. 1876.
- c) Na léto 1877. Smolerjec knihicziščjetnja. 2 str. VIII. H. Dučman. 1877.
3. Lětny porjad katolskeje hjesady w Rađworju na léto 1878. Smolerjec knihicziščjetnja. 2 str. VIII. H. Dučman. 1878.
4. Saposchtoštwó modlenja. Čiřčęař S. A. Donnerhař. 2 str. XII. Jurij Luščanski. 1875.
5. Modleřře žjenocęeńřtwó za Němřřtu. Čiřčęę Smolerjec knihicziščjetnje. 2 str. mař. VIII. 1880.
6. Towarřřtwó Pomocy za studowacych Serbow a jeho wobtwjerđzene wustawki. Budyřřin 1880. M. Hórnik. Čiřčęane pola E. M. Monse.

c. Rukopisy.

C. XXXIV, 7.

Sem słuřęja pisma (protokole atd.) wřelakich serbskich towarřřtwow, kotrež móhře so pozdřiřo zestajeć.

XXVII. Přiležnostne spiski.

a. Starře.

- A. XV: 64, 65, 91, 121, 122, 128, 129, 132, 135, 136, 150, 182.
- B. XVI: 24, 34, 92.

b. Nowe.

1. Reverendissimo ac Illustrissimo Ordinario, Loci Domino Francisco Lock Dioeciesani Serbici offerunt in solemnitate argentei jubilai die 4. octobris An. 1821. „Birtěřř Sta Běřř jo nět wuřřřwo.“ 4 str. mař. VIII. (Na přeněj stronje titl, na 3. a 4. spěw 20rjadkowski. Drje wot Tecelina Měta.)
2. Wysokočęęenej knjeni Mathildže Fiedlerjowej wot M. H. 1871. (Hróńčo na řarowanski powjaz.) (Čas. Mać. Serb. XXIX, str. 96.)
3. Wysok. knjezej Jakubej Bukej . . . k 25lětnemu měřřniskemu jubileju na dnju 8. meje 1875. Wubjeřř Maćicy Serbskeje. Votivna tařřa w folio, ze spěwom wot Mich. Hórnika.
4. Najwutrobniře zbořřpřećo na džeń mandźelskoho žjenocęenja Dr. med. Pětra Dučmana z Budyřřina a Thekle Lehmanec

- z Pančic. 21. nov. 1876. Čiše Smolerjec knihičišćefnje. 4 str. IV; spěw wot Handr. Dučmana.
5. Jurfej Roblej a Haŋzi Roblowej w Bačonju k jeju złotomu kwasej 5. febr. 1878. Čiše Smolerjec knihičišćefnje. 1 str. fol.; spěw wot J. Skale.
 6. Dopomnjeŋka na swjedzeŋ k česći knjeza fararja Michała Hórnik a w Budyšinje 4. oktobra 1881. Čiše Smolerjec knihičišćefnje. 3 blidne spěwy. 4 str. VIII.
 7. K pobožnomu dopomnjeću na knjeza Jakuba Barta, kan. a fararja w Khrósćicach. 1881. 1 str. w XVI. Na wšelake swjećatka přičišeane. Jakub Herman.
 8. K poštaletnomu duchownskomu jubileju knjeza kanonika fararja w Rablicach Jakuba Bjeŋša. 1883. (Spěw na wotivnej tafli.)
 9. Wysokodostojnemu duchownemu knjezej Francej Douchej, areybiskopskemu notarej, wjelestawnemu českemu spisowarzej, přeložerzej lužiskoserbskich pěsni, přećelej lužiskich Serbow . . . k jeho 50lětnemu duchownskomu jubileju 6. hapryla 1884 bratrowske dobro přeća sćetu duchowni z Łužicy, něhduši studentei w Praze: Michał Hórnik, Handrij Dučman, Jurij Łusčanski, Jurij G. Kubaš, Jakub Skala, Jurij Nowak, Jurij Kummer, Jakub Bart, Jurij Libš, Mikławš Bjedrich. Čiše Smolerjec knihičišćefnj. 4 str. maľ. fol.; spěw wot J. Barta.
 10. Najdostojnišemu a hnadnemu knjezej Francej Bernertej, biskopej Azotskemu, japoštofskemu vikarej w Sakskej, tachantej kapitla swj. Pětra w Budyšinje, ordinariej lužiskeje diöcesy, doktorej theologie, komturej sakskeho civilneho zaslužbneho rjadu, wulkokřižnikej rjadu Franca Józefa atd. k jeho 50lětnemu měšnikskomu jubileju 4. augusta 1884 najnutriše přeća wupraja w mjenje Jemu poddatych katolskich Serbow. Towafstwo ss. Cyrilla a Methodija w Budyšinje. Čiše Smolerjec knihičišćefnje. 4 str. fol.; spěw wot J. Barta.
 11. Martka. (Smjertny sonett z wobrazkom.) 1 str. fol. H. D. Litograf. Geidel w Lipsku. 1887.

c. Rukopisy.

A. XVI: 1, 6, 17, 24, 35. B. XVIII: 11, 16, 18.

XXVIII. Wozjewjeŋki.

a. Starše.

A. XV: 104, 123, 144.

B. XVI: 10, 23, 49, 51, 74, 84, 85, 86, 110.

b. Nowe.

1. Sobufrajniczi! Wtjora jo Sejn stontjené . . . 2 str. IV. Serbski a němski. Wólbné wozjewjenje z lěta 1847.
2. Wozjewjenje za katolskich Serbow w Drježdžanach a wokolnosći. 1 str. fol. (serbski a němski). 1874 atd. kóždě lěto. Čiše pola Blochmanna w Drježdžanach. Jakub Buk.
3. Nowa Žezusowa winica, to je kniha z najtrebnišim nabožnym powučženjom atd. (Wosebita pschikoha k čišku 16 „Kath. Bojosa“ 1877.) Čžiščžane w Smolerjec knihičiščžefnje. 14 str. VIII. (pokazowať knihi). Jurij Łusčanski.
4. Pobožny Spěwať atd. IV + 4 str. VIII. M. Hórnik. 1879.
5. 25lětny duchownski jubilej . . . Michała Hórnika . . . Tiskem dra Edy. Grégra w Praze 1881. 1 str. VIII. Jurij Libš. (Próstwa Serbowki wo připósłanje fotografijow.)
6. Serbski Hospodať. Časopis za serbskich ratarjow. Čiše Smolerjec knihičiščžefnje. Prospekt. 4 str. VIII. M. Hórnik (fakt. Kubaš). 1881.
7. Naprašěnka w nastupanju towafstwa Pomocy: „Z tutym dowola sebi podpisany.“ 2 str. VIII. Serbski a němski. Jakub Skala. 1881.
8. Wozjewjenje . . . Naša Wowka. F. Rězak. 1883. 1 str. doh. VIII. Z wobrazom.
9. Nowa Žezusowa Winica. Čžiščž Smolerjec knihičiščžefnje. 2 str. VIII. J. Łusčanski. 1883.
10. Spěwanski koncert khróscanskeje „Jednoty“, njedzelu 17. februara 1884 w Radworju. Čiše Smolerjec knihičiščžefnje. 1 str. VIII, programm.
11. Serbske džiwadło njedzelu 17. augusta 1884 w Čechec hosceńcu w Radworju. 1 str. VIII.
12. Wozjewjenje „Nowoho Zafonja“. M. Hórnik. 1887. Čišeť E. M. Monse. 2 str. VIII.

13. Koncert na 10. založenjskim swjedženju serbskeho towafstwa „Jednoty“ w Drježdžanach. 27. meje 1888. Čiše Smolerjec knihičišćernje. 3 str. (serbski a němski).

Přisp. Sem słušeja wšelake druhe programy towafstwa Jednoty w Khrósćicach, Bratrowstwa w Róženće, Róže w Konjecach (1888 w Kulowje čišćany) a serbskich kasinow w Jaseńcy a Kulowje.

XXIX. Wšelkizny.

a. Starše.

A. XV: 17, 72, 75, 127, 130, 140, 151, 174. B. XVI: 15.

b. Nowe.

1. Předpłaćeńske listno na „Serbski Hospodař“. 1882. 1 str.
2. Płaćeńske listno za „Naša Wowka“. 1883. Fil. Rězak.
3. Přistupny list za tertiarow rjada swj. Franciska. Z nakładom P. Vincenca. (Přełoženy wot Kubaša.) 1885.
4. Archiwirano najšwj. wutroby Šězujomeje w Njebjelčicach. (Přistupna cedla z wobrazom.) Wot kapł. Kubaša. 1885.

c. Rukopisy.

A. XVI, 2. B. XVIII, 12. C. XXXIV, 2.

XXX. Krajne kharty.

a. Starše.

B. XVI, 60.

b. Nowe.

1. Durinkowje, Serbja a Łužičenjo wot VI. do XI. stotka. Ze-stajit Wilhelm Bogusławski. Serbski text wot M. Hórnik. Małe pollistno, barbočišće, do C. XIV, 4. 1884.

XXXI. Wobrazy (ze serbskim pismom).

a. Starše.

B. XVI: 2, 4, 13, 14, 38, 59, 94, 95, 96.

b. Nowe.

1. Serbska njewjesta.
2. Zjewjenje Najzbóžnišeje knježny w Jetřwałdze. 1878.
3. Wopomnjeće na přenje swjate woprawjenje. Barbočišće 0,08 × 0,12. J. Skala. 1879.
4. Swjata Marija Maćef dobreje rady. Barbočišće 0,06 × 0,08. M. Hórnik. 1883.

5. Widziće, lube džeći! Wobraz k „Naša Wowka“. 1883. F. Rězak.
6. Swjataj bratraj Sołunskaj Cyrill a Methodij. Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny Rajhradských benediktinů v Brně. 0,40 × 0,30. 1883. M. Hórník. (Hlej tež XXVII, 10.)

XXXII. Wobrazy samostatne.

a. Starše.

B. XVa: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11.

b. Nowe.

1. Daš Gnadenbild der schmerzhaften und wunderthätigen Mutter Gottes in Maria Schein. 1876. Žront.
2. Mikrofotografiski woznam křesawcowych skamjenjenjow. Swětłościšć. Pětr. Dučman. (Čas. M. S. 1878. C. XVI, b. 1.)
3. Unsere Liebe Frau von der Linde zu Hofenthal bei Marienftern. 1883. (K smjertnemu listkej Fr. Schneidera. 1883.)

XXXIII. Wobrazy w knihach a spisach.

a. Starše.

B. XV, b. 1—41, 42, 43—45, 46, 47. B. XV, c. 1—15.

b. Nowe.

1. Swj. Jan Kant. (Kath. Posoľ 1875, str. 201.)
2. Swj. Wjacslaw. (Kath. Posoľ 1875, str. 54.)
3. Milan, wjeřch Serbiskeje. (Kath. Posoľ 1876, str. 129.)
4. Nikola I., wjeřch Čornohórski. (Kath. Pos. 1876 str. 132.)
5. Swjata swójba. (Kath. Posoľ 1876, str. 17.)
6. Swj. Kazmir. (Kath. Posoľ 1877, str. 35.)*
7. Rascha luba Snjeni wobstajneje pomocy. (K C. X, b. 4.) 1878. 0,06 × 0,08. M. Hórník.
8. Swjata Marija Štyřstusowa maczeř. (K C. X, b. 5.) 1878. 0,07 × 0,10. M. H.
9. Sanžel pěston. M. H. (K C. X, b. 6.) 1878. 0,07 × 0,09.
10. Žbóžna Marhata Marija Mlacoque. M. H. (K C. X, b. 7.) 1878. 0,05 × 0,10.
11. Žefuš na řchžju. M. H. (K C. X, b. 8.) 1878. 0,06 × 0,10.
12. Wutroba ř. Marije. M. H. (K C. X, b. 9.) 1878. 0,06 × 0,09.

*) Wobrazy 1, 2, 5, 6 je Chociszewski k šišćej požěć.

13. Butroba Štefana. M. H. (K C. X, b. 10.) 1878. 0,06 × 0,09.
14. Svj. Józef. M. H. (K C. X, b. 11.) 1878. 0,07 × 0,10.
15. Bamž Leo XIII. (Kath. Pos. 1878, str. 77; Krajan 1879.)
16. Wobraz: serbska reja družkow we „Tři reje“. Kocor. 1879. W Lipsku pola Kahnta.
17. SS. Cyrillo a Methodijo, proštaj za nas. V Brnje 1885. (K C. XIV, b. 5.) Mjedžočišć. 0,06 × 0,09.
18. SS. Cyrillo a Methodijo, proštaj za nas. (K C. X, b. 17.) V Brnje 1885. Barbočišć. 0,06 × 0,09.

XXXIV. Serbske rukopisy.

a. Starše zapiski.

Přehlad staršich rukopisow (po wobsahu zřadowany) namaka so w jednotliwych wotdželenjach.

b. Nowy zapisk.

1. Der Burger Eyd. Přir. c. 1467. 3. štwóré pjatnateho stotka. (Čas. M. S. 1875, str. 51—53.)
2. Glossy w agendze Khrystofa Blöbela. c. 1569. (Časopis Mać. Serb. VI. 1875, str. 53—54.)
3. Khěrlušowe knižki Gregorija D z lěta 1590. „Ein Benbisch geschrieben 159? Gregorius D Reverendo dignitate, p sapientia et eruditione — D. Gregorio L Episcopatus Misnensis Marchionatus superioris ac inferioris Lusatie Administratori, Capituli Budissinensis ad s Petrum Decano, Dom. amico suo charissimo.“ 8 khěrlušow (3 ze šwabachom, 5 z lać. pismom). Jordan, Čas. Mać. Serb. VIII. 1884, str. 166.
4. Antiphona ante Processiones Rogationum etc. dici solita. „Exurge Domine“ a „Žebe mé Boha kwalime“. 7 str. oktavných, ze spěwnymi dypkami. Rukop. Swětlika z njeznateho lěta.
5. Předowanja (njedzelske, swjedžeńske, pohrjebne a wěrowanske) Mikławša Ant. Hrehorja, fararja w Radworju 1770—1795.
6. Ze Borno Toho katholickeho Štefcianstwa, to jo: Gene krotke Wuczeńeńo škitkeho toho, štož jeden katholicki Štefcian wědjeć hã wěricž derbi. 122 str. VIII. Jakub Ledźbora. 1781. (Čas. Mać. Serbsk. VI, 1877, str. 88.)

7. Rukopis khěrlušow. 30 łopjenow wulk. VIII ze 37 khěrlušemi. Lěto a spisar njeznaty. (Wobsedžeše Mich. Róla.)
8. Předowanjo při pohrjebje Michała Waldy. 1794. Hrehof, farar.
9. Předowanja Mikł. Nowaka, fararja w Radworju 1813—1820.
10. Protokol posedženki radwofskeho burskeho towarstwa „11. Džen Februara Zromadžijna Radworfskeho serbskeho Towarstwa.“ Brajeł, II. Spišowar. 1 listno wot Handrija Brajera (Brüer). c. 1847.
11. Ryčnica hornjołužiskeje Serbsčiny. K přednoškam we pražskej Serbowcy zřadował Handrij Dučman. 1858—1860. 54 listnow (zrukospyt, zhibowanje, składbja).
12. Dwaj khěrlušej k česći swj. Marije: „Ja lube swjećo w duši nošu“ a „Powitana budź Marija“. Jakub Wowčefk. 1878.
13. Serbowka. Z wudžělkami Serbow pražskeho seminara. Pod staršistwom Jakuba Skale.
 - a) Lětnik 1873—74: z nastawkami wot J. Skale, Franca Měrcinka, Jak. Barta, Jak. Kilanka, Jurja Libša, Mikł. Bjedricha, Michała Cyža.
 - b) Lětnik 1874—75: z nastawkami wot J. Skale, Fr. Měrcinka, J. Barta, Mikł. Hile, Jurja Libša, Fil. Rězaka.
14. Serbowka. Lětnik 1875—1876. Pod staršistwom? (Bjez dženika), z nastawkami wot Jak. Barta, Mikł. Bjedricha, Fil. Rězaka, Oty Kleibera, Mikł. Žura.
15. Serbowka. Lětnik 1876—1877. Pod staršistwom Jakuba Kilanka (1. połlěto) a Jak. Barta (2. połlěto) z nastawkami wot Jak. Barta, Jurja Libša, Fil. Rězaka, Franca Čornaka, Mikł. Žura, Oty Kleibera, Jak. Deleńčki.
16. Serbowka. Pod staršistwom Jurja Libša.
 - a) Lětnik 1877—78: z nastawkami wot Jurja Libša, Mikławša Bjedricha, Mikł. Žura, Fil. Rězaka, Oty Kleibera.
 - b) Lětnik 1878—79: z nastawkami wot Jur. Libša, Jak. Barta, Fil. Rězaka, Mikł. Žura, Mich. Cyža.

Prisp. W lěće 1879—1880, hdžež běše Jurij Libš na jedno-lětnistwje, su Serbjo pod staršistwom Jurija Kumera džěłali, ale Serbowka so spisała njeje.

 - c) Lětnik 1880—81: z nastawkami wot J. Libša, M. Wje-sele, Jak. Nowaka (Kaščanskeho), Jak. Rjeńča, Jurja Krala, Mikł. Zarjeńka.

- d) Lětnik 1881—82: z nastawkami wot Jur. Libša, Mikł. Bjedricha, Fil. Rězaka, Jak. Nowaka (Kaščanskeho), Jak. Rjeńča, Mikł. Zarjeńka, Jak. Nowaka (Horjanskeho).
- e) Lětnik 1882—83: z nastawkami wot Jur. Libša, Fil. Rězaka, Mikł. Žura, Jak. Nowaka (Kaščanskeho), Jak. Rjeńča, Jur. Krala, Jak. Nowaka (Horjanskeho), Jana Šoŕty, Bjarnata Hicky, Jak. Šewčika.
17. Serbowka. Pod staršistwom Fil. Rězaka. Lětnik 1883—84: z nastawkami wot Fil. Rězaka, Mich. Wjesele, Jak. Nowaka (Horjanskeho), Jana Šoŕty, Bjarnata Hicky, Jak. Šewčika, Jur. Křižanka, Jur. Kubanje.
18. Serbowka. Pod staršistwom Mikł. Žura. Lětnik 1884—85: z nastawkami wot Mikł. Žura, Mich. Wjesele, Jak. Nowaka (Kaščanskeho), Jak. Rjeńča, Jur. Krala, Mikł. Zarjeńka, Jak. Nowaka (Horjanskeho), Jana Šoŕty, Bjarnata Hicky, Jak. Šewčika, Jur. Křižanka, Jur. Kubanje, Jana Justa.
19. Serbowka. Pod staršistwom Michała Wjesele. Lětnik 1885—86: z nastawkami wot Wjesele, Nowaka (Kaščanskeho), Krala, Zarjeńka, Nowaka (Horjanskeho), Šoŕty, Hicky, Šewčika Jakuba, Křižana, Kubańki, Justa, Stranca, Domaški, Šewčika Michała.
20. Serbowka. Pod staršistwom Nowaka (Kaščanskeho).
- a) Lětnik 1886—87: z nastawkami wot Wjesele, Nowaka (Kašč.), Rjeńča, Krala, Zarjeńka, Nowaka (Horjansk.), Šoŕty, Hicky, Šewčika J., Křižana, Justa, Stranca, Domaški, Šewčika M. a Andreckeho.
- b) Lětnik 1887—88: z nastawkami wot Nowaka (Kašč.), Rjeńča, Krala, Zarjeńka, Nowaka (Horjansk.), Šoŕty, Hicky, Šewčika J., Křižana, Justa, Stranca, Domaški, Šewčika M., Andreckeho a Wingera.
21. Susodow skórzba. Wjeselohra w jenym jednanju. Po němskim wot J(ur.) Krala. Bu 9. januara 1881 w Jaseńcy hrata.
22. Džěd. Ludowa činjobra z lěta 1848, w třoch aktach. Přel. wot M. K. . . . a J. R. . . . Bu 15. meje 1881 w Jaseńcy hrata.
23. Tam dže, sem dže. Dramatisowana anekdota wot N(owaka). Bu 15. meje 1881 w Jaseńcy hrata.

24. Dwaj přećelej a jena suknja, abo wujowe wodačo. Wjeselohra w jenym jednanju. Z němčiny přeložil Mikl. Holka. Bu 7. januara 1883 w Jaseńcy hrate.
25. Nowe korěmařstwo, abo: Hdyž spytaš, dha zhoniš. Žiwjeński wobraz w pjećich wotdźělenjach, po němskim powjedančku za serbske dźiwadło wobdźěłał M. Kokla. Bu 13. januara 1884 w Jaseńcy hrate.
26. Po ćećinej smjerći. Wjeselohra w třoch jednanjach. Po čěskim wot Mikławša Žura.
27. Napady abo připady. Wjeselohra w třoch jednanjach. Po čěskim wot Mikławša Žura. Bu 1885 na skhadźowancy we Wjelećinje a w oktobru 1885 w Kukowje hrate.
28. Njewjesćina nadoba. W jenym jednanju. Po čěskim wot Mikławša Žura. Bu 1885 we Wjelećinje a w Kukowje hrate.
29. Müller. Müller. Müller. Serbski směšk w jenym jednanju wot N(owaka). Bu 11. januara 1885 w Jaseńcy hrate.
30. Dr. Překlepanški. Po němskim přeložil Křižan.
31. Nahramnosće mzda. Wjeselohra. Dwě jednani. Po němskim zložil Mikławš Holka. Bu 10. januara 1886 w Jaseńcy hrate.

XXXV. Serbske listy.*)

Rukopisy.

1. Hančkowy list (17. meje 1768). (Hl. Pism. kath. Serbow I, str. 55.)
2. Listy pražskeje Serbowki wšelakim serbskim towafstwam. Ze wšelakich lět.
3. Wokolnik na wulkočesćenych knjezow, kotřiž su něhdy w serbskim seminaru w Prazy studowali. Serbowka, 22. meje 1879. Jurij Libš.

*) Wažne za pismowstwo a stawizny su tež wšelake listy w serbskej rěči abo serbske naležnosće nastupace. Připokazam jim wosebite město a nadźijam so, zo po času tež tudy bohatu a zajimawu zběrku nahromadźimy.

XXXVI. Dodawki a porjedzeńki k zběrkomaj A. a B.

1. K B. XVII, 7: Je wočišćane we Časop. Mać. Serb. VIII, 1883, str. 127—132.

2. K A. III, 1. 1679. Knižka je so wukopala a ma sćehowace napismo: *Deß Ehrwürdigem Patris Petri Canisii S. J. Theologie Christlicher Catholischer Catechismus, Teütsch und Wendisch. Tzho izejtje Dostojnoho Batera Petra Canisia 3 Jezusowoho Lowarstwa Theologa Rffestijansky Katholfsky Catechismus Měntsky ha Serfsky. Mit Erlaubnuß der Oberrn. Prag, in der Academ. Druckerey. 1685. 48 str. w XII. (Hl. Časop. Mać. Serb. 1883, str. 115—119.)*

3. K A. VII, 1 a C. XIII, b. 1. W nastupanju staroby woběju wudawkow Ticinoweje rěčnicy mam Rólowy wudawk (C. XIII, b. 1) za starši.

Předślowo knihi (A. VII, 1) praji: „*Quod enim paucissimi hactenus (nam unum dumtaxat vel alterum prodiisse constat) Venedici idiomatis libri a romana apostolica fidei asseclis.*“ W Rólowym wudawku (C. XIII, b. 1) rěka: „*Quod enim nullus (quantum mihi perspectum est) Venedici idiomatis liber hactenus ab ullo Catholicorum prodierit, unicum fuisse. . . .*“

Tejle wuprajeni so po zdaću sebi přećiwjataj, ale hodžitaj so derje zjenoćić. Wudawk ze słowami „*Nullus hactenus*“ je starši, přěnjotny (tak nie 30 lět pozdžiši), a Ticin je pak

a) prawje měł, zo dotal nihtó katholski njeje ničo serbski ćišćeć dał, pak

b) „*quantum mihi perspicuum est*“ wopak měł, hdyž su jemu wudate pisma njeznate byle.

Při tehdomnych dalokoscach so wěcy tak khětře njezhonichu. Wšak tež w našim času (n. př. mi, kiž mam tola za tutymi wěcami hońtwu,) něštožkuli njeznate wostawa (tež w časopisach wšo njesteji), zabywši hakle tehdom.

Z woběmaj wěcomaj hodži so pozdžiše wuprajenje „*paucissimi hactenus, nam unum dumtaxat vel alterum prodiisse constat*“ derje zjednoćić.

Ticin je po přěnim wukbadže „*Principia 1679*“ zhonił, zo je tola hižom wot někoho něšto za katholskich Serbow do ćišća

date bylo; abo, je-li prjedy woprawdže ničo tajke wušło njeje, je wón sam abo něchtó druhi něšto čišćeć dał, n. př. Ticinowy katechismus z lěta 1685.

Mam*) Rólowy wudawk (C. XIII, 1) za starši, a to z lěta 1679; mój prjedawši (A. VII, 1) za pozdžiši, byrnje lěto 1679 na čole měł. To džě so často zetka, zo so spis při znowačišćenju cyle njeprěměnjeny, tež ze starym lětom a zmylkami zasy čišći.

Zo je Rólowy wudawk (C. XIII, 1) starši, to widzi so tež z teho, zo so zrědka namaka, mjez tym zo tamny (A. VII, 1) so jako młódsi časčišo nadeńdže.

Njepušćemy dha (byrnje słabu) nadžiju, zo snadź tola hišće někajki starši serbski katolski čišć wuslědžimy. Wichory tři-cyčilětnje wojny a štož ju přewodžeše, su we njeprěćelskim zaslepjenju nam Serbam jara wjele zničife. A što wě, hdže w cuzbje hišće stare serbske pisma w knihownjach zahrjebane leža.

4. K B. VII, 2f. (hl. C. XIV, a. 3) mam přispomnić, zo je so „Swj. Cyrill a Method“ (ze Žiwj. Swjatyh. 1873, zeš. XI, str. 724—744) wosebje wotčičiśało a zaplaćiło, ale něhdže začisnyło, tak zo so dotal namakało njeje. Najskerje je so zmylnje něhdže do njeprawych rukow zaběžało.

XXXVII. Časny přehlad čišćow.**)

- = 1) 16 ..: XIII, b. 1; XXXVI, 3, Ticin.
- 2) 1821: XXVII, b. 1; Tecelin Mět.
- 3) 1842: XIX, b. 1; P. Jordan.
- 4) 1842: XIX, b. 2; P. Jordan.
- ? 5) 1847: XXVIII, b. 1; P. Jordan.
- 6) 1858: XIX, b. 3; M. Hórnik.
- 7) 1859: XIX, b. 4; M. Hórnik.
- 8) 1871: XXVII, b. 2; M. Hórnik.
- ? 9) ? ? XXXI, b. 1.
- 10) 1874: XV, b. 1; Brauner.
- 11) 1874: XVIII, b. 1; H. Dučman.

* Dopokazać to njemóžu, ale z wažnych přičinow to měnju.

***) Znamješka před čišćom woznamjenjeja: „†“ džěl knihi abo spisa; „=“ nowy wudawk; „?“ njewěšte lěto.

- 12) 1874: XVIII, b. 2; H. Dučman.
 13) 1874: XX, b. 1 a; H. Dučman.
 14) 1874: XXVIII, b. 2; Jak. Buk.
 15) 1874: XIII, b. 2; H. Dučman.
 16) 1874: XIV, b. 1; H. Dučman.
 ? 17) 187.: XXIII, b. 1.
 18) 1875: IX, b. 1; Jurij Łusčanski.
 19) 1875: V, b. 1; M. Hórník.
 20) 1875: X, b. 1; M. Hórník.
 21) 1875: XIX, b. 5 b; J. Łusčanski.
 22) 1875: XX, b. 1 b; H. Dučman.
 23) 1875: XXIII, b. 2; H. Dučman.
 24) 1875: XXVI, b. 1; H. Dučman.
 25) 1875: XXVI, b. 2 a; H. Dučman.
 26) 1875: XXVI, b. 4; Jur. Łusčanski.
 27) 1875: XXVII, b. 3; M. Hórník.
 28) 1876: V, b. 2; M. Hórník.
 29) 1876: X, b. 2; M. Hórník.
 30) 1876: X, b. 3.
 31) 1876: XIV, b. 2; Jos. Žrout.
 = 32) 1876: XVIII, 3; Jak. Kučank.
 33) 1876: XIX, b. 5 c; Jur. Łusčanski.
 34) 1876: XX, b. 2 a; Jak. Skala.
 35) 1876: XXVI, b. 2 b; H. Dučman.
 36) 1876: XXXII, b. 1; Jos. Žrout.
 37) 1876: XXVII, b. 4; H. Dučman.
 38) 1877: V, b. 3; M. Hórník.
 39) 1877: V, b. 4; M. Hórník.
 40) 1877: IX, b. 2; J. Łusčanski.
 41) 1877: XVIII, 4; Jak. Skala.
 42) 1877: XIX, b. 6; Łusčanski, Hórník, Róla.
 43) 1877: XIX, b. 11; Jak. Bart.
 44) 1877: XX, b. 2 b; Jak. Skala.
 45) 1877: XXVI, b. 2 c; H. Dučman.
 46) 1877: XXVIII, b. 3; J. Łusčanski.
 47) 1878: IV, b. 1; Jak. Wowčefk.
 48) 1878: V, b. 5; M. Hórník.

- 49) 1878: V, b. 6; M. Hórník.
 50) 1878: IX, b. 3; Bart-Hórník.
 51) 1878: X, b. 4; M. Hórník.
 52) 1878: X, b. 5; M. Hórník.
 53) 1878: X, b. 6; M. Hórník.
 54) 1878: X, b. 7; M. Hórník.
 55) 1878: X, b. 8; M. Hórník.
 56) 1878: X, b. 9; M. Hórník.
 57) 1878: X, b. 10; M. Hórník.
 58) 1878: X, b. 11; M. Hórník.
 59) 1878: XI, b. 1; M. Hórník.
 60) 1878: XII, b. 1; J. Wowčerk.
 61) 1878: XIV, b. 3; Fr. Schneider.
 62) 1878: XVI, b. 1; Dr. Pětr Dučman.
 63) 1878: XIX, b. 7 a; Michał Róla.
 64) 1878: XIX, b. 11 b; Jak. Bart.
 65) 1878: XX, b. 2 c; Jak. Skala.
 66) 1878: XXVI, b. 3; H. Dučman.
 67) 1878: XXVII, b. 5; Jak. Skala.
 68) 1878: XXXII, b. 2; Dr. Pětr Dučman.
 ? 69) 18...: XXXI, b. 1.
 70) 1879: V, b. 7; M. Hórník.
 71) 1879: V, b. 8; M. Hórník.
 72) 1879: X, b. 12; M. Hórník.
 73) 1879: XI, b. 2; M. Hórník.
 74) 1879: XIX, b. 7 b; Michał Róla.
 75) 1879: XX, b. 2 d; Jak. Skala.
 76) 1879: XXIV, b. 1; Filip Rězak.
 77) 1879: XXVIII, b. 4; M. Hórník.
 78) 1879: XXXI, b. 3; Jak. Skala.
 79) 1880: V, b. 9; M. Hórník.
 80) 1880: VI, b. 1; A. Kubaš.
 81) 1880: IX, b. 4; H. Dučman.
 82) 1880: XIX, b. 7 c; Michał Róla.
 83) 1880: XXI, b. 2 e; Jak. Skala.
 84) 1880: XXI, b. 1; Jak. Bart.
 85) 1880: XXVI, b. 5.

- 86) 1880: XXVI, b. 6; M. Hórnik.
 87) 1881: V, b. 10; M. Hórnik.
 88) 1881: V, b. 11; M. Hórnik.
 89) 1881: V, b. 12; M. Hórnik.
 = 90) 1881: IX, b. 5; H. Dučman.
 91) 1881: IX, b. 6; M. Hórnik.
 92) 1881: XIX, b. 8; Hórnik (faktičny wot nov. 1880).
 93) 1881: XIX, b. 10 a; M. Hórnik.
 94) 1881: XX, b. 2 f; Jak. Skala.
 95) 1881: XXI, b. 2; Jak. Bart.
 96) 1881: XXI, b. 3; Jak. Bart.
 97) 1881: XXI, b. 4; Jak. Bart.
 98) 1881: XXII, b. 1; M. Hórnik.
 99) 1881: XXIV, b. 2; H. Brauner.
 100) 1881: XXVII, b. 6.
 101) 1881: XXVII, b. 7; Jak. Herman.
 102) 1881: XXVIII, b. 5; Jurij Libš.
 103) 1881: XXVIII, b. 6; M. Hórnik.
 ? 104) 188.: X, b. 13; Jak. Bart.
 105) 1882: V, b. 13; M. Hórnik.
 106) 1882: IX, b. 7; H. Dučman.
 107) 1882: X, b. 14; H. Dučman.
 108) 1882: XIX, b. 9 a; Jak. Skala.
 109) 1882: XIX, b. 10 b; G. Kubaš.
 110) 1882: XX, b. 2 g; Jak. Skala.
 111) 1882: XXIX, b. 1; G. Kubaš.
 112) 1883: V, b. 14, M. Hórnik.
 113) 1883: IX, b. 8; Jurij Łusčanski a M. Hórnik.
 114) 1883: IX, b. 9; H. Dučman.
 115) 1883: X, b. 15; M. Hórnik.
 116) 1883: XV, b. 1; Herm. Brauner.
 117) 1883: XVII, b. 1; Filip Rězak.
 118) 1883: XXIV, b. 3; M. Hórnik.
 119) 1883: XIX, b. 9 b; Jak. Skala.
 120) 1883: XIX, b. 10 c; G. Kubaš.
 121) 1883: XX, b. 2 h; Jak. Skala.
 122) 1883: XXIV, b. 3; M. Hórnik.

- 123) 1883: XXVIII, b. 8; Filip Rězak.
- 124) 1883: XXVIII, b. 9; Jurij Łusčanski.
- 125) 1883: XXIX, b. 2; Filip Rězak.
- 126) 1883: XXXI, b. 4; M. Hórník.
- 127) 1883: XXXI, b. 5; Filip Rězak.
- 128) 1883: XXXI, b. 6; M. Hórník.
- 129) 1883: XXVII, b. 8; Jakub Bart.
- 130) 1884: V, b. 15; M. Hórník.
- 131) 1884: XI, b. 3; Jan Cyž.
- 132) 1884: XIII, b. 3; Jurij Libš.
- 133) 1884: XIV, b. 4; M. Hórník.
- 134) 1884: XIX, b. 9 c; Jak. Skala.
- 135) 1884: XIX, b. 10 d; G. Kubaš.
- 136) 1884: XX, b. 3; Libš, Bjedrich, Rězak.
- 137) 1884: XXV, b. 1; Jurij Libš.
- 138) 1884: XXVII, b. 9; Jakub Bart.
- 139) 1884: XXVII, b. 10; Jakub Bart.
- 140) 1884: XXVIII, b. 10.
- 141) 1884: XXVIII, b. 11.
- 142) 1884: XXX, b. 1; Bogustawski a Hórník.
- 143) 1885: V, b. 16; M. Hórník.
- 144) 1885: X, b. 16; H. Dučman.
- 145) 1885: X, b. 17; M. Hórník.
- 146) 1885: XIV, b. 5; M. Hórník.
- 147) 1885: XIX, b. 9 d; Jak. Skala.
- 148) 1885: XIX, b. 10 e; G. Kubaš.
- 149) 1885: XIX, b. 12 a; Mikl. Žur.
- 150) 1885: XX, b. 4 a; Filip Rězak.
- 151) 1886: V, b. 17; M. Hórník.
- 152) 1886: XIX, b. 10 f; G. Kubaš.
- 153) 1886: XIX, b. 9 e; Jak. Skala.
- 154) 1886: XIX, b. 12 b; Mikl. Žur.
- 155) 1886: XX, b. 4 b; Filip Rězak.
- 156) 1886: XI, b. 4; G. J. Kubaš.
- 157) 1886: XI, b. 5; H. Dučman.
- 158) 1887: I, b. 1; J. Łusčanski.
- 159) 1887: III, b. 1; Fr. Rězak.

- 159) 1887: V, b. 18; M. Hórnik.
 160) 1887: XIX, b. 9 f; Jak. Skala.
 161) 1887: XIX, b. 10 g; G. Kubaš.
 162) 1887: XX, b. 4 c; Fr. Rězak.
 163) 1887: XXVII, b. 10; H. Dučman.
 164) 1887: XXVIII, b. 12; M. Hórnik.
 = 165) 1888: I, b. 2; J. Łusčanski.
 166) 1888: IV, b. 2; F. Rězak.
 167) 1888: V, b. 19; M. Hórnik.
 168) 1888: XIX, b. 9 g; Jak. Skala.
 169) 1888: XIX, b. 10 h; G. Kubaš.
 170) 1888: XX, b. 4 d; Fr. Rězak.
 171) 1888: XXII, b. 3; Jak. Bart (Ćišinski).
 172) 1888: XXVIII, b. 13.
 173) 1889: IX, b. 10; M. Hórnik.

* * *

Nimo dotalnych zapiskow hodža so hišće wšelake druhe wěcy naspomnić, kotrež z pismowstwom katolskich Serbow zwisuja. Dokelž w tym nastupanju hišće dosć nahromadžene nimam, naspomnju jeno wěcy, wo kotrychž móže so tež rěčeć a pisać. Sčěhowace njech je młodym nastork k přepytowanjam.

- 1) XXXVIII. Serbšćina w njeserbskich spisach.
- 2) XXXIX. Serbšćina w njesłowjanskich spisach.
- 3) XL. Njeserbske spisy katolskich Serbow.
- 4) XLI. Njesłowjanske spisy katolskich Serbow.
- 5) XLII. Nastawki katolskich Serbow w njeserbskich spisach.
- 6) XLIII. Nastawki kath. Serbow w njesłowjanskich spisach.
- 7) XLIV. Skowjanske přeložki ze spisow katolskich Serbow.
- 8) XLV. Njesłowjanske přeložki ze spisow kath. Serbow.
- 9) XLVI. Njeserbske spisy wo katolskich Serbach.
- 10) XLVII. Njesłowjanske spisy wo katolskich Serbach.
- 11) XLVIII. Njeserbske rukopisy katolskich Serbow.
- 12) XLIX. Njesłowjanske rukopisy katolskich Serbow.
- 13) L. Mjědzane a kamjeńtne wopomniki katolskich Serbow (ze serbskim pismom abo Serbow nastupace).
- 14) LI. Njeserbske spisy z nakładom katolskich Serbow.

Tajke přepytanja pomhaju džělawosć katolskich Serbow a jich stawizny rozjasnjeć. My Serbja smy něhdžežkuli sobu rěčeli a ze swojim pjerom cuzbu pyšili. Připóznaća wšak za to njedostawamy. Dźeržmy so z najnjejša sami swojeho a mějmy sami skutki svojich w česći!

Wo času wumrěca Meklenburskich Słowjanow.

Podal *A. J. Parczewski.*

Zrudne nekrologium połobseke Słowjanšćiny je Józef Perwolf najdospołnišo zestajił.*) Wón přepyta diplomatiske žórła narańšich němskich stron, w kotrychž přjedy połobsey Słowjenjo bydlachu, a zhromadzi pilnje wšitke rozpróšene spomnjenja wo nich. Na tutym zakładze skonstatirowa wón tež čas, w kotrymž połobsko-słowjanske splahi wumrěchu, abo z najmjeńša čas, w kotrymž posledni króć na historiskim jewnišću wustupichu. Po spisu J. Perwolda bydlachu w Starej Marcy Słowjenjo hišće na kóncu XV. lětstotka w krajinach Brěžanow a Stodorjanow, při zjednoćenju Hawole z Łobjom namakachu so w léce 1302 we wokolnosći Barlina a Potsdama pak wjele pozdžišo w XIV. a samo w XV. lětstotku; tež wokoło teho samebo časa běchu hišće žiwi w Ukrańskej zemi. Na kupje Ranje je po swědčenju Krantza w léce 1404 stara žónska z mjenom Gulicyna wumrěła, poslednja, kotraž hišće rěč svojich wótcow znaješe a tež w njej rěčeć móžeše.***) Meklenburska w svojim wjetšim džělu njebě w politiskim nastupanju dobyta a zmocowana pod knježefstwo sakskich markbrabjow a wjeřchow, ale zawosta w mócnafstwje knjezow svojeho narodneho splaha, potomnikow hordžinskeho Niklota. Při wšim tym pokračowaše postup poněmčjenja w tutym kraju tak daloko, zo běše hižo w kóncu XIII. lětstotka wjetši džěl wobydlerjow němski abo přeněmčeny a Słowjenjo wostachu jeno w snadnej mjeńšinje.***)) Přenjotny narodny žiwjoł wukhowa a zdžerža so najdlěje w Jabelskej holi (Jabelheide). Tam, nic daleko wot praweho brjoha Łobja, w blizkim susodstwje Lüneburskich sobubratrow, w khódku čěmnych lěsow namakachu so Słowjenjo hišće w XVI. lětstotku. Spisowař tamneho časa, Mikławš Maršařk, piše wo wobydlerjach Jabelskej holi, zo su po rěči a wašnjach Sarmatowje, to rěka Słowjenjo; mrtwych přewodžuju při wothłosu spěwow a na rowy wuliwaju napoje; w léce pak, zo bychu žito a druhe plody wot dešćow a njewjedrow

*) Germanizacija Baltijskich Sławjan. Petersburg 1876.

**) Ibidem str. 71, 80, 90, 108, 207.

***)) Ibidem str. 177.

wobarali, wobkhodžeju pola z kuzłarjom w přėdku, bija bubonki a spėwaju pėsnje.

To je poslednje Perwolfej znate spomnjenje wo Meklenburskej Słowjanšćinje. Móžemy wobžarować, zo je wón w swojim přepytowanju jeno srjednjowěčne diplomatiske lisćiny zwužitkował, nie pak abo jara mało chroniki pozdžiše lětstotki nastupace a druhe historiske źórła. Tehodla to, štož nam wo wumrěcu baltiskich słowjanskich splahow praji, njeje cyle dospołně a lěta wumrěca w jeho spisu podate su přezale postajene. Diplomatiske lisćiny a officialne źórła móža bižo ničo njewědžec wo Słowjanšćinje, a tola by we rće wjesneho ludu rěč prjedawšich wobsedžerjom kraja, runjež přescěhowana a potłóčena, móhła dołho potom hišće žiwa być. W Meklenburskej je so słowjanski žiwjoł wjele dlěje zdžerzał, dyžli dotaj Perwolf a druzy sławistojó mjenja; hišće w XVIII. lětstotku su tam słowjanske zynki klinčale a běchu ludžo rěče svojich prawótcow mócní. Dopokaz tuteho dawataj dwaj meklenburskaj stawiznarnej z tamneho časa, kotrejuž historiske knihi su w lěce 1753 wudate. To běštaj Samuel Buchholtz a David Franck.*)

Wobaj znaještaj wubjernje kraj, kotrehož stawizny pisaštaj a jelizo jeju historiske wědomosće wo dawnišich časach njejsu wšudžom cyle kritiske a wěrohódne, móžemy pak tola na powěsće wo sobučasných wěcach so dospołnje spušćować. Buchholtz je swój spis započal z geografiskim wopisanjom kraja a předsłowo je datował w Wjerbnje, městnje w Starej Marcy le-

*) Versuch in der Geschichte des Herzogthums Meklenburg durch Samuel Buchholtzen, mit einer Vorrede von Hrn. A. J. D. Aepinus, Herzogl. ordentl. Professor der Redekunst in Rostock. Rostock, im Druck und Verlag bei Anton Ferdinand Röse. 1753. — David Franck, Präpositus zu Sternberg, Alt- und Neues Mecklenburg, darinn die Geschichte, Gottes-Dienste, Gesetze und Verfassung der Wariner, Winuler, Wenden und Sachsen, auch dieses Landes Fürsten, Bischöfe, Adel, Städte, Klöster, Gelehrte, Müntzen und Alterthümer, aus glaubwürdigen Geschichtschreibern, archivischen Urkunden und vielen Diplomaten in chronologischer Ordnung beschrieben worden, mit saubern Bildern gezieret wie auch mit einer Vorrede von D. Siegm. Baumgarten, der H. Schrift öffentl. ordentl. Lehrer, des theol. Seminarii Director, der Königl. Freytisch Ephorus, wie auch der Königl. preuss. Akademie der Wissenschaften Mitglieder. Güstrow und Leipzig, gedruckt und zu finden bei Joh. Gotthelf Fritze, Herzogl. Mecklenb. Hof-Buchdr. 1753.

žacy, njedaloko wot meklenburskich mjezow; wón je tež w swojim spisu trochu kedźbował na ethnografiske poměry, n. př. wědžeše, zo je w Pomorskej hišće kašubscy so powědało. Wo Francku Baumgarten, spisaćel předšłowa, piše, zo wón 45 lět w Meklenburskej bydleše a tež tutón kraj hjezmała cyły nawučnych wotpohladow dla přepućowa.*) Tehodla su přez teju stawiznarjow podate powěsće wo runočasných powostankach Słowjanstwa dospołnje wěrohodne. Wone namakaju so w slědowacych kručach:

I. Pola Buchholtza: Str. 7. Die Einwohner sind vorjetzo fast durchgehends Deutsche und zwar sächsischer Ankunft, daher auch die Niedersächsische, oder Plattdeutsche Sprache daselbst geredet wird. Sie theilen sich in den Bauren, Bürger, Geistlichen, und Adelstand, davon aber nur der Adel und Bürgerstand als wirkliche Landstände auf den Landtagen und zwar unter dem Namen der löblichen Ritter- und Landschaft, erscheinen.

Anmerkung. Was diese Einwohner betrifft, so werden unter ihnen im Fürstenthum Wenden und Herzogthum Meklenburg zwar noch hie und da einige, doch sehr wenige Wenden**) angetroffen, sie kommen aber nicht mehr als eine besondere Nation in Anschlag. Doch mögen wol die meisten Bauren aus Wendischem Geblüte entsprossen sein, wie wol sie die Sprache derselben längst verloren haben.

Str. 86. Man könnte wol sagen, dass sowol die Wandalen als die Slawen eines des andern Sprache angenommen; denn man findet in der noch itzo in Meklenburg und Lüneburg bekannten wendischen Sprache von beyden fast gleichviel Worte. Es kann zu einem Beyspiele das daselbst bekannte wendische Vaterunster dienen: Noos l'olga Tatta, iis wannewä, geiljona wadatu jan mank ta Nom. Kumm tu Ritje, ta Wilje neke bung te kak, dak noosim noos daaglitja Sceibe, dok noosin dans du kakma, noos du Sonneicz, perdodim ni noos Waversoking, noom witung skef

*) Str. 21.

**) To rěka: Słowjenjo.

deta. *) Dieses Gebet haben wir aus dem Munde eines Lüneburgischen Wenden empfangen, und nachgeschrieben, wie er es ausgesprochen. Er war so ungelehrt, dass er weder seine eigne Rechtschreibung verstund, noch es anders verdeutschen konnte, als durch Hersagung des deutschen Vaterunsers: wir können also für die Rechtschreibung hier eben nicht gutsagen, noch uns rühmen, eine richtige Uebersetzung zu liefern; doch dünkt uns, dass folgendes ziemlich zutreffen sollte: Unser heiliger Vater, der da ist allenthalben, geheiligt werde in gemein dein Name, komme dein Reich, dein Wille sey gut im Bösen, gieb uns unsre tägliche Scheibe (Brodt), schenke uns die bösen Thaten, (wenn) wir geben (sind) Versöhnung (versöhnlich), verthue uns nicht bey (in) die Versuchung, weitere (entferne) uns vom Bösen (Uebel).

Str. 173. Wir haben sonst oben in der Einleitung § 5 in der Anmerkung bemerkt, dass jetzo auch die Hochdeutsche im Gebrauch sey; und thun noch dis hinzu, dass die übrigen Wenden, deren Anfangs weit mehr gewesen, als jetzo, auch die Deutsche Sprache lernen müssen, weils sie keine andre gehöret, und in keiner andern gehöret worden; darüber aber ihre Sprache am meisten verlohren gegangen, so, dass man ihre Nachkommen nun nicht mehr von den Deutschen unterscheiden kann, ausser an den wenigen dunkeln Orten, da die wendische Sprache neben der Deutschen geredet wird.

II. Pola Francka, kiž je tež słowjanski wótčenaš po Eccardowym wudawku wospjetował, namakaju so slėdowace wuprajenja:

W prěnjej knizy str. 217: Die heutigen Wenden im Dannebergischen sprechen es Syunti-withiu aus.

W druhej knizy str. 6: So entstand auch dieses daraus, das alhie eine Sprache aufkam, die ein Gemenge von der Wen-

*) Tudy wotčićany wótčenaš njeje ze rta Meklenburskeho, ale Lüneburskeho Słowjana wotpisany; wón so w mnohich variantach rozdźěluje wot znatych textow Leibnitza, Müllera a Henninga; hladaj Pful: Pommiki Połobjan Słowjansćiny w Časopisu Maćicy Serbskeje 1863—64, str. 42, 83, 192; je pak, kaž to widzimy, jara hubjenje a skepsanje zapisany.

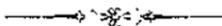
**) Kniha I, str. 216.

dischen und Deutschen war; wie man an denen im Dannebergschen noch übrigen Wenden erkennt.

Tute słowa Francka bychy hišće dwělowanje zbudzić móhće, kajki džěl Dannebergskeho hrabjowstwa a kajkich Słowjanow měješe stawiznař w mysli, hač derje znatych Słowjanow na lěwym brjozy Łobja abo w Meklenburskej. Danneberg ležeše na lěwym brjozy Łobja, něhdy pak mějachu jeho hrabjowje tež w južno-wječornej Meklenburskej swoje wobsedźenstwa, mjenujey: Dēmitz, Jabel, Grabow a Marnitz. Tehodla móže njewěste być, što je Franck myslil, hdyž wo Danneberskich Słowjanach pišaše; pak by móhl měnić Danneberske hrabjowstwo we wuzkim zmyslu teho słowa, pak něhduše jeho wobsedźenstwa w Meklenburskej. To druhe zda so mi wěrohóduše, dokelž Danneberg hromadže z Lüchowskim hrabjowstwom běše tehdy dawno hižo wotwisny wot Lüneburskeho, potom pak Cellskeho (Zelle) knježerstwa a Franck sam, hdyž měješe tamnišich Słowjanow w tak mjenowanym „Wendlandu“ w mysli, mjenowaše jich „Wendow w Lüneburskim abo w Lüchojskim wokrjesu“.) Dwělowanje w tutym nastupanju je Buchholtz cyle jasnje a dospołnje rozsudził, hdyž wón wuraznje wo Słowjanach w Meklenburskej powěda a tutech wot Lüneburskich Połobjanow rozeznawa, jako tež wot tych, kiž běchu jeno přeněmčeni potomnicy Słowjanow, słowjanscy pak hižom njemóžachu. Potajkim móžemy hjezdělnje powědźeć, zo hišće w počojcy XVIII. lětstotka Słowjenjo móćni swojeje narodneje rěče w Meklenburskej so namakachu; běchu to zrudne powostanki lěpšeje zańdženosće, kotrež přesćěbane a wusměšane wot Němcow, přez stadium womory pomału k dospołnemu wumrěcu a čichemu rowej so přibližowachu.

*) Den Ursprung des Guten nannten sie Belbog; bel aber hiess weiss. Die heutigen Russen nennen es bella, und die Wenden im Luchoischen Amte biala. Kn. I str. 212. Als die Wenden zu unsern Werlern und Winulern kamen, so nahmen sie auch die Art ihres Götzendienstes an, wie dann mit der Zeit, sowohl den Sitten als der Sprache nach, ein vermischtes Volk aus diesen und jenen ward; wie man insouderheit sehen kann (was die Sprache betrifft), wenn man das Vaterunser, welches Latomus auf Alt Scythisch aus Lazio angeführet, gegen dem Wendischen hält, wie es noch jetzo die Wenden im Lüneburgischen beten, als welches sehr mit deutsch vermischt ist.

Wobćežnišo je rozsudzić, w kotrej stronje ta poslednja ha-
 łożka słowjanskeje lipy w zemi Niklotowych potomnikow so
 zelenješe. Wěste je, zo běše to nic jeno w jednym městnje.
 Buchholtz jasnje wupraja, zo je słowjanska rěč zawostała w ně-
 kotrych wopušćenych městnach we wójewództwje meklenburskim
 (Herzogthum Meklenburg) a wjerchowstwje słowjanskim (Fürsten-
 thum Wenden). K tutemu ličeštej so měsće Domitz a Grabow,
 něhdy wobsedženstwje Danneberskich hrabjow. Hdyž pak při-
 pomnimy, zo tež Jabelska hola w prjedawšich časach k tutym
 wobsedženstwam slušeše a štož je w XVI. lětstotku wo Jabelskich
 Słowjanach Maršaak napisal, tehdy móžemy cyle wěrohodnje po-
 wědžeć, zo běše wona jedyn z poslenich wukhowow słowjanskeho
 žiwjoła w Meklenburskej XVIII. lětstotka. K temu přinošowachu
 wot dawna historiske wobstejuosće. Tam na khudej a njeplódnej
 Jabelskej zemi němske zasydlenje so njerozšěrješe a hižo w XIII.
 lětstotku, hdyž němscy kolonisći cyłu Meklenbursku zaplawichu,
 wosta Jabelska hola jako słowjanska kupa wosrjědz němskeho
 morja.*) Tehodla tež džeržeše so w njej tak dołho zastarska rěč
 połobskich Słowjanow. Hdy poslednje jeje zynki zamjelknychu,
 wěste njeje; wěropodobne je so to stało hromadže z wumřěcom
 Lüneburskich Połobjan w kóncu XVIII. abo w započatku XIX.
 lětstotka. Nětko pak sluša so slawistam tuto zrudne w Jabel-
 skej holi wukhowane pohrjebnišće Słowjanšćiny hišće přepytować
 w etnografiskim nastupanju.

Michał K. Bobrowskij a Izmail J. Sreznewskij wo Serbach.

Podal *M. Hórnik*.

W předstawje našeho Časopisa l. 1848 spomina dr. Klin,
 přěni předsyda M. S., na slawistu Józefa Dobrowskeho, kotrehož

*) Land Jabel war noch ganz slawisch, was es, seiner Dürftigkeit wegen, trotz wiederholten Ausbietens zur Location auch geblieben ist, einzig und allein in Meklenburg. Ernst, Die Colonisation Meklenburgs im XII. und XIII. Jahrhundert w Schirrmachera Beiträge zur Geschichte Meklenburgs vornehmlich im dreizehnten und vierzehnten Jahrh. Rostock 1875. II. str. 26.

wotpohlad lěpšeho póznaća serbskeje rěče k nam, t. r. Serbam, přiwjedže. „Přez to“, powěda wón dale, „přindžechu zaslužbunje skutkowace słowjanske wosebnosće, knježa Šafařík, Palacký, Hanka, Štúr, Purkyně, Čelakovský a druzy nam pozdžišo do znanomstwa.“ Pódlá mjenowaných pak su w Klinowym času tež někotři druzy spominanja hódni, dokelž su Serbow wopytali a wo nich potom pisali. Tón króć wopomnju dweju z nich — Rusow Bobrowskeho a Srezniewskeho.

I.

Michał Kiriłłowič Bobrowskij běše kanonik-unita a professor na bohosłownej fakulće university we Wijnje. Jako znajeť wšelakich jazykow bu wón w universitskej radže wuzwoleny, zo by theologiske studium na najwážnišich europskich fakultach we Wijnje, Romje, Parizu a w Němcach póznať a pódlá tež wobstojsnosće literatury w druhich słowjanskich ludach. Najprjedy wotjědžo w nazymje 1817 do Roma a wróći so, we wšelakich krajach pobywši, 1822 dómoj.

Z jeho dnjownika a rukopisow, we Wijnje zakhowanych, podachu njedawno „Słowjanskija Izwěstija“ I. 1889 w čisle 18 a 24 někotre wupiski, z kotrychž nas wězo powěsće M. Bobrowskeho wo Serbach, bohužel krótkte, wosebje zajimaju. Tam so takle powěda:

„Wotjěwši z Pariza w přenich dnjach meje 1822 přindže Bobrowskij přez južnu Němsku a Saksku 17. junija do Budyšina, hdžež měješe z Dobrowskim so zetkać, zo byštaj po Łužicach pućowatoj. Dla zeznaća rěče, naložkow a žiwjenja lužiskich Serbow chejštaj wobaj wučenaj wobjězdzić Hornju a Delnju Łužicu a dale hač do Meklenburga. Tola wobstojsnosće nuzowachu Dobrowskeho, wotmyslene pućowanje do meje naslědowaceho lěta 1823 wotložić; ale Bobrowskij, namakawši pohosćinstwo pola znajerjow a lubowarjow serbskołužiskeje literatury, biskopa Loka*), kanonika Fulka**) a diakona Lubjenskeho***), wužiwaše ně-

*) Lok, Franc Jurij, Serb z Kulowa, bě wjelečesćeny tachant budyšskeho kapitla wot l. 1796 (biskop wot 1801) do 7. septembra 1831.

**) Fulk, Mikławš, bě senior kapitla wot l. 1819—29; je serbscy spisane přědowanja zawostajil.

***) Lubjenski, Handrij, wjelezaslužbny serbski spisowal, bě wot lěta 1817 diakon pola s. Michała w Budyšinje, wot 1827 farař, wot 1831—40

kotre dny svojeho prebywanja w Budyšinje a Zhorjelcu, zo by wobstojnosće serbskeje literatury, historije a wosebitosće serbskeje rěče spóznał. Po jeho wobkedźbowanjach běše serbska rěč Łužičanow sylnje skazena pod wliwom němčiny:*) jenož wjesnjenjo a nižše klasy měšćanow rozmołwjachu so w swojej narodnej rěči; jenož duchownstwo (nic jeno katholske, ale tež protestantske) staraše so wo zakhowanje wótcowskeho jazyka; wužiwanje słowjanskeje (serbskeje) rěče w Božej službje, w rozwučenjach, předowanjach běše jenička přiležnosć, kotraž prostemu luděj rěč jeho prjedownikow připominaše, přetož w šulach ju njewučachu a bižo tehdy (1822) prócowachu so wo zaničenje serbskeje rěče w literaturje. Wuprajowanje pronomínov, z vokalom „o“ spočinacych, z přistajenjom konsonanta „w“ dopomina na jazyk wjesnjanow w Bělostockim wokrjesu: wón, wona, wono atd.“

W Stawjanskich Izwěstijach přistaja P. Bobrowskij, zo su zajimawe wobkedźbowanja ze zapiskow wo prebywanju M. K. Bobrowskeho wočišćane w „Dzienniku Wileńskim“ l. 1824, I. str. 261—283. Lěto pozdžišo wuńdže ruski přełožk tutoho nastawka we „Wěstniku Jewropy“. Snadž nam něchtó original na přełoženje a wočišćenje dobročiwiže pósćelo!

primarius němskeje wosady. Do l. 1822 bě hakle někotre kěrluše, nowy wudawk biblije a někotre knižki wudał. Tehdy bižo wjele spisawšeho Tece-lina Měta njeje Bobrowskij wopytał.

*) Wo tohdyšej poněmskej předařskej serbsćinje pisaše I. J. Sreznjewskij hišće 1844 w Žurnale minist. narodn. proswěšćenija: Dyrbi so prajić, zo je rěč w serbskich předowanjach zcyła wjele mjenje čista, dyžli we wěch druhich spisach. Duchowni, zwučeni němscy rěčeć, nie jeno rěčeć, ale tež myslić, móžachu čím mjenje wuěkný zmylkam přećiwo rěči we rtnym wukładowanju, a potom přiwučichu so k tutym zmylkam, jako k něčemu prawidłownemu, wučachu je jedyn drugeho a zašćěpihu je. (Tak poněmske su hižo najstarše serbske rukopisy a knihi, wosebje z němčiny přeložene, jako katechismy, biblija, spěwafske atd. Red.) Haj tež hišće nětko spisuja mnozy, hdyž so na předowanje přibotuja, jeho wopriječće němscy, a hakle na předařni přełožuja swoje němske prajenja na serbski jazyk: kak móža tu přemyslić, je-li tón abo druhi němski wuraz dučej serbskeje rěče přibódný! Lud njeje (hišće) čuće za přistojnosć w nastupanju swojeje rěče zhubiž, a je druhdy duchownym swoju njespokojnosć wuprajiz; tola přiwučanja přemocuja so jeno ze spóznaťeju wolu, a tajka wola, kotraž swoju rěč póznać chce, je hakle nětko so wubudžiła!

II.

Izmail Iwanowič Srezniewskij, sławny sławista, wot l. 1837 professor w Charkowje a wot l. 1847 w Pětrohrodze, běše w léce 1839—42 wjacj króć we Łužicach, tež hišće l. 1860.

Jeho powěsće wo Serbach, ze zahorjenej lubosću spisane, drje su w l. 1842 a 1843 zestajene a w meji 1844 w Žurnału Minist. narodn. proswěšćenija wozjewjene pod napismom: Istoričeskij očerk serbo-łužickoj literatury (str. 26—66). Dokelž je wustojny nastawk našim Serbam mało znaty, zdźělu z njeho, štož na tamny čas znowazbudžowanja Serbstwa so počahuje. Wězo wšitke nadźije njejsu so dospołnje dopjelniłe; tola wostawa zajimawe, štož je Srezniewskij tehdy tajkele wo Serbach pisał.

„Mjez tym zo E. Smolef mały přiručny słownik (t. j. Mały Serb z l. 1841) čišćeć dawa, je P. Jordan z pomocu rukopisneho słownika Lubjenskeho a jeho předkhadnikow wjetši hornjołužiski słownik zestajał a najskerje njebudže z wočišćenjom so komdźić. Wot jeho dokładneho znaća hornjołužiskeje rěče, wšěch druhich słowjanskich a mnohich nowych europskich móžemy knihu wočakować, kotraž budže kedžbnosće wšěch Słowjanow dostojna, z tym bóle, hdyž česćowanje, kotrež je sebi w swojej wótčinjne dobył za lubosć k njej a za literaturnu džěławosć, rukuje za podpěru wot wšěch, kotřiž ze zběranjom serbskich słowow so zajimuju. Na rěčnicy a słowniku delnjoserbskeje narěče džěła Broniš.*)

Studowanje narodnosće namaka mjez Serbami přeco wjacj lubowarjow. Wjele pomhaše k tomu Wučene Towarstwo w Zhorjelcu, kotrež Lausitzer Magazin wudawa, jako tež Towarstwa w Lipsku, Budyšinje a Wrótšlawju. Klin, Preusker a mnozy družy napisachu hižo nastawki wo nałožkach a wašnjach, serbskich starožitnosćach a podawiznach jako přikład za mlody splah; a z tutoho nadźije poľneho splaha wuńdže hižo wobdarjeny literator Mosak-Kłosopolski, kotryž chce, kaž słyšimy, wobšěrnemu spisej wo serbskej narodnosći so poswjećić.**)

*) Knizy njejstej wuškej. Red.

**) Njedawno wuńdže jeho němski přezočk Šafarikowych Słowjanskich Starožitnosći.

drohotny wopomnik literaturneje džělawasće Serbow w přenjej počojcy 19. lětstotka.

Při njeprěstawacym rozwiwanju lubosće k narodnosći a k wšomu narodnemu njemóžeše bjez wuspěcha wostać, tež horliwosć w zběranju narodnych pěsni, přisłowow a z cyła narodneje podawiznoweje literatury, w čimž su Serbja runje tak bohaći, jako wšitcy druzy Słowjenjo. Pokhilnosć k tomu, zbudžena po zbožownych pospytach Antona*) přez njezapomniteho Lubjenskeho, rozšěri so jara. Wothladujcy wot druhich spominamy na Zejlerja, Jordana, Smolerja, Broniša a Markusa.***) Přěni tři zběrachu a zběraju pomniki narodneje literatury w Hornjej Łužicy, poslednjeje dwaj w Delnjeje. Wosebje wažne su džěla Smolerja. Dowolam sebi wo tutym žadnym młodym muži***) wospjetować, štož wo nim Wjacslawej W. Hankej pisach: „Wón je přikład za tych, kotřiž so lubowarjo a znajerjo narodnosće mjenuja. Wón njebjerje mnohe na sebje, chce jeno swoju domiznu zeznać, ale za to zeznawa ju nic jeno tak někak; wón je so dospójnje narodowe sćinił, wobkłodźuje swój kraj wšudže, jako swój, jako dawno znaty, jako narodny, a přepodawa swoje přepytowanja nic jeno do zapisneje knižki, ale žiwemu narodej, je z čětom a z dušu žiwy za swoju samsnu narodnosć. . . . Slyšo jenu pòwěsć, je hotowy, druhu powědać; rejuje z wjesnjanku přispěwuje jej pěsničku, kotruž je wona pozabyła; při dopjelnjenju stareho nałožka njeje jeno přihladowať, ale tež sobuskutkowaca wosoba, a jako njeprěceł wšoho hubjeneho stareho, wóstawa wón jako Činjan w čuću k wšomu dobremu staremu: z jenym słowom, zahłubjeje so do narodneho žiwjenja je sam z nim přewzaty. O, hdy by kóždy europski narod po jenym Smolerju měl na tajku lěbu luda, kajkaž je w serbskich Łužicach, a jelizo bychu wězo taći ludžo srědky měli, zo bychu swětej wo svojich přepytowanjach móhli wozjewjeć, by so druha droha europskej historiji, filologiji a filozofiji wotkryła! Ja sym přeco pòznaće narodnosće lubowať, mějach je za wažne a móžach sebi wažnosć toho ze syllogismom dopokazać: Smoleť je přěni ze žiwjenjom mi to dopokazał. A što

*) Hl. Časopis 1882.

***) Hl. Časopis 1882.

***) Smoleť bě tehdy woprawdže młody; přetož narodži so 3. měrca 1816.

hišće móžemy wot njeho wočakować! Wón je hišće mlody, je hakele započal swój puć: „Dajće mi překhodzić“ — praji wón sam — „a da-li Bóh žiwjenja a strowja, da tež sčérpnosć k wučenyim džělam.“*) Smolerjej džakuja so Serbja a wšitcy słowjansey lubowarjo narodnosće za jenu z lěpsich zběrkow narodnych pěsni, kajkež su Słowjenjo do toho časa měli. Přeni zwjazk je hižo wušol a wobjima pěsnje hornich Serbow (331); druhi, hdžež so delnjoserbske pěsnje změsća, so hižo čišći. K pěsnjam su připožene: jara krasny zawod, němski přežožk, dokonjany wot dostojneho sobudžělačerja Haupta, hlós wjetšeho džěla pěsni a jara zajimawe přispomnjenja. Ze wšoho je widžeć, zo bu tute wudaće pripravowane z lubosću k předmjetej, z lubosću k narodej, z tym nutrnym přeswědčenjom, „zo je kóždy lud, kiž ze swojeho ducha mlódnosće a žiweje mocy rjane a nadobne a wěčne plódzi, wulki a mócný a počestny, byrnež był najmjeńši a zabyty“ atd. (w před-słowje k zwjazkej I). Tři towařstwa mlodych lubowarjow literatury, wo kotrychž horjeka spomnich, dyrbjate dokónčić, štož bu z tajkim blyšćom wot Smolerja a Haupta spočate: wone maju hižo překrasne zběrki za wudaće narodnych přistowow a prajimow, basničkow a podawiznow. A z kajkej sprócniwosću woni to zhromadžuja! Mějo w pomjatu wutrobnu horliwosć Smolerja dže mlody Łužičan, hdyž čas wotdychnjenja wot slyšenja professorskich přednoškow nastupi, z rancku na khribjeće na pućowanje po swjej lubej domiznje, jako na rozwaliny Persepola abo Pompeji, a bywajo mjez swojim narodom, zapisuje na listki swojeje listownje, štožkuli móže druge sobustawy jeho towařstwa zajimać: słowo abo wuraz, hlós pěsni abo narodnu powěsć, hru džěci a wosebitosće drasty a wuměnjjenja při wobryjadach, a wotznamjenje hrodžišća a so zhubjowace dopomnjenki minylosće. Młoda wutroba bije z poetiskej myslu; ale wón zadžeržuje jeje nawalnosće w přeswědčenju, zo wona jeho hišće móćnišo pozběhnje, hdyž je prjedy wopěsćeny w póznaću swojeho naroda, w spóznaću, do kotrehož dyrbi sam prjedy přinošeć swoje šerpátky, zo by potom prawo měł, zhromadny pokład wužiwać. Wón je woprawdže bjez přirunanja bliže swojemu narodej, dyžli naš mlody

*) Časopis českého Museum 1840, str. 405.

ďlowjek; wón je sam z naroda, syn wjesneho duchowneho, wu-
čerja abo ratarja; tola kak by trjeba było we wěstym kruhu so
narodzić, zo by lubował swoju wótcinu a česčil swoje narodne!
Jako slóncó rostlinje na stepi a sadowemu kwětkej je wótcina
wšém nam jenička, a wot wšěch móže jenak lubowana być.“ —

Po rozpomnjenju, kak studowanje narodnosće a pomnikow
narodneje poesije na rozwiće krasneje literatury skutkuje, po-
wěda S. takle:

„Zejleř je ducha swojeho naroda zapřijař, tak zo buchu
mnohe z jeho pěsni hižo narodne abo ludowe, a zo so spěwaju,
kaž starožitne pěsnje na polu a při reji. Jeho wobrazy serbskeho
byća — sceny z ludoweho žiwjenja — su žiwe a wěrne, řeč
w nich je prosta, tak zdalena wot wšeho hordženja a nućenja,
kajkaž móže jeno řeč narodneje poesije być.“

Khwali hišće Jordana a Smolerja jako nadźije pońejnu poetow
(kotraž pak staj jeno mało pěsni spisaloj), a spomina, zo chcetaj
najlěpše poesije druhich Słowjanow přeložiť. Tež ma nadźije na
črjódku młodostnych poetow a spisowarjow, a praji dale:

„Druzy hotuja so k ćežkemu a sławnemu skutkej zestajenja
staronarodnych poemow po přikładze ruskich a serbskich, kajkež
snadž su něhdy tež Serbja spěwali a potom je ze zhubjenjom
swobody zhubili a tohorunja wjetši džěl historiskich dopomnjenkow.
Minjene zbudzić, njewopušejo ani historiju ani narodne poda-
wizny, to je jedyn wyššich nadawkow za poetow; a tak chcedža
młodži Serbja činić.

Hišće raz dyrbjú wo Lubjenskim spomnić; wón mysleše tež
wo serbskim literaturnym časopisu, a hač runje so jemu nje-
poradzi „Serbsku Nowinu“ z rukopisneje na šěršu drohu čišća
pozběhnyé, přisluša tola myšlička jemu. Zwažna je to myšlička,
wudawanje časopisa spočinać za lud pońdra sta tysacow, hdyž
hišće millionowe słowjanske ludy njesmědža na to myslić. Tola
je so muž namakař, kotryž sebi wotmysli ju woskutěić. Jordan
spoča njebojaznje tuto džěło, a 1. januara 1842 wuda swój přeni
list „Jutrnička, Nowiny za Serbow“. Wikowarki počachu tute
njewidžane listy w swojich korbach wukładować, a lud poča je
kupować, plaćo za kóždy po pońdra kopějcy, sam přestapujeny a
wjesoły, zo ma tež swoje nowiny. Ducej raz za tydžeň z měšćan-

skich wikow, kak by njekupił z poprijancom za swoje džěćo tež nowiny za sebje — list, w kotrymž móže nadeńć wo starym a nowym, dobru radu za hospodařstwo, a zmužitu pěseń, a wjesołe powědańčko, a spodziwnu basničku, kotraž byruje z džěćatstwa znata, so tola čita jako něšto njesłyšane. Narod a literatorowje spóznachu, zo je to džěło dobre, a njezańdže poł lěta, zo so tež drubi časopis zjewi „Tydžeńska Nowina“, hišće bóle po słodze prosteho ludu připrawjena,*) tež po połdra kopějcy za čisto. Na druge połlěto poča „Jut'nička“ w měsačnych zešiwkach na rjanej papjerje wukhadžeć, čišćana z krasnymi a hižo nic němskimi, ale łaćanskimi pismikami w nowym prawopisu, jara wustojnje přiměrjenym charakterej narěče. Nětko bjerje Smoleť**) wudawanje „Jut'nički“ na so, dokelž je Jordan z džěłom zajaty jako docent słowjanskeje literatury na universiće w Lipsku a jako wudawaf słowjanskich lětopisow (Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft). Móžemy wěsći być, zo Smoleť wudawanje „Jut'nički“ dostojnje zdzerži a zo kóždy zešiwk wudebi z nastawkami, kotrež su zwědźiwosće kóždeho zdžěłanego Słowjana dostojne. Tak rozkčěwa khuda literatura khudeho lužiskeho naroda přeco bóle w swojim skromnym, ale krasnym kwěću. A što budže z nej a z jeje narodom? Wostanje wona hižo wopomnik podarmowych prócowanjow słabeho naroda, kotryž z nimi sebje mori? Bóh wě, ale Serbja ani njemysla zhubić swoje nadźije, woni takrjec přeco bóle wočerstwjeju w swojej narodnosći a wospjětuja w swojej pěśni: Trać dyrbi Serbstwo, zawostać a serbska rěč so zmahować atd. (3 strofy Zejlerja.)

— Zrudnje hlada na was waša mać, džěći Sławy, jako Kollar praji, podnurdjatej-li so, dvě samotnej řódzičcy, — a tola njesetej so wój dale a móže być, zo howrjate morje waju wunjese do zbožowneho přistawa přećelstwa a wzajimneje dowěrnosće narodow.“

Zo je Srezniewskij sam w Serbach tehdy jara witaný był, dopokazuje přispěw našeho H. Zejlerja***) a k tomu we Łazu 10. winowca 1840 drje do pomjatnika jemu připisane słowa:

*) To rěka: wjetšeho džěła, ewangelsko-lutherskeho. Přirunaj: W. Bogusławski a M. Hórnik: Historija serbskeho naroda, str. 124 atd.

**) To so njeje stało, a tak zańdže tón časopis hižo z druhim zešiwkom.

***) Hl. Handrija Zejlerja zhromadžene spisys, zwjazk I, str. 121.

„Z tym cheyše pismo swojeje ruki a někak dopomnjeće swojeho mjena Wam sobu dać z horliwym žadanjom, zo bychu přeco zbožowne a přecelne hwězdy Was wjedće, hač přińdžeće zaso pod kryw Minervy Charkowskeje do wóteneho domu Srezniewskich — Handrij Zejleš, duchowny we Łazu w pruskich Łužicach.“

Prispomnjenje. 1. Horjeka na stronje 45 mjenowany rukopisny słownik J. P. Jordana bu potom hišće wot Kf. Bohuwěra Pfuha rozmnožowany a wuńdže jeho přeni zešiwk (48 stron) z němskim předstwowom 30. ha-pryla 1844 pod napismom: „Serboněmski słownik, wudaty wot Khšěšćana Bohuwěra Pfuha a dr. J. P. Jordana. A—Duran.“ W předstowje powědataj spisabelej wjez druhim wo potrěbnosći słownika: „Denn wir sehen nur zu deutlich ein, daß alle unsere literarischen Bestrebungen vergeblich sein werden, so lange wir nicht ein ziemlich vollständiges Wörterbuch unseres Sprachdialektes haben, an der Hand dessen wir dann allmählig weiter schreiben können. Und darum thut Eile vor allem noth.“ Duchownych a wučerjow wo zběranje wurazow z ludu napominawši prajitaj, zo słownik dale wudataj, jelizo z najmjeńša 200 předpjaćerjow so nadeńdže, a wozjewjataj: „Es ist nicht unsere Absicht, von unserer Arbeit irgend einen Nutzen zu ziehen; der Reinertrag derselben soll vielmehr ganz zur Gründung eines Fonds zur Herausgabe guter für das wendische Volk in der Lausitz bestimmter Schriften verwendet werden.“ Dale prajitaj, zo je słownik hižo dopisany a zo budže z cyža přez 30 listnow. Tutón „fonds“ bu w l. 1847 dozałożena „Macica Serbska“; słownika pak wuda so jenož přeni zešiwk — nětko hižo žadnostka.

2. Wot Srezniewskeho jako „prekrasnyj trud“ khwalena rěčnica P. Jordana je bóle znata a ma napismo: „Grammatik der wendisch-serbischen (nie: forbišchen) Sprache in der Oberlausitz. Prag 1841.“ Zajimawa je na wobalecy wocěšćana nawěšć, z kotrejež slědowace wuzběhujemy: „Nächst der Grammatik bedürfen wir jetzt vor allem anderen ein serbisches Lesebuch, welches in einer Reihe interessanter Aufsätze aus dem Gebiete des Schönen und Angenehm-Belehrenden in correcter und fließender Sprache nicht nur unserem Volke eine angenehme und erheiternde Lectüre gewährt, sondern auch denjenigen, welche sich mit der Erlernung unserer Sprache befassen, auf zweckmäßige Art die Möglichkeit darbietet, in den Geist unserer Sprache tiefer einzubringen und ihn in seiner ganzen Eigenthümlichkeit vollständiger und reiner aufzufassen, als dies durch eine Grammatik überhaupt geschehen kann. Ein solches Lesebuch nun bin ich gesonnen, im Anfange des künftigen Jahres herauszugeben. Da es aber mein Wunsch ist, daß sich in diesem Buche alle unsere Kräfte vereinigen, damit etwas tüchtiges und nicht nur unserem serbischen Volke, sondern auch den übrigen Slawen Genügendes zu Tage gefördert werde, so fordere ich hiemit alle meine Mitbrüder auf, mich bei diesem Unternehmen mit schriftlichen Beiträgen zu unterstützen.“ Žada wosebje powěstki a basnički, pěśnički, přisłowa a prajenja z ludu. Pódlu tutych „narodnych“ (nationell) přinoškow je jemu luby kóždy přenjoťny nastawk, — „der durch Schönheit der Darstellung und Reinheit und Correctheit der Sprache einen Werth für

unšere zu erweckende Literatur hat. Nur wenn wir alle für einen stehen, kann bei unseren schwachen Kräften etwas Gutes geleistet werden. Und ich glaube, es ist hohe Zeit, daß auch der Serbe aufwache aus dem tausendjährigen Schlummer, in den ihn fremder Einfluß und eigene Verschuldung eingewiegt, zum Selbstgefühl und Bewußtsein seiner National-Kraft; denn sonst wird die Hand des Schicksals über kurz oder lang ihn aus der Reihe der Völker austreichen und aus dem Buche des Lebens seinen Namen vertilgen.“ Tak horliwje pišaše mlodžene J. P. Jordan w Prahy 30. hapyryla 1841.

Nowe dodawki k textam ludowych pĕsni.

Podawa dr. E. Muka.

Podawam tu nowu zbĕrku z wjĕtša variantnych abo teŝ wudospolnjnych serbskich ludowych pĕsni, kotreŝ sym na swojim pućowanju ze swojim lubym přećelom Adolfom Černým přeŝ Hornju a Delnju Łužicu a přeŝ namjeznu krajinu we wulkich prózdninach 1888 nazbĕrał. Hłosy k nim je A. Černý hiŝo w hudźbnym přidawku k poslednjemu zešiwkej tutoho časopisa (w lĕtniku 1888 zeš. II: Druha zbĕrka narodnych hłosow lužiskoserbskich pĕsni, 117 čisłow) wozjewił. Ke kotremu tutech hłosow jedyn abo druhi text mojich pĕsni słuša, sym wšudže přispomnił.

I. Hornjoserbske pĕsnje.

1. Judašowa pĕrerada.

(Přir. Smol. I, 276. — A. Černý, čo. 41.)

Khodžil je Bóh wjeršen atd.

Zady rjadki 48 zasuwaju so w tam woprawdže pola Smolerja wobstejacej mjezerje tele 16 rjadkow:

Judaš spĕšnje pĕreda
Swojoh' knjeza mištra
Za třiceći slĕborn,
Kotreŝ běše přĕ(h)rał.
Za te třiceći slĕborn
Božoh' khlĕba nakupi,
Z nim khwataše spĕšnje
Zas k mištrej na hospodu.

Bóh Knjez tón khlĕb lama,
Japoštolam jón dawa,
Zrudny na nich hlada,
Zrudny haš do smjerće.
„Japoštoljo wy moji,
Kotřiŝ sće wy bjez wami,
Kiž sće mje pĕredali,
Droho sće mje njedali.“ atd.

Skónčnje po rj. 72 so zasuwaju tale strofa:

Judaš džeše zrudny:
„Róću so aby nje'róću,
Teho sym ja winojty,
Zo sym swojoh' knjeza pĕredal.“

(Sprjejecy.)

2. Serbske holičo.

(Přir. Čas. 1883, str. 33. — A. Černý, č. 1.)

Wot 18. rjadki spěwaju předliče w Nowej Wsy dospoňišo takle:

Ja sym wam dobra přelča,	A naša stara maćerka,
Kiž kudžel přetrjebam,	Ta njeb'dže na mnje zla,
A kóžda moja piščalka	Zo luby mje dom přewodža:
Mi rjane pasmo da.	Wšak sym joh' njewjesta.
A hdyž je džesać wotbilo,	A hdyž do loža lěham so,
Mje wjedže luby dom.	Mam w myslach lubeho;
Haj namaj je so lubilo,	A to je moja nadžija,
Duž dobru nóc či dam.	Zo b'du joh' mańželska.

(Hana Mikanec.)

3. Knjeni wowčerjowa.

(Dospělny variant Smol. I. č. 125. — Hlós p. A. Černý, č. 2.)

Hnał je tam wowčef swoje wowcki won
 Nimo mi hajka zeleneho,
 Tyrajrudyrum tralalalala,
 Nimo mi dwora knježeho.

Nichtón tam domach njeběše,
 Holčo tam na prozy steješe,
 Tyrajrudyrum tralalalala,
 W čornej džě drasće hač do zemje.

„Koho džě žaruješ, holečo?
 Stej či wumrjeloj nan aby mać,
 Tyrajrudyrum atd.

Aby jo luby će wopuščil?“

„Mi njejestej wumrjeloj nan aby mać,
 Ale lubeho nimam žaneho (w)jac* —
 Tón je mi wumrjel před lětom.““

„Holčo, hdy bych či radzić směl,
 Bych či ja radzil wowčerja,
 Tajkeho pyšneho wowčerja.

Wowčefske žony maju dobre dny,
 W zymje wone sydaju w čoploj stwi,
 Dobroh' sej kofeja nawarja.

Burske pon žony sej přeproša,
 Kany tej' butry sej předadža
 A rjaneje drasty sej nakupja.“

*) Sobuzynki w spinkach so njewurjekuju. Druhdy je za wupadajeny sobuzynk apostrof stajeny.

Słyŝał pak burski wotročk bĕ,
Kak holečo wowčef namolwja,
Zo dyrbi być jeho mandźelska.

Hnydom wón přibĕži k holeču:
„Ach, njebjeť sej, holečo, wowčerja,
Bjeť ródšo sej burskeho wotročka.

Burski tón wotročk tak ěiše spĭ,
Wowčef so wjele raz wobroći,
Ze spanja husto ěe wubudźi.“

Štůž je tu pĕśničku wuzwolił,
Tón dyrbi dostać wulku 'zdu,

Tyrarudyrum tralalalala,
Na posledku pak šibjeńcu. (Nowa Wjes n. Spr.)

4.

(Text k ě. 37 přenjeje zbĕrki nar. hĭ. A. Ćernĕho w Ćas. 1888 zeš. I.)

;; Bratře luby mój, ;;
Nĕtklej sym ja zhonil,
Štů je naše hołbje honil,
Z kijom do nich mjetał (Nowoslicy.)

5.

(K ě. 40 přenjeje zbĕrki nar. hĭ. A. Ćernĕho w Ćas. 1888 zeš. I.)
Mĕsto „Ja sym widzał“ abo „Znjesa kačka“ spĕwa so wokoło Panćic tež:

Zady našich Ćibanec
Tam stoji žona z droždźemi.

6. Žadny luby.

(Hlós pola A. Ćernĕho ěo. 4.)

We ěmi, we ěmi, we wulkej ěmi
;; Mój luby widźiće njej'. ;;

Haj, kak džĕ (ch)ce wón widźiće być,
;; Hdyž wón tu nihdže njej'? ;;

Tam w růžku našoh' twarjenja
Sym ja ěe (h)ladala,
Sym ja ěe ěakala.

Jidnaćen zejgeť biješe,
Ja hišćen (h)ladach ěe,
Ja hišćen ěakach ěe.

A kak džĕ te(h)den tebi bĕ atd.

kaž w Ćas. M. S. 1872, 26 a Smol. I, ěĕ. 153 a 154.

(Nowa Wjes n. Spr.)

7. Na frejnym polu.

(Čas. 1883, 30. — A. Černý, č. 8.)

Štom na hori, Hora na polu, Na frejnym polu. —	Štoha na tym staku? Jene rjane pjerjo, Jene wulke pjerjo. Pjerjo na staku atd.
Štoha na tym štomi? Jena rjana hałza, Jena wulka hałza. Hałza na štomi, štom na hori, hora na polu, na frejnym polu.	Štoha wot toh' pjerja? Jene rjane posliščo, Jene wulke posliščo. Posliščo wot pjerja atd.
Štoha na tej hałzy? Jene rjane (h)něždo, Jene wulke (h)něždo. (H)něždo na hałzy atd.	Štoha na tym poslišću? Jena rjana tka, Jena wulka tka. Tka na poslišću atd.
Štoha we tym (h)něždzi? Jene rjane jejo, Jene wulke jejo. Jejo we (h)něždzi atd.	Štoha wot tej' tki? Jena rjana koža, Jena wulka koža. Koža wot tki atd.
Štoha we tym jeju? Jedyn rjany stak*), Jedyn wulki stak. Stak we jeju atd.	Štoha wot tej' kože? Jedyn rjany bubon, Jedyn wulki bubon. Bubon wot kože atd.

Štoha wot toh' bubona?
Jedyn rjany prjaskot,
Jedyn wulki prjaskot.
Prjaskot wot bubona atd. citissimo.

(Klětno.)

8. Wopyt při rowje.

(Smol. I, 34. — A. Černý, č. 12.)

Tuta pěsnička ma we Wochozach wot rj. 24 druhe, ale bóle prosaiske wukónčenje:

„Njeh su ljužno na tebje, Ja sym tołja za tebje!“ —	„Jěsć a pić ja njebudu, Zrudna moja wutroba!“ —
Hólčik zawróci konika, Rajtowaše do korěmy.	„Njerudž so, ty syno mój, (W)šak mam hišće druhej dvě!
„Dajće jemu jěsć a pić, Powo, palenc, butru, khlěb!“ —	Tej stej wjele rjenišej A tež wjele šik'wanšej.“ —
„Što mi pomha šik'wanšej, Hdyž tu ljubosć žana njej!“ —	

*) Dialektiscey abo snadź paršonsey za: ptak.

9. Wódny muž.

(Smol. I, č. 34. — Nowe Město.)

Běše pak běše jenička
 Mištra mlónkowa džowčička. :;
 Běše pak běše wódny muž,
 Tón mjelčo za njeju khodžeše. :;
 Wona swojoh' nana prošeše atd.

kaž pola Smol. rj. 3—12. Potom dale tak:

Duž wódny muž tam pťriběža
 A wo đurje so klapaše. :;
 „Ach, mlónkowa, luba mlónkowa,
 Hdže maće Wašu džowčičku,
 Hdže maće tu moju njewjestu?“

Wona je atd.

kaž pola Smol. rj. 15—17. Dale:

Čorla ty plačeš,*) holečo,
 A čorla ty tak zrudna sy?
 (W)šako sy moja njewjesta.

Potom kaž pola Smol. rj. 20—31. Na to:

Holečo staršeju wolaše:
 „Ach, slěkajće mje, slěkajće
 Mi moju pyšnu drastu!
 Ach, woblekajće mje, woblekajće
 Mi mój tón smjertny kitel.“ ;;

Slěduja rj. 32—44, kaž pola Smolerja. Potom w Nowym Měsće dale takle:

Na swět drje 'cu či dać ke mši hić,
 Ale žohnowanja čakać njedyrbiš
 A wótčonas spěwać njedyrbiš.
 Na swět wona ke mši džěše,
 Žohnowanja wona čakaše
 A wótčonas wona spěwaše.
 A pťrištoj stej k njej bratraj dwaj:
 „Ach, sotra, luba sotřička,
 Pój z namaj sobu k wobjedu.“
 Za ruku ju wonej zaptřijaštaj
 A domoj so z njeju wježeštaj. :;

*) W Nowym Měsće a Trělnom, kaž tež w Krjebi, Rychwaldže a susodnych wsach wupraja so i kaž němske twjerde l (w „Laub“) a i kaž němske mjehke l (w „List“), mjez tym zo so we Wochozach, Bělej Wodže a susodnych wsach i twjerđšo wurjekuje dyžli němske twjerde l, mjehke serbske l pak, wosehje před a, o, u, wuraznje kaž lj.

Stary nan tam hlada z woknom won:

„Ach, maći, luba maći,
Naju džowka zaso domoj dže!“

Do jstwó nutř wona stupaše
A stara mać ju witaše
Žalostnje jare plakajcy.

A přiběža tam wódný muž:
„Ach, žona, luba žona,
(H)ladaj (w)šak khětre z woknom dele!

Kak naju džěći tam wołaju,
A žalostnje jare plakaju. „:;

Njeje pak, njej' tebi tola žel
Tvojich drobných njebožatkow?“ „:;

„„Njeh woni přecy tam wołaju!
To (w)šak hinak (w)jac' njebudže.““ „:;

Wódný muž domoj tam běžeše,
(W)šě džěći přěd mlón přiwjeze,
Tam wokoło mlóna skakaše.

We swojej módrej kholowcy,
We swojej čerwjenej štrympicy,
So žalostnje pódla ročeše.

Syđym synkam (w)šěm (h)lojčki zwotwija
A na dworje je rozmjeta,
Sam za durje so wobjesy.

Joho žona z (h)łosom wolaše:
„Wo žane mi tak žel njeje,
Hač wo to mi najmjeniše,
Kiž w kupjeličce sydaše,
Kiž w kolebičce lšhaše
A z jabluškami kulaše.“

10. Luby njebohi.

(Smol. I, čo. 40. — A. Černý, čo. 5.)

Tam bjez dvěmaj horomaj
Leži jena sturnička,
Hej juchahej,
Leži jena sturnička.

Rjadka 12:

Zo je luby wurjel jej.

Rjadka 14:

Ze štyrimi brunymi.

Zady rjadki 20 so zasuwa:

„Přez čo plačeš, holičo?“
 „„Přez mojeho lubeho,
 Hej juhahej,
 Přez mojeho lubeho.““

Za rjadku 21:

Přez toh' plakać njetrjebaš atd.

Rjadka 26:

Žadyn mi tak swěrnaj njej',
 Kaž mój luby njebohi.

A k tomu so přidawa:

Kaž mój luby njebohi,
 Kaž mój luby přeniši.

(Klětno.)

11. Wbohi mandželski.

(Přir. Smol. II, 83. — A. Černý, č. 10.)

Ženska džěše na piwko,
 Čłowjek dyrbi doma pšasć.

Ženska přijdže z piwka dom:
 „Wjale, čłowjeko, sy napfad(l)?“

„„Tři raz koło wobwjerknyl,
 Potom sym sej zadrěmnyl.““

Ženska (h)rabnje pšaslicu,
 Da jom' tři raz přez křicu.

Čłowjek skoči z woknom won,
 Běži k přenjom' susodej.

„Z našej smej so zwadžilej.“ —

„„Z našej (w)šak tež hinak njej!““ —

K tomu so přidawa:

Njebjeť tajkich starych rapsow,
 Kiž wokol' r... grabaju;
 Bjeť sej tajkich mlodych hólcow,
 Kiž wokol' šije grabaju.*)

(Wochozy.)

12. Šljodarjowy syn.

(Přir. Smol. II, č. 181. — Z Wochoz.)

Ak mój fotyř šljodař běšo,*
 Wuši wón mi dybzak.

*) W tutěj a we wšelakich druhich pěníčkach hornjo- a delnjołužiskich pomjezow měšeju so narěčne wosebitosće pak Hornjeje pak Delnjeje Serbšćiny z wjesneju porěču, za tym hač je so pění z Hornjeje abo Delnjeje Łužicy do tutej stronow přenjesła. Jenož pěníčki, kiž su w namjeznych stronach samych nastala, pokazuja čistu namjeznu narěč.

Zatka do njoh' pěc por husow,
 'Šicke jenoh' (h)losa.
 Njegigaj, ty dol'a šija,
 Njepřeradž tych hólcow.
 Njech džě hólcy k holcam khodža,
 (W)šak su hyšći mlode.
 (H)dyž pak woni stari budža,
 Njerodža (w)jac' sami wo to.
 Ljuby běži, ljubka za nim
 A so jara směje.
 „Njesměj so, o ljubka moja,
 Njejsym (w)šak twój blazyn.
 Holčo, staj džě kancy dele,
 Powitaj mje z ruku.“
 Witaše joh' z prawej ručku,
 Z ľewej wóčcy trěje.
 „Plačeš-li ty naše dlja tu,
 Plakaj hyšći bóle.
 Trěj sej woči z kamjenjami,
 To nam ničo wo to.
 Bóle budžeš plakaći tu,
 Hórje tebi budže.“
 „Přijdž (w)šak džensa wječor ke mni,
 Ja sym sama doma.
 Na worješki, na jab'uški,
 Na te žolte kruški.““

13. Zwažny luby.

(Variant Smol. I, č. 243.)

Ja tam widzach (w)roblja lečo	Njeseše ju swojej ljubce
Ze swětlymaj wočomaj,	Pod jej' swětly woknaški,
Ja jom' přejach dobry wječor,	Zapřija ju wón za ruku,
Hišćen běše swětly džen.	Wjezeše ju za blido.
Lečeše přez pyšne (w)rota	Sadžeše ju tam za bličko,
Do růzowej' za(h)rodŷ,	Sam so synje na swój stolc:
(H)džež najrjeńše růže steja,	„Jěz moja ljubka, pij moja ljubka,
(H)džež najrjeńše růže kća.	Nětk mi dyrbiš moja byč.
Tam sej ničo njezwěrješe	Prjed' sy byla ljubka moja,
Jeńčku růžu wušćipnuč;	Něť pak žona wěr'wana:
Domašec Jan sej zwěrješe	Ljubka jene česne mjenko,
Jenu jeńčku wušćipnuč.	Žona hišćen česniše.“

(Wochozy.)

14. Knjez a holička.

(Smol. I, čo. 136. — A. Černý, čo. 14.)

We Wochozach spĕwaju město rj. 21—24:

(H)dyž tebje samoh' nje krydnu,
Počahnu domoj k mačeri,
Tam budu krynuć hospodu.

Na rj. 36 slĕduje w Miłorazu hišće strofa:

(H)dyž bě so lĕtko minulo,
Dha bě ta holca njeboha. ;:

Zady rj. 52 so we Wochozach zasuwatej strofje:

Tón knjez k pohončej praješe:
„To drje so k pol(d)nju zwoni?“ ;:
„„To drje njej' k pol(d)nju zwonjenje,
To drje je někom' po duši.““

Za rj. 58—60 so we Wochozach praji:

Zetkaštej štyrjoch nošerjow,
Kiž ljubku k rowu njesechu. ;:

W Miłorazu spĕwaju rj. 65—72 takle:

Ach nošerjo, lube nošerjo,
Stajćo to ćilko delej;
Ja (ch)cu raz jišći woglĕdać
To jeje licko cerjone
A jeje cołko zblĕdnjone
A jeje (w)łoski nažolte.

Zady rj. 72 zasuwaju so we Wochozach strofa:

Kašć woni dele stajichu
A ruce na nju kładźechu.

Zady rj. 88 zasuwaju so zaso strofa:

(H)džež mlodosć khodzi wote mše,
Zo m6(h)li na naj' spominac.

Mĕsto rj. 97 sl. so praji:

Bóle so dešćik liješe*),
Bóle ta ruta šćeješe**).

Na kóncu rĕka w Miłorazu:

A z ruty wurostlo lisćičko,
Na lisćičku bě pismičko.

*) W Miłorazu: džeješo.

**) Abo: so zelenješe.

We Wochozach:

Zo woboj (w) božim raju staj,
Zo so tam jimaj derje dže.

Abo w Miłorazu:

Žo wobej (w) bóžym raju stej,
Dokelž se z wěru lub'waštej.

15. Poslednja reja.

(Přir. Muka, Čas. 1873, str. 73 a 1883, str. 26. Hlás A. Černý, č. 61. — Kuba, č. 69.)

We Wochozach wudospojnja so po přénich šestich rjadkach pěseň takle:

Běžala je, haj běžala
Haj tam přes rjany zeleny hajk.

Běžala je, haj běžala,
Hač nadběžala korčmičku.

Do korěmy wona stupaše,
(W)šim dobry wječor přeješe.

Na to spěwaju so rjadki 7—12 resp. 10, dale pak tak:

Nět(k)laj wój hercaj pójtaj nuts
A (h)rajtaj mi tu džeň a nóc.

Druhim tym holcam k wjeselju,
Mojej tej ljubce k zrudobje.

Na to spěwaju so rjadki:

Přečo mój ljuhy — sydom lět.

Potom so pěseň takle kónči:

Běžala je, haj běžala
Haj dom do swojej' komorki.

Tam wona jara plakaše,
Swojej bělej ručce lamaše,
Swojej brunej wóčce trěješe.

Z woknješkom won pohljada,
Tam swojoh' luboh' wuhljada.

Bóle pak holečo plakaše,
Bóle tón kónik skakaše.

16. Hólc — blada.

(Přir. Čas. 1882, 189 delnjoserbski.)

Běchu junu tři bratři,
Tři młodži zemjenjo.

A falšnu radu radžachu,
Kak bychu holecy zawjedli.

Woni pijachu a hrajachu
A běchu wjeseli.

So jedyn zebra bjez nimi,
So synu na konja.

Puĉ runy jědže k holiĉcy
Pod jeje swětě wokuješko.

Tam z konikom wón pozasta,
Do wokna lesnje zakĉapa.

„Spiš aby njespiš, holiĉo,
Pušĉ džě mje džensa nuts!“

„„Spju aby njespju, ležu tu,
Nuts tebje njepušĉu.““

„Ach, wonkach duje zymny wět'
A džě so boži dešĉ!“

Tu dyrbi zmoknuĉ mi mój kón
A ja tež na konju.“

„„Zawjez sej swojoh' konja
Pod lipu zelenu.

A přestřěj sej swój mantyl
Na trawku zelenu.

Lěpje sej budžeš pŃsĉelaĉ,
A lěpje budžeš spaĉ.

A budžeš-li mŃc batowaĉ,
B'dže BŃh ěe zwarnowaĉ,

A budžeš-li pak sakrowaĉ,
B'dže BŃh ěe strafowaĉ.““

(Třělno.)

17. Hanjenja.

Naša stara njeboha
Naplacala twaroha,
Stajila jŃn na blido,
Njeda nikom' za blido.

(abo: Staroh' sadži za blido.)

Stara khopnje z r.ĉ. wiĉ,
Starom' zatka z cyhlom r..

(Třělno.)

18. Třělnjanske holcy.

(HlŃs hl. A. Ćerný, ěo. 17.)

W Třělnom su jare ;: rjane holcy, ;:
;: Jena je tam najrješša. ;:

To drje wěšĉe wot tych jena,
Kiž su tudy přišli k nam.

„Wotĉiń, Hanka, brune wŃĉko,
Wotĉiń mi tu komorku.“

„„Komorku ja njewotĉinju,
Džensa hižom pozdže je.

Naše hoĉbje hižom wŃrĉa,
Naše ĉorne bubnarje.

Naša maĉ po ĉworje khodži
Z tajkim tolstym rjetelom.““

„HŃlŃe, (ch)ĉeš ty domoj běžeĉ,
Hewak b'džem ěe z rjetlom hiĉ!“

„„Džens ja domoj njedoběhau,
Džensa hižom pozdže je.

(H)dyž ja ženjem po wsy domoj,
(W)šicke psy mje přeradža.

(H)dyž ja ženjem při hunach dom,
(W)šicke pŃoty spowalam.

(H)dyž dom ženjem přez za(h)rodu,
(W)šicke rože spoteptam.““

„Luby šĉipaj rožiĉki mi,
WŃt tych (ch)ĉemoj wěncy wiĉ.

Ćerjene pak njewušĉipaj,
WŃt tych njeb'du wěncy wiĉ.“

„„Wěncy wiĉ mój njebudžemoj,
K wěr'wanju ěi njepŃjdzem.““

(Třělno.)

19. Radženje.

(Smol. I, č. 78. — A. Černý, č. 16.)

W Třělnom započina so ta pšesaň takle:

Njepytla lisčička zeleneho
A tež ani jabluška čerwjeneho.

Tak khwatała rjana do korčmy nuts,
Rjany pak běžał je z korčmy won.

Za rj. 12 spěwa so:

A přečo mój luby tak ruče dom džeš?

Za rj. 19 a 20 spěwaju:

Za mnu sy khodzil po dol(h)ich nockach
A lazył po čmowych mi wječerkach.

A město rj. 24 spěwa so:

A njeskopał sebi by swoju nohu.

Za rj. 27 a 28 spěwaju:

Woni te holcy rad zawjedžeja
A po swojim wašnju je wobryčeja.

20. Pruha lubeho.

Do zahrody dže holička
Tak rjana běła čerwjena.

Tam k česći swojej' mačerje
Swój ručany wěnc plečeše.

Tři běle róže namaka,
Na kóždej róži hólčika.

So róžow holčka prašeše,
Kotry ju swěru lubuje.

Tři róže holčcy prajachu:
„Jich sama dyrbiš pospytać!

Njeh praji twoja luba mać,
Zo sy ji (w)čera wumrjela.“

Tři (h)wězdy swěća z wječora,
Třo hólcy jědu do dwora.

„Ach maći, luba maćefka,
Hdže maće swoju džowčičku,
Tu rjanu młodu nadobnu?“

„Ach moja (w)boha džowčička,
Ta (w)čera je mi wumrjela.

Tam horka w bělych komorach,
Tam leži wona na marach.“ —

Tón přeni na nju pohlada:
„Što, lubčička, sy činiła?“

Tón druhu ručku zawdawa:
„Bydź, najrjeniša, božemje!“

Tón třeci zrudnje zaplaka,
Na blido róže rozšćipa:

„Nětk dobru nóc (w)še wjesele
A moje młode žiwjenje!“

(H)dyž wuslyša to holička,
Tu stanu a jem' ruku da:

„Nětk hercy (k) kwasej piskajće!
Tón hólce mje swěru lubuje.“

(Nowe Město.)

21. Holčycyna zaslůžba.

(Přir. Čas. 1877, 9 a 1883, 143. — Hlós p. A. Čern. č. 105. — Z Now. Města.)

Služila holčka přenje lěto,	Služila holčka sedme lěto,
Zaslůži sej kokošku:	Zaslůži sej krowu:
Kokoška dze škrek, škrek, škrek,	Krowa džěše cypel capel atd.
Holčka přeco dobra wjesola.	Služila holčka wósme lěto,
Služila holčka druhe lěto,	Zaslůži sej konja:
Zaslůži sej kačku:	Konik džěše rihotajcy atd.
Kačka džěše kwak, kwak, kwak,	Služila holčka džewjate lěto,
Kokoška dze škrek, škrek, škrek,	Zaslůži sej lubeho:
Holčka přeco dobra wjesola.	Luby džěše juskajucy atd.
Služila holčka třeće lěto,	Služila holčka džesate lěto,
Zaslůži sej husycu:	Zaslůži sej džěčko:
Husycy dze gigen gagen atd.	Džěčko džěše plakajucy,
Služila holčka štwórtelěto,	Luby džěše juskajucy,
Zaslůži sej wowcu:	Konik džěše rihotajcy,
Wowca džěše habla habla atd.	Krowa džěše cypel capel,
Služila holčka pjate lěto,	Swinja džěše wikel wakel,
Zaslůži sej borana:	Boran džěše borku storku,
Boran džěše borku storku atd.	Wowca džěše habla babla,
Služila holčka šeste lěto,	Husycy dze gigen gagen,
Zaslůži sej swinju:	Kačka džěše kwak, kwak, kwak,
Swinja džěše wikel wakel atd.	Kokoška dze škrek, škrek, škrek,
	Holčka přeco dobra wjesola.

Přispomnjenje. Je to wosebita serbska reja, kotruž hišće před 20 lětami w Nowym Měsće a wokolnosći rejowachu. Při słowach „škrek, škrek, škrek“ kóždy króc trójcy z rukomaj zaplacaju.

22. Serbska reja.

(Přir. Čas. 1883, 18. — Z Noweho Města.)

Přečo lazyš ty k druhim holičam,
 Přečo njejsy ty doma:
 Doma maš ty tajku rjanu krasnu,
 Za druheju pak sy prasnul.

Přispomnjenje. Tuta reja so wosebje póstniicy, ale tež při kwasach piska, hdyž so hóley za blido sydaju.

23. Serbska reja.

(Přir. Smol. I, 199 a Čas. 1883, 5.)

Wjeré mje wokoło blida,	Wjeré mje wokoło kachli,
Zo so (w)šycko hiba.*)	Zo so (w)šycko jachli.
Wjeré mje wokoło džuri,	Wjeré mje wokoło polcow
Zo so (w)šycko kuri.	Dla tych rjanych holcow.

(Nowe Město.)

*) Abo: Zo mje (w)šycke widža.

24. Mały ptačk.

(A. Černý, č. 37. — Ze Sprjeje.)

Pod m(h)óńskim kamuškom maľó je (p)tašk.
„Haj, štoha ty (p)tašatko džělaš tu?“ ;:

„Ja džě sym to lutko njeborjatko
A nimam tu nikoho swojoho.

Tu njej' mój nan, tu njej' moja mać,
Haj, komu džě dyrbu tu dobru noc dać?“

„To džě syń so pod moje šćídlaško,
A (ch)cemoj lećeć won do pola.“

Mały kusk daľe tam wulećištej,
A wuliki lěs tam nalećištej.

We tomle lěsu bě wulka trawa,
A we tejle trawje bě wjele pjerja.

„To je moja mać haj roztorhana,
Mój nan pak bu na lodže zabity!“

25. Njeswěrnny towařš.

(Přir. Smol. I, 38 a II, 15. Čas. 1881, 40. — Ze Sprjeje.)

Do wójny ja nětko spoća(h)nu Druhi króć wón tam wutřěli,
A lubki ja sobu njeskrydnu. ;: Kumpan so jare zastróži.

Komu džě ja ju přiruču? Třeći króć wón tam wutřěli,
Najprjedy swojom' bratřikej Kumpan poča holěčku nutř wolać:
A potom swojom' kumpanej. „Pój (w)šak ty rjana do jstwó nutř,

Kumpanej dam wjele pjenjez, (Ch)cemoj mój reju rejować.“

Zo dej mi lubku zastarać,
Zo dej z njej reju rejować. „Prjedy ói njeběch dostojna dosć,
Nětko so zo mnu pokoj daj,

(W)šicke te holički na reje du, (H)dyž nětkmój lubó domoj dže.“
Ta rjana ta dže za nimi. ;:

(W)šicke te holički do jstwó du, Lubó so pora ku dworu
Ta rjana ta dže za džurja. A kumpan so hiba přez hona.

(W)šicke te holički do rejow du, „Spočakaj, kumpanje, spočakaj,
Rjana ta při džurjach plakaše. Najprjedy (ch)cemoj so wuwitać—

Lubó tón jědže z wójny dom,
Mysli na lubku, na kumpana. A potom (ch)cu so će woprašać,
Kak moju lubku sy zastaraľ,
Hać sy z njeju reje rejowaľ.“

Prěni króć wón tam wutřěli,
Lubka jom' derje zrozými. „Wón je nje tak derje zastaraľ,
Kaž wón to sam najlěpje wě.

Z druhimi je přeco rejował,	„Wój hercaj pójtej tu do jstwy nutř
Mje pak njej' nihdže njewidzak.““	A (h)rajtej wój mi džeň a nóc
Witalej stej so tam witalej	Mojej tej lubce k wjeselu,
Najprjedy z bělymaj rukomaj	Druhim tym šelmam k zrudženju!“
A potom z nahimaj mječomaj.	

26. Luby so domoj wróci.

(Smol. I, 76. — A. Černý, č. 39.)

Po rjadcy 45 spěwa so w Sprjejcach takle dale:

Hólčik tón štwórty mól zakłapa:

„Staň (w)šak a wočiň, holičo!“

Holčo to z horda jom' wotmokwi:

„„To pak so ni(h)dy ói njestanje.

Ja sym džě lubem' slubila,

Zo (ch)cu jem' stajnje swěrna bóč.

Wón je mi slubil zaso pťriňč,

(H)dyž budže dubin ranki měč.

Dubin tón ranki njezměje,

Mój luby ni(h)dy (w)jac' njeptřindže.““

Hólčik tón pjaty mól zakłapa:

„Staň (w)šak a wočiň, holičo!“

Toč holčo jemu zrozumi,

Zo je to jeje lubeho hlós,

Holčo to z loža won wuskoči

A pušči swójeho lubeho nutř.

Z lěwoj tej ručku jem' wočini,

Z prawoj sej jeho wuwita.

„„Witaj mi witaj, luby mój,

(H)džeha sy mi tak doľho bóľ?

(W)čera bě runje sydom lět,

Zo smój sej swěru slubiloj.““

K tomu so w Sprjejcach přiwěša:

W mojoh' nana za(h)rodzi

Tam tři te rjane rože kća.

Ta přenja zakčě čerwjena,

Kaž mojej' lubki licaška.

Ta druha zakčě módruška,

Kaž mojej' lubki wóčička.

Ta třeća zakčě běluška,

Kaž mojej' lubki nadraška.

27. Sprječčanska kermuša.

(Ze Sprjeje. — Hlós hl. A. Černý, č. 40.)

Ja tudy z časom wozjewju,
 Zo změjemy my kermušu,
 Džeń jednadwacetoh' oktobera
 So w Sprjejey kermuš spočina.

Ja lětsa wjele njezměju,
 Khiba zo jenu husycu;
 Tón suchi rips so njeformi,
 Runjež ju kormju z byrnami.

Tež tykancy ja njepekju
 A přečalow sej njeprošu;
 Te mo(h)li mi to za zło (w)zač,
 Zo njemožu jim tykanc dać.

Ja prošu lutyh murjerjow,
 Tych swojich lubyh towaršow,
 Tež kwasnych hercow na dworje,
 Zo byli zo mnu (h)romadže.

Ja změju juchu khmjelowu
 A jara tučnu byrnowu,
 (Ch)cu kotoł kulkow nawarić,
 Zo budžeće so nasycić.

Tež jedyn stary točnik mam,
 Tyn ja tež (w)jacy njetrjebam,
 A starych šwindow dwaceći,
 To budže słodžec zawěsći.

A jenu staru ćerlicu
 A jenu staru krušwinu,
 Zo změju drjewo k palenju
 A hosćam dobru hosćinu.

28. Zjebane holičo.

(Přir. Čas. 1875, 109.)

W Sprječcach so pėseń spočina:

Swětlo banty, módre lacy —

Za 11. a 12. rjadku spēwa so:

Na tych horkach drobna trawka,
 Zo mje z njeje widžeć njej'.
 Přečo sy tak wulka zrostla,
 Zo sy hólcow jebała?

II. Namjezne pėsnje z Miłoraza.

29. Smjeré dla lubosći.

(Přir. Smol. I, č. 50 a II, č. 51. Čas. 1880, 170 a 1881, 48. — A. Černý, č. 25.)

Pėseń je wjele krótsa a ma so wot 17. rjadki tak:

Ach kowalik, luby kowalik,	Tši raz ten klóšter hobjezdzi
Kowaj ty mi mójog' kónja	A nadjezdzi rjane durička,
Ze złočanymi pódkowami,	Rjana tam stoješo pód džurjami,
Ze srobljanymi gózdžikami.	(W) cyłej bělej drasće běšo.

(W)losy te měješo rozplecone,
 Dokelž te lubosći rozno du.
 'Dyž běšo ně'džo po poł štundze,
 To bě to džowčo njeboge.

30. Džělenja a spytowanja.

(Přir. Čas. 1883, 5. — A. Černý, č. 19.)

Za rjadki 9—12 spěwa so:

Ptširajtował jo rajtar k njej
Na pyšnym konju krošatym.

Ten so jej' takle wopraša:
„Ptšez co ty placoš, gólica?“

Wot rj. 17 pak spěwaju:

„„(W)cora se sedym lět minulo,
Ak' jo mój luby zwandrował.

Wón jo mi zlužil zasej 'tšíc,
A něnt se ni'džo njepora.““

„Ja som tam (w)cora nimo jěł,
'Dyž jo měł rowno z drugej zlub.

A ja tam zasej pojedžom,
(Ch)coš-li jom' něšto prajě dać.“

„„Ja jom' (w)šo dobre winšuju,
(W)šo zbóžo ja jom' poptseju.

A tež tu jenu dobrou noc,
Žo wón tak na mnje zabywa.““

Wón wučě'njo pjeršceń slěborny atd.

31. Džowčo a powodnik.

(Smol. II, č. 4. Markus č. 67. Čas. 1882, 129. — A. Černý, č. 20.)

Ha běle te štrympy, carne te crejje,
To su mi gólice mižora(z)ske.

Šlej stej dvě rjanej 'tši jězorku
A nadejšlej stej tam powodnika.

„Ach powodnik, luby powodniko,
Co ty wót ludži k mytoj bjerjoš?“

„„Wót starych bjerjom slěbro a złoto,
A frejne gólice dermo wjedu.

Sydaj se rjana do cołma nutš,
Ta druga pak musy hyšći cakać.““

Cołm plějo ptšez wodu daloko,
Cołm plějo ptšez wodu šeroko.

Do pól teje wody 'tšiplějoštej,
Se chopi powodnik rjanu prašać:

„Coga ty rjana zwólijoš mi:

Zwólíš ty lubjej do wody skócyć
 Abo zwólíš sej wezeć powodnika?“

„Do wody ja skócyć, górjej ja splu,
 A togdla ja mogu (w) wěncu chójdzjeć.““

32. Bóžemje.

„Ach, kak zrudna mam se żywić, Ach, kak zrudna mam ja być.	Wjelike kule cynca jare, Male hyšći wjele wěc’.
Musym mójog’ lubeg’ spušćić, Musym z sčerpilowosću być.“	How ja njem’gu wěcej wóstać, How ja njem’gu wěcej być.
„Wóstań strowa, lubka mój!“ — „Wóstań strowy, luby mój!	How pić musym ’tšecej wódu, Tam pak budu wino pić.“

„Nó d’a bóžemje, lubka mój!“
 „Nó d’a bóžemje, luby mój!“

33. Prawa lubka.

(Přir. Smol. II, č. 17. Mark. 36. Čas. 1882, 120.)

Nikulka njejsom ja wjesolšy był,
 Ak ’dyž som ja lubcycku spód bockom měl.
 Mogl som ju wobroćić, kaž som ju (ch)óšl,
 A nichten mi njejo nic ’tsíkazać měl.

34. Swěrne lubosći.

(Čas. 1883, 17 č. 19. — A. Černý, č. 28.)

Srjedz rj. 8 a 9 wupjelnja so w Milorazu dospoňišo takle:

Staralej stej se staralej,
 Što budžo jeju górej wolać.

Syžojašk ten drobný ’tašk,
 Ten budžo jeju górej wolać.

35. Zrudne wěcy.

(Přir. Smol. I, 245. — A. Černý, č. 22.)

’Tšece sy prajila, bogata sy,
 A něnter će wjezomy, bjez košle sy,
 Ach lejderaško, ach luby Bóžko,
 A něnter će wjezomy, bjez košle sy.

’Tšece sy prajila, pjenjezy maš,
 A něnter će wjezomy, ’džo ga je maš?
 Ach lejderaško atd.

„(W) komorce na delce (w) rožacku su,
Tam đeričo sebi něnt pó nje hyć.“

Doma sy chójdzila kaž ta truna
A tam pak b'džoš chójdzic něnt, kaž ta tuna.

Doma sy měla ty z mlokom jagly,
Tam pak b'džoš destawać z kijanicu.

Doma sy chójdzila huj huj huj huj,
Tam pak b'džoš chójdzic móo buj buj buj buj.

Doma sy měla džěn šantkow 'tsec' dosć,
A tam jišći njezmějoš pjeluchow.

Doma sy měla džěn bantace crjeje,
Tam njezmějoš jišći z rjemuškami.

Tam džěn jo tajki stary nan,
Ten budžo stajnje z tebu gram.

Tam džěn jo tajka stara mać,
Ta b'džo se z tebu stajnje žrać.

Tam tajka kopica džěci jo,
Te z tebu budžeja (w)še spy mjesć.

36. Wopušćena.

(Čas. 1877, 21.)

Ja widžach jedyn zeleny kef,
A 'tsez njen sloneko swěći atd.

Na kóncu pak spěwa so:

To som ći cyniř k lěpšemu,
Zo sy se mogła wuspać.

Wo wuspanju ty mało wěš,
'Dyž ni'dy doma njelěgaš,
'Dyž ni'dy doma njespiš.

37. Hana a Hanso.

(Smaol. I, č. 245. Markus, č. 57.)

Gólcyk tam sedžo drěmašo
Na nowej šyndželi. ∴

Zo z stěšchi delej kulašo
A běle złote zezgubi.

A chto d'a 'džo je pytać?
Ta Hana Swětošoje.

A chto d'a 'džo ji pomogać?
Ten Hanso Kocuroje.

Hana sej nam'ka złoće dvě,
Hanso pak jeničke.

Za to kupitej za'rodu,
Za'rodu winowu.

Hana tam dejmant plěješo
A tež te nawliki.

Džěchu tam nimo gólcy tšo,
Se Hany prašachu:

Coha ty, Hana, dželaš tu,
Ty Hana naša?

Džěšo tam nimo Hanso jej,
Se Hany prašašo:

Coha ty, Hana, dželaš tu,
Ty Hana moja?

Ja nama wiju wěnaški,
Pójdžomej k wěr'wanju.

A ščiwe pěty změjomej,
Se do rće kopać budžomej.

38. Na frejnym póلكu.

(Přir. č. 7 tuteje zběrki. — A. Černý, č. 33.)

Co tam na tej góruje?
Jedyn wjeliki štom.
Štom na gorje, góra na polku,
na frejnym póلكu.

Co tam na tym štomje?
Jena wjelika gaľuz,
Gaľuz na štomje atd.

Co tam na gaľuzy?
Jeno wjelike gnězdo,
Gnězdo na gaľuzy atd.

Co tam we tom gnězdze?
Jeno wjelike jajo,
Jajo we gnězdze atd.

Co tam we tom jaju?
Jedyn wjeliki baćon,
Baćon we jaju atd.

Coga wót baćona?
Jeno wjelike pjerje,
Pjerje wót baćona atd.

Coga wót tog' pjerja?
Jeno wjel'ke ložyšćo,
Ložyšćo wót pjerja atd.

Coga we ložyšću?
Jena wjelika pcha,
Pcha we ložyšću atd.

Coga wót teje pchy?
Jena wjelika kóža,
Kóža wót pchy atd.

Coga wót tej' kože?
Jedyn wjeliki buben,
Buben wót kože atd.

Coga wót tog' bubna?
Jedyn wjeliki rumpjel,
Rumpjel wót bubna atd.

Coga wót tog' rumpla?
Jene wjelike reje,
Reje wót rumpla atd.

Coga wót tych rejoy?

Jene mucne (resp. móćne) nogi,

Mucne nogi wót rejoy, reje wót rumpla, rumpjel wót bubna,
buben wót kože, kóža wót pchy, pcha we ložyšću, ložyšćo wót
pjerja, pjerje wót baćona, baćon we jaju, jajo we gnězdze,
gnězdo na gaľuzy, gaľuz na štomje, štom na gorje, góra na
polku, na frejnym póلكu.

39. Prawa luba.

(Smol. II, č. 69. Čas. 1875, 111.)

We kěće kwićo jarbina,
A pód njej syda gólica atd.

M[ie]sto rj. 15—18 Čas. 1875 sp[ě]wa so:

Jom' ćoplej' zupy nawari
A do postole 't[si]njeso.

Te ch[ó]lowy jom' wugr[ě]jo
A j[is]ći jog' je wobyojo.

40. T[si] d[ž]ow[ě]a.

(Smol. II, č. 48. Čas. 1882, 118.)

G[ó]lcyk j[ě]d[ž]o ;: praskajcy ;:
Ejku, dejku, zajdom, zyndom,
Cydra ryndrum praskajcy.

Nimo kn[ě]žeje ;: za'rody ;:
Ejku, dejku atd. za'rody.

We za'rod[ž]e ;: d[ž]ow[ě]a t[si]. ;:

Prjenja ro[ž]e ;: šćipašo. ;:

Druga w[ě]ncy ;: wijašo. ;:

T[š]eća sejd[ž]o ;: plakašo. ;:

Cogdla p[ł]acoš, ;: g[ó]lica? ;:

Cogdla p[ł]akać ;: njedebu? ;:

Luby jo mi ;: wotejšel. ;:

Jo mi zlub[il] ;: zasej 't[si]ć, ;:

'Dy[ž] b'd[ž]o wjerba ;: wišnje m[ě]ć, ;:

Wjerba wišnje ;: njezm[ě]jo, ;:

M[ó]j luby ženje w[ě]c ;: njept[š]id[ž]o. ;:

41. Njezbo[ž]e.

(Čas. 1881, 51. — A. Černý, č. 32.)

G[ó]niła g[ó]licka krowicki (resp. tujawki)
Za Mały Budyšynk na gorki.

Synuła jo se tam g[ó]licka,
Ze sw[ó]jim lubym k[ó]stki grać.

Stanuła g[ó]licka, zap[ł]akała,
Stanuł jo g[ó]lcyk a zajuskał.

'Dy by g[ó]licka zgr[ě]šyła njebyła,
W[ó]na njeby stanuła, zap[ł]akała.

'Dy by ten g[ó]lcyk šelma njebył,
Njebył w[ón] stanuł, zajuskał.

42. Wopušćeny luby.

(Čas. 1883, 10. — A. Černý, č. 28.)

Ha góleyk tam jědžo z wójny domoj
 ;: A pó tej mi góli zelonej ;:
 A pó tom mi pólku zelonem.
 A wjes'le wón sebi spiwašo
 ;: A wjes'le wón sebi šwikašo, ;:
 Žo lubka bórzy wita jog'.

Bližej wón ku jsy rajtujo,
 ;: Bólej te kónje skopowachu, ;:
 Bólej tež sam se wjeselašo.

A do jsy wón tam jědžešo nutš,
 ;: Tam stoješo lubeycka na proze, ;:
 Na tom mi proze kamjenjanem.

;: „Ach, spomogaj Bog íi, lubka mója, ;:
 ;: A jo ten cas, kaž prjedy jo był?“ ;:
 ;: „„Cas drje jo 'tšece kaž prjedy jo był, ;:
 ;: Ale lubeg' mam dawno drugego.““ ;:

A góleyk se wobroći wót golicki
 ;: A žalostnje jare plakašo ;:
 A swojej bělej ruce lamašo.

;: Ach to ja Wam praju, frejne bórše, ;:
 ;: Njemějće se tak zwěru lubo! ;:
 ;: Nic na tom swěće góršeg' njejo, ;:
 ;: Ako to zwěrne lubo-měće. ;:

;: Lubosći se čegaju pó swěće, ;:
 ;: Kaž to běle pjerje po wodže. ;:

43. Njeswěrnosći.

(A. Černý, č. 32.)

„Gólicka, kajkeg' sy lubeg' měla,
 'Tšeco sej njejsy jogo 'zyla?“
 „„Lubeg' som měla ja rjanego,
 Ale tajkeg' mi jare falšnego.
 Něnt jo sebi jog' druga 'zyla
 A z lesnymi słowami wobrěcała,
 A naju te lubosći rozwjedla je,
 Rozwjedla jo je, rozwjedla
 Tajka mi falšna towarška.
 Lěpjej se jom' pónđžo, lubej mi budžo;
 Zlě se jom' pónđžo, žal mi jog' budžo.““

44. Wukupjenje.

(Čas. 1874, 85.)

Hlós: Gólicka, kajkeg' sy lubeg' měta.
 Njeh džě ta lodžicka dalej jědžo;
 Ja widžu, ja słyšu, mój nan tamle jo,
 A ten jo mi 'tšece ten najlubšy.

Ach rozymi mje, mój luby nano,
 A zastaj za mnjo twój cerny kłobyk
 A zdžerž mi (w)šak mójto to žywjenje.

Cernego kłobyka njezastaju
 A twójogo žywjenja njezdžeržyju,
 A zalij se 'tšece, ty ředne džowčo.

Njeh džě ta lodžicka dalej jědžo;
 Ja widžu, ja słyšu, mójja mama tam jo,
 A ta jo mi 'tšece ta najlubša.

Ach rozymi mje, mójja mama luba,
 A zastaj za mnjo twój běly šorcuch
 A zdžerž mi (w)šak mójto to žywjenje.

Bělego šorcucha njezastaju
 A twójogo žywjenja njezdžeržyju,
 A zalij se 'tšece, ty ředne džowčo.

Njeh džě ta lodžicka dalej jědžo;
 Ja widžu, ja słyšu, mój bratšišk tam jo,
 A ten jo mi 'tšece ten najlubšy.

Ach rozymi mje, mój bratšišk luby,
 A zastaj za mnjo twój złoćany pas
 A zdžerž mi (w)šak mójto to žywjenje.

Złoćaneg' pasa ja njezastaju
 A twójogo žywjenja njezdžeržyju,
 A zalij se 'tšece, ty ředne džowčo.

Njeh džě ta lodžicka dalej jědžo;
 Ja widžu, ja słyšu, mójja sostra tam jo,
 A ta jo mi 'tšece ta najlubša.

Ach rozymi mje, mójja sostra luba,
 A zastaj za mnjo twój běly šlewjer
 A zdžerž mi (w)šak mójto to žywjenje.

Bělego šlewjerja njezastaju
 A twójogo žywjenja njezdžeržyju,
 A zalij se 'tšece, ty ředne džowčo.

Njeh džě ta lodźicka dalej jědžo;
Ja widžu, ja słyšu, mój luby tam jo,
A ten jo mi 'tsece ten najlubšy.

Ach rozymi mje, mój zloty luby,
A zastaj za mnjo twójog' bruneg' kónja
A zdzerž mi (w)šak mójto to żywjenje.

Brunego kónja ja zastajić (ch)cu
A twójogo żywjenja zdzeržać ći (ch)cu,
(Ch)cu zdzeržać 'tsece, ty rědne džowčo.

Mějtej džěk, mějtej džěk, lodnikaj wej,
Žo stej mi lubcyccku 'tšiwjadlej
A mi jeje njejtstaj zalalej.

45. Wopyt lubego.

(A. Černý, č. 67.)

Haj, nětko jo cas domoj hyć,	Ja njem'žu tu dlej we rožku stać,
Ja musym k mójěj lubce hyć	Ja widžu rańše zerja wyjć
A dyrbjał-li tež wenka stać:	A pódla dvě rańšej gwězdźicy:
'Tši mójěj lubce se šwarnje spi.	Toć stań a pójdž mi zwótcynjaj!
Što*) kłapa how, što wenka jo	Ja stanu a jom' zwótcynjam
A mnjo tak skradžu wubudźijo?	A jog' za šyju zagrabam;
Njeprašaj se, što wenka jo,	Se wutroba mi zawjeseli:
Ale stań a pójdž mi zwótcynjaj!	'Tši mójom' lubem' se šwarnje spi!
Wótcyniě pjerjej ja njepójdju,	'Dyž luby džěšo prec wóte mnjo,
Ak' mój nan a mać stej spać.	Ja žalostnje tak zaplakach:
Stuř mału chylku do rožka,	'Dyž deru ja za lětko twója być,
Až mójja mać jo wusnuła.	D'a bydž tak dobry a njepraj nic!

46. Ludowa reja.

(A. Černý, č. 98.)

Ja mam lubku z Bageńca,
Ta ma flašku paleńca:
;: Ach mój jej, ach mój jej,
Co mi tajka lubka đej? ;:
Ja mam lubku z Grodźka,
Ta jo cele słodźka:
Ach mój jej atd.
Ja mam lubku z Mužakowa,
Ta jo cele tubakowa:
Ach mój jej atd.

*) Što = ds. čto, hs. štó, quis; co = hs. što, quid.

Ja mam lubku z Krumlawe,
Ta jo prawa tumlawe:
Ach mój jej atd.

Ja mam lubku z Wittchenawe,
Tej njej' žana šlipka prawa:
Ach mój jej atd.

Ja mam lubku z Liszka,
Ta mi 'tšece piška:
Ach mój jej atd.

47. Serbska reja.

(A. Černý, č. 64.)

Za našymi :, gunami, :,
Tam jo rjany zeleny kaš;
:, A liška do njog' chójdzi, :,
Tam sejni wjele mi škódy.

'Dy by ja ju :, lapić mogł, :,
Wopyš by jej 'širubał,
:, A nastajil by jej wušy, :,
Ó kak by tog' helskeg' sčerba wusmjeróil!

48. Spěw družkow při blidže.

(A. Černý, č. 29.)

Chwatajčo, ale kidajčo,	Chwatajčo, ale kidajčo,
Te krupy budža (w)še!	Te krupy budža (w)še!
Družka njemžo docakać,	Njechačo je kidać,
Žo by mogla pškakać.	Deričo je mi dać.
Chwatajčo, ale kidajčo,	Chwatajčo, ale kidajčo,
Te krupy budža (w)še!	Te krupy budža (w)še!

49. Ludowa reja.

(A. Černý, č. 102.)

Ach, rozmilona lubka mój,
(Ch)co se tebi pić?
Ach rozmilony luby mój,
Mi se njecha pić.

Ty mi njejsy prjedy kazał
Na reje tu 'tšić.
Toć se njetrjebaš mje prašać,
(Ch)co-li se mi pić!

III. Delnjoserbske pěsnje.

a) Z Dešana.

50. Pšeradne worješki.

(Smol. II, č. 68. Čas. 1881, 83. — A. Černý, č. 50.)

Za Rašpanu a Dotywach spěwa so tu: w Dotynje a w Dotanje; tej way pak wězo nihtó njeznaješe. Na kóncu so tele rjadki přidawaju:

Žylowske gyley štoruju
A žedneje heje njamaju.

Štrjažojške gyley se dwóju,
Až su jim rědnu huwjadli.

Dešanaške gyley pak juskaju,
Až su jim rědnu pšiwjadli.

51. Rozgyrjona lubka.

(Čas. 1877, 15.)

Druhi rjadk rěka:

Wóni se rědnje zhoblekaju.

Předposlednja strofa rěka:

Ach njewješ, njewješ, zowcyščo,
Což luže wyt naju spowjedaju.

52. Wšedna lubošć.

(Smol. II, č. 45. — A. Černý, č. 45.)

Želał jo mój luby cołnik	Wuzelał jo wuzelał,
Wót tog' drjewa jabłonneg',	Na wydu jen spuścił atd.
	kaž pola Smolerja.

Rj. 8 rěka:

Pšed grodom jo zastał.

Wot rj. 17 spěwaju:

Swyjom' lubem' šnoru žala,
Z wjasełosću spiwawała:
Spušćaj se, myj luby, spušćaj
Spy tej žyžanej šnorje.

Spušćal jo se luby, spušćal
Spy žyžanej šnorje
Na dlymokej wyže,
Žož bě joga lubcycka.

„Tak dlujko lubka myja,
Ako wyda w kšize;
Gaž ta wyda wuběgnjo,
Ga ta lubošć zajžo.“

„O luby myj najlubšy,
Měj ty ze mnu sčerpnošć;
Ja som hyšćer mloda,
Ženjoju mě škyda!

Gaž ja budu starša,
Ga ja budu spyrša;
Lań se bližej ku mnje,
Łožyško jo zymne.““

„Gaž se bližej lanjo,
Ga se škyda stanjo,
Njegluka jo tudy (resp. tunjo),
Njeskoro se sunjo.“

53. Zawjednik.

(A. Černý, č. 49.)

Žo jo ten zlosnik a ten zawjednik,
 Kenž myju dušu zawjadl jo?!
 Mlode žowčo jo lažko zawjasć
 Pši wjacorje a pši tej šmje.

Pši wjacorje jo zawjasć lažko,
 Gaž myj ten nan nic domach njej';
 Rownož až mama to že wiži,
 Ga wyna myśli, až to dej byš.

„Žowčo, stawaj, gaž cas jo stawaš!“
 „„Ach, lubša mama, dajšo mě spaš!
 Wy že to wěsćo, až som ja mucna,
 Som lubowała tu celu noc.

Tam we tom krju tam stej dvě rožy,
 Bytšej tam wynej kwišotej;
 Ta prjena kwišo za myjog' lubeg',
 Ta druga kwišo mi njewjesći.““

54. Zwěrna luba.

(A. Černý, č. 54.)

Te luže tak cesto gronje,
 Až ty drugeg' lubujoš;
 To ja pak pjerzej njewěrim,
 Až ja jo sam wižim;
 Mója lubcycka wóstanjo mója!

Och njewjeř tym falšnym lužam,
 Kenž mje a tebje nic njedaže!
 Wóstań ty mě jano wěrna,
 Až ja zasej psijdu,
 Gaž balder pšejdu tši lěta.

Přidawk:

Twójej brunej wóocy,
 Twóje carne 'losy
 Rozwjasele mje towzynt raz.

55. Molowane rože.

(Smol. II, č. 6. — A. Černý, č. 51.)

Zady rj. 26 zasuwu so tale strofa:

Cerwjenu rožu za tolař;
 Běla tak wjele njeplaši.

56. Slednja roža.

(Nowiša péseň z němskeho přeložena.)

To jo sledna lětna roža,	To jo sledny wěnjašk cesny,
Kenž tud' kwišo sama;	Kenž ší rědnje pyšni;
'Šykne druge towariški	To jo sledny głos lubosny,
Dawno su okwitli.	Kenž ší wyt nas zni.
Žedna roža njejo,	Ženu nježel njeb'žoš,
Žeden kwětašk njoco	Žeden wjacor z nami
Z njeje kwěšć a se wjaseliš	Wjasołyini se wjaseliš,
A ju tež troštowaš.	Musyš se wytželiš.

Nět ga buž bōžmje, luba Maja,
 Ty zem njejsy sama,
 Ty sy sebje huzwolila
 Tog' ak by rada mēla.
 Dobru noc ší damy,
 Gluku ší winšujomy,
 Njezabyń tych fryjnych lětow
 A nas mlodych žowčow.

57. Złoty pjeršćeń.

(Čas. 1877, 10. — A. Černý, č. 53.)

Stoji tam lipa w rědnem dole,
 Ze zwjefcha cela zelena — hidy — zelena.

Spyd njej sedało rědne žowčo
 Swyjog' lubeg' domoj glědajce.

Luby ten jo jěl na wójnu
 (W) tu cuzu zemju daleku.

Kšěl jo tam wóstaš pšez zymu,
 Pšez tu zem zymu wjeliku.

A zlubil jo jej zasej páš,
 Gaž bužo lipa zelena.

Lipa ga jo něnto zelena,
 A spyd njej jo lubka běla cerjena.

Na njej sedał jo syłobik,
 Syłobik ten drobny 'tašk.

Syłobik zleši k złotnikoju
 A gronjašo jom' take słowa:

„Złotnik, luby złotnik myj,
 Žělaj mi pjeršćeńik wot złota!“

„Wjele deĵalo za njen bys?“
 „Za njen deĵal tolaĵ bys.

Tolaĵ to jo pjenjez dosć,
 RownoŹ ga by dwa byleĵ.

Pjeršćen deĵ myjeĵ lubce bys,
 Myjeĵ lubce tam spyd lipu,

Na jeje rucku na bělu,
 Na jeje palack na mały.

58. Ludowa reĵa.

(A. Ćerný, ěo. 106.)

Sławkoĵe mama njewě,	Gylocy maju freĵdu,
Kake jeje crjeĵe;	Gromadu se zejdu,
Jeje crjeĵe lumpate,	Brjuchawu se kupiju,
Jeje štrumpy tšumplate.	Palenc, piwo hupiju.

59. Ludowa reĵa.

(A. Ćerný, ěo. 98.)

Crjopaĵ, crjeĵaĵ, crjopaĵ, crjeĵaĵ,
 Obeĵ Źwarnej muŹa steĵ!
 :: Obyda, bydlica, tabaki a Źćědlica. ::
 Cyĵlaĵ, Źkyrnjaĵ, cyĵlaĵ, Źkyrnjaĵ,
 Obeĵ Źwarnej muŹa steĵ!
 :: Obyda, bydlica, tabaki a Źćědlica. ::

b) Z druhich wsow.

60. BamŹojska pěsnicka.

(Z Drjonowa. — A. Ćerný, ěo. 57.)

Mariĵa Źla jo Boga pytat,
 O windoboj, o Boga pytat.

Nikog' wyna njenamyka,
 O windoboj, o njenamyka.

Ako jadanog' jańŹelika.

„JańŹelaŹk, luby jańŹelaŹk,

Njejsy Źen ty mi Boga wiŹek?“
 Bogowy ĵłos som dawno ŹyŹaĵ,

ŹyŹi su Boga kŹicowali.

Mariĵa stupi spóz tu kŹicu,

Wyna tam tuŹnje płakaŹo,

Tak aŹ BóŹa kŹej kapaŹo.

Šykno jo Boga žalowało,
 Ak' nic ta grěšna wósyca.
 Ta jo džala, libotała.
 Toś dej wyna džas a libotaś
 Ot něnt až do sudneg' dnja.

61. Konfirmacijski kjarliš.

(Ze Žyłowa. — A. Černý, č. 117.)

My si pšosymy, o kněz Jezus,	We slabosci nas njespuščaj,
Troštuj, žognuj twóje žiši.	Pomgaj a daj nam mócnu wěru.
Daj nam gnadu, dobru radu,	Smy my chóre abo nuzne,
Až my wěrnje wójowali.	Hugoj, hustrow' našu bólosć.
Ty naš srědnik, buž naš wjednik,	Nam jo stysno, zmil se, kněžo,
Až my žednje njezblužili.	Póraj gnadnje nas do njebja.

62. Pěseň wo Wuherskej njewjesće.

W rukopisu, kotryž w léće 1880 wot jeneje stareje zónki w Žergonju dostach, namaka so tež znata pěseň wo Wuherskej njewjesće, kiž je wěsće toho sameho pokhoda kaž Markusowa (Čas. M. S. 1881, 118 sl.), jenož je recenzija w tutech knižkach, wosebje štož rhythmus nastupa, husćišo lěpša; tohodla chcemy te wotkhadne resp. prawiše strofy resp. rjadki tu zděžić.

- Str. 1. 1. A markuj něnto kuždy na to,
 2. Kak žiwna wěc se stała jo.
- Str. 2. Tog' města kněz nejcesnejšy
 Bě spložil w swójom manželstwu
 Žowcycku kněžnu (resp. řednu) pócíwu,
 Theresia jej gronjachu.
- Str. 4. 1. Gaž běšo pšíšla k rozymoj,
 2. Se powda ceła Jezusoj
 4. — swójom —
- Str. 5. 4. — ku manželstwu.
- Str. 6. 1. Teju starejšej wón pšašašo (resp. pšošašo)
 4. Lej, luba, njespušć atd.
- Str. 8. 2. Tak —
 4. Žo 'coš ty pótom wóstaš dlej?
- Str. 9. 4. Pšez měry wjelgi tužyla.
- Str. 10. 1. A na to wóna rano žo,
 2. Tam do zagrody pokleknjo
 3. — — — — Jezusoj'.

- Str. 12. 1. Jej' — 2. (W)šej' — 4. — spomnjela.
- Str. 13. 1. — z njej, 2. A poda zlotny —
4. Za zastawk mójej' lubosći.
- Str. 14. 2. z nawoženju — 3. — pokažom 4. — samog'.
- Str. 15. 1. Ga zěštej tud toj zlubjonej —
3. Wón zašo: Mója njewjesta,
4. Něnt pójz do mójej' zagrody!
- Str. 16. 2. — pokažo
3. Kenž w wóšcnem kraju mējašo.
- Str. 18. 2. Psez — 4. Kenž (město koterež).
- Str. 19. 2. wizela (město hohlědała) — 3. — něnt'
- Str. 20. 1. wjelikej' — 3. „Žo zoš?“ — 4. Dom k nanoj!
- Str. 21. 2. nad městom! — 4. — žgan psez —

Srjedz str. 21 a 22 stoji hišće tale strofa (22a):

Na drasće pak ju póznachu,
Až kněžnicka jo wósebna;
Na to ju ned tam wjezechu
Do togo města pšed radu.

- Str. 22b. 1. — wóstanjo — 2. nad městom
3. Až jo pšed małko štundami
4. Tež akle šla wen z (w)rotami.
- Str. 24. 1. Gaž w starych —
2. A we nich tež to nam'kachu:
3. Pšed sto a dwačasć' lětami
4. Tam njewjestu su zgubili.
- Str. 25. 1. A hyšći bě —
2. Se jeje coło blyšćašo.
- Str. 26. 1. Z togo jo rada huznała
3. jěsć (město cesć)
4. — hoblědnu.
- Str. 27. 1. A zašo:
4. Ten sakrament a Jezusa.
- Str. 28. 1. wuwostanje: něnt
4. Ga hobmysli —
- Str. 29. 1. — hobderbnaš, 2. Ten derbi —
3. Ga bužo po tom casu Bog
4. Daš jomu kšasnosć njebjasku.

IV. Dodawk z rukopisneje zběrki J. B. Bertholda.

Slédowace varianty wupisach z małeje zběrki wobsahowaceje 50 pėsničkow, zběranych po zdaću w pruskej Hornjej Lužicy w l. 1885 najskerje wot cand. theol. Jana Bohuwěra Bertholda, kaž z připisma mjena na poslednjeje jeje stronje sudžu. Wšěm tutym pėsničkam su hłosy přidate.

63. Rajtarjowa slubjena.

(Smol. I, č. 86.)

Tuta pėsnička so započina:

Čahnył je rajtar z wójny dom, ;:
haj z wójny dom.

Nimo tej' starej' maćerje dom, ;:
haj maćerje dom.

Pomhaj böh, pomhaj böh, stara maći.

Potom Smol. 14—18.

Pomhaj böh, pomhaj böh, lubka moja.

Ja 'cu ěi pomhać trawu hrabać.

Bjez twojej' pomocy sym požnala,

Bjez twojej' pomocy zhrabać budu.

Smol. 23—26.

Što sće wy činili, maći moja,

Zo sće mje rajtarjej slubili.

Mjeič (w)šak a njeplač, džowka moja,

(W)šak ma twój nan tych pjenjez dosć.

Potom kónc kaž pola Smolerja, jenož zo so staja: rajtar a džowčička město: krawčik a holčka.

64. Hódanja.

(Smol. I, č. 177.)

Nětlej mi powjez, holička,

Što je mi w zymje zelene,

Rjane mlódne, zelene.

Khójnička steji atd. kaž p. Smol.

Str. 3. — bjez kwíca,
Bjez kwíca mlódneho.

Str. 4 = Smol.

Str. 5 = Str. 9 pola Smol.

- Str. 6. Stary tón leži pola mje,
To je mi čezše kamjenja,
Kamjenja mlónskeho.
- Str. 7. Nětlej mi powjez, holičo,
Što je mi lóžše pjeršćenja,
Pjeršćenja slěbornoh'.
- Str. 8. Pjero to plůwa po wodže,
To je mi lóžše pjeršćenja,
Pjeršćenja slěbornoh'.
- Str. 9. Nětlej mi powjez, holičo,
Što (ch)ceš měc nowe kupjene
Wot swojoh' lubeho (resp. rjaneho).
- Str. 10. Kup mi, mój luby, štož sam (ch)ceš,
Wěnc a borty njekupuj,
Tej trjebać njebudu.
- Str. 11. Nětlej mi powjez, holičo,
Što je mi dróžše slěbora,
Slěbra a złoteho.
- Str. 12. Česć a mój wěnac zeleny
Tej stej mi dróžšej slěbora,
Slěbra a złoteho.
- Str. 13. (W)šitko krydnu za pjenjezy,
Česće a wěnc a ni(h)dy wjac,
Ni(h)dy na ni(h)dy wjac.*)

65. Harđa haliča.

(Smol. I, č. 217.)

Luby jědze z Kulowa,
Rjane holčo plěje len,
Len a len hač do kolen,
To je jara rjany len.

Str. 2 = Smol.

- Str. 3. „Hdyž ja njejsym luby twój,
Ty pak budžeš lubka moja,
Duž (w)šak pój a dzerž mi konja,
Mojoh' konja rychłeho.“
„„Kónika či chceš dzeržeć,
Twojoh' konja rychłeho,
Ale jara so joh' boju,
Duž so prašej druheje.““

*) resp. Ni(h)dy a ženje wjac.

„Bojiš so abo njebojiš,
Jeno trochu horda sy;
Runjež pak ty horda sy,
Kóždeho sej wozmjěš ty.“

„Njech sej woznu, kajkoh'ž (ch)cu,
Tebi tola njeslubju,
(W)šitkrim tola njeslubju,
Kóždeho sej njewoznu.““

66. Wudawanje.

(Smol. I, č. 237.)

Str. 3 a 4 rěkatej:

We tej tam běchu róže tši atd.

Pod kóždej róžu holičo atd.

Prěnja ta róže lamaše atd.

Dale kaž pola Smol.

Na kóncu so potom wšě holiča wudawaju, kelkož je přitomnych, ze
słowami:

N. N. (n. př. Hanka) ta dyrbi z N. N. (n. př. Jankom) přeč.

67. Winkowa zahrodka.

(Smol. I, č. 246.)

Rj. 53 sl. rěka:

Třećich tych (w)rotach
Tam braška připija,
Haj zyndom atd.

68. Zemjan a młyńkowa džowka.

(Smol. I, č. 65.)

Str. 4. A so daš stajie na karu,
Fidlda, fidlde atd.

Str. 5. Joh' k mlónej wotročk dowjeze.

Str. 6. Dobry či wječor, mlóńkowa;

Str. 7. Jow wjezu ja kórc wowsa.

Str. 8. Hdžeha dha ja jón stajil bych?

Dale kaž pola Smol.

69. Wbohi wowčef.

(Smol. I, č. 193 a 169.)

Wot 3. strofy ma so hinak hač pola Smol. a to takle:

„Spiš aby njespiš, holičo,
Či njesu jehnjatko.“

„Spju aby njespju, hólčiko,
Wo jehajo njerodžu!“

Wo jehnjatko ja njerodzu, Hdyž rubiško njekrydnu!“ — Wón pak tak dolho prošeše, Hač joh' nuť njepušči.	Dele so wonej synyštaj A čiše wusnyštaj; Hdyž wotučiloj běštaj zas, To jehnjo njeměštaj.
---	---

K tomu přiwěša so p[ie]seň Smol. I, č. 169:

Na mojoh' nanowym dworje Tam widžu rajtarja: „Rajtarjo, luby přečelo, Či nuzu wuskoržu.	Na nej je zrostla rosmarja, Rosmarja zelena.“ — „Dyrbju ja jej dač horje rošć Aby ju wutorhač?“
Ja sym swoj' lubku zhubil; Nětk njewěm, hđže wona je.“ — „„Tam w hajku, lěsku, halzach, Tam wona ležo spi.	„(W)šak maš tam na nej pisane, Što maš z nej činiči, Zo dyrbiš jej dač horje rošć A na nju zabóči.““

„Kak dha chcu na nju zabóči,
Hdyž wo dnjo widžu ju
A přeco tež we nocy mi
So džije wot njeje?“

70. Zhubjena lubosć.

(Smol. I, č. 18.)

Město poslednjeje strofy spěwa so:

Hejžoli njeb'du za lěto,
Dha wěsći ženi wjac.

K tomu přiwěšatej so p[ie]sničky pola Smol. I, č. 153 a 154 a poslednja dospołnišo takle po 6. rjadcy:

Tak tež je z tymi hólcami; Hdyž jedyn lubku ma, Ju druhu jemu wotwjedže; Tam žana lubosć njej'.	Ta lubosć dolho njetraje, Ta bórzy zahinje; Lěto a štyri njedžeze, Tu traje dolho dosć.
--	--

71. Ja chcu ratarja.

(Smol. I, č. 188.)

Ta čma, ta čma tak wulka je, Zo ani sčezki widžeć njej'.	Wón chce rad z tobu poryčeć, Ty dyrbiš jeho być.“
Nic ludžo mi wjac' njeswěća, A škowrončki njespěwaju.	„„Ja njecham, njecham tajkeho, Kiž z pjerom pisać wě.
„Pój dom, pój dom, ty holičo, Luby tu dawno je.	Ja chcu měć radšo tajkeho, Kiž z pluhom worać wě.““

Druha p[ie]seň w tej knižcy je jenož w tychle słowach wot Smolerjoweje wotkhadna:

Rj. 8. Njezawjedz jenož mje.

Rj. 9 a 10. Što by mi wšitko pomhało,
Hdyž bych runje zawjedł če?

72. Sukni p[ř]at.

(Smol. I, č. 97.)

Město prošaceje sady ma so tu kóždy króć wobkrućaca n. př. rj. 21 sl.

Kholowa drje by byla,
Kopki jej falujo.

A na kóncu rěka:

Zaplata drje by byla,
Móše (su) ju wobščeli.

A njebudže-li zaplata,
B'dže lapa do hnoja.

73. Wulke zbože.

(Smol. I, č. 56.)

Wotkhadne słowa su jenož:

W rj. 22: do šórcuška (m. do suknyje).

Rj. 42: Tri sta toleř dobuža.

W rj. 58: prošefka (m. nošefka).

74. Lubosće swědk.

(Smol. I, č. 308.)

Rj. 29: — wot zloteho (m. wot slěbora).

Rj. 30: — — holičo.

Na kóncu je 1 strofa wjacy:

K nam đucy wróćo přikhadzej,
Zo staršej tež će znajetej.

75. Dary.

(Smol. I, č. 57.)

W 2. strofje stej lěpšej twórbje: dopadže a popadže.

Rj. 37 a 38 rěkatej:

To je nětk jedyn cuzy kraj,
Što budžemoj sej kupować?

76. Jenička lubosć.

(Smol. I, č. 18.)

Rj. 6 a 7 rěkatej:

Ja chcu ći twój wěno zaplaćić.

Wo twój ja pjenjez njerodžu.

Rj. 15 a 16 ma so:

Bydli, mój luby, w kotrymž chceš,
Sym-li 'nož (w)šudžom při tebi.

77. Surowa mysl.

(Smol. I, ěo. 116.)

Srjedz rj. 12 a 13 zasuwa so:

Kiř druhim lubki wotwjedže,
Sam sebi swoju šonuje.

78. Spokojenje.

Haĉ runje mój luby řad'n hajnik njej',
Khodži w drasĉi zelenej. ;:

(W)zał je sej třělbu na ramjo,
Šoł je z njej' do lěska.

Tam w lěsku zetka holiĉo,
Rjane běle ěefwjene.

Bě widžeĉ na jeje woĉomaj,
Zo běše plakała.

„Přeĉo ty plaĉeř, holiĉo,
Stej ěi wumrjełoj nan abo maĉ?“

„Mi njejstej wumrjełoj nan ani maĉ,
Mi je mój luby woteřol.““

„Mjelĉ (w)řak a njeplaĉ, holiĉo,
Tajkich hólcow je (w)řudžom dořĉ.

’Šĉe wjele rjeńřich, řikwanřich,
A teř wjele pěkniřich.“

79. Stonanje.

(Smol. I, ěo. 269 a 270.)

Wot rj. 18 so takle dale spěwa:

Hospozku ěeemy k njom' prisadźiĉ,
ěěnku jej kudźelku,
Běhu jej heĉiĉku
Pod nohi daĉ.

A Hanku ěeemy won wořeniĉ
A rjanoh' jej N. N.-ěe Janka daĉ.

A Handrija ěeemy nuř wořeniĉ
A rjanu jom' N. N.-ěe Hańřku daĉ.

Po dostaĉu krjeniĉki abo kołbasy atd. spěwaju so dźakujo:

Štoř řěe nam wy dali,
My smy radři wzali,
Pěsniĉka bě krótka,
Pokortka je slódka;
Nam b'dže deri slódzěiĉ,
Wam niĉo njeb'dže řkodźiĉ.

80. Handworska přaza.

(Smol. I, č. 278.)

Wot rj. 7—9 so spěwa:

Stary twarožk z koša,

Mlodu holcu z loža.

Mandl jeji z hnězda,

Šrotu tučna z wuhuja.

Wot rj. 26 rěka takle:

Zworala z nim zahrodu,

A wosyla sej łobodu.

Jěz, mój mužo, łobodu,

To změjemoj k wobjedu.

81. Přecáhowanje.

(Smol. I, č. 39.)

Wšitka so ta čeledź dom hotuje,

Hydehej,

Wšitka so ta čeledź dom hotuje.

Hotuj so ty z nami přeč, holičo atď.

Z wami sym ja dawno přeč hotowa.

Swoje mam ja brëmješko zwjazane.

Do toh' mi rubiška židžaneho.

Kulej mi tola radšo z tym jablučkom.

Hdžež mi te jablučko tam poběhnje,

Tam ty tež za nim mi poběhnješ.

A Jank tón tam na prozy stejese.

A tón sebi takle džě mysleše:

To je džě tajke mi jablučko,

Kaž mojeje lubeje ličičko.

82. Twerde lubosće.

(Smol. I, č. 53.)

Na kóncu so přidawa:

Njeh mój so zetkamoj, hdžež mój chcemoj,

Wšudžom so mój tak lubo mamoj,

Wšudžom so mój tak lubo mamoj,

Kaž smój so přjedy lubowaloj.

83. Najrjeńšej.

(Smol. I, č. 248.)

Wot rj. 10 so spěwa:

Matej so lubo nimatej,
Swojej pak tola budžetej.
Byštaj sej dobrej njebyłoj,
Njebyštaj za sobu lazyłoj,
Po tych mi čěmnych kućikach,
Po tych mi čěmowych komorkach.

84. Žadosć lubeho.

(Smol. I, č. 90.)

Pěseń započina so ze strofu:

K hejdušcy sej worachu,
K ječmjenje seje brózdźachu,
Tam je dobra atd.

Wot rj. 8 so spěwa:

Luby z korěmy běžeše,
Wšitkón zhiby, zranjeny.

Holčo jara plakaše,
Běłoj ručcy lamaše.

„Njeplakaj ty holičo,
Staraj so za zeličkom.

To je so stało twojedla,
Zo sym wšitkón zrubany.“

„„Kak je so stało mojedla,
Hdyž ja pódla njebyła?““

„Była sy abo njebyła,
Radzičku sy zradziła.

Njestaraj so za zeličkom,
Staraj so za šlewjerkom.“

Kónči so pěseń kaž pola Smolerja wot rj. 17—28.

85. Swěrnny luby.

(Smol. I, č. 72.)

Pěseń so wot rj. 17 krótsjo takle kónči:

„Štodha ty plačeš, holečo,
Štej dha čí wumrjelej nan a mać?“

„„Mi nještaj wumrjelej nan a mać,
Ja mojoh' luboh' zhladuju.

Minulo je so sydom lét
 A hišće štyri njedzele,
 Hač je mój luby šol wandrować
 A slubił mi tu zaso přińć.““
 „Teho ty zhladować njetrjebaš,
 Tón ženje wjacy njeprjindže.
 Ja sym tam přez wjes rajtował,
 Hdžež mjeješe wón z drugej kwas.
 Jutře tam zaso porajtuju,
 Chceš-li jom' něšto prajić dać.“
 „„Ja přeju jom' telko dobreho,
 Wjelež je pėska při morju.““
 „Hdyž ty mi telko popřeješ,
 Dha dyrbiš ty moja być.
 Prjedy sy byla lubčička,
 Nětik buďžeš mandželska.“

86. Hajnik.

(Smol. I, č. 82.)

Pěseň so wot rj. 41 trochu hinak skónča:

Wumru ja džensa aby jutře,
 Hrjebajće mje pod różowy kefk,
 Fideralala, fidehurasu,
 A na rowčk stajće nalikowy pjeńk.
 Tam džě ja nihdy njezhniju
 A tam džě nihdy njezahinu,
 Fideralala, fidehurasu,
 A tam džě nihdy njezahinu.

87. Zrudne lěto.

Lětsa mam ja zrudne lětko,
 Na te budu spominać. ∴
 Škoda mojich dobrych słowow,
 Škoda mojej' lubosće! ∴
 Bóh je tebje prjedy widźił,
 Wjele prjedy, dyžli ja. ∴
 Mały so keřek tež zeleni
 Z lisčičkom wjeselým. ∴
 Twoje zbože moje zbože,
 Mój lóšt je najrjeniši. ∴

(Z Laza.)

88. Knjez a holiĉo.

(Smol. I, ěo. 136.)

Srjedz 28. a 29. rjadki zasuwaju strofa:

Och maĉi, luba stara maĉ,
Na tym je wina wulki knjez.

Srjedz 40. a 41. rjadki zasuwaju strofa:

Hdyz bě so minulo we pól noci,
Knjez swojoh' pohnĉa wolaše.

Město rjadkow 41—44 spěwatej so teje dwě strofe:

Stawaj mĭ, stawaj, pohnĉo,
Sedl' mi a tebi konja.

Mój chcemoj jěĉ do daloka,
Do daloka, do Wunsporcka.

Město rjadkow 53—60 rěka ta:

Aĉ Božo, luby Božo mój,
Što to džě tola rěkaĉ ma,
Fĭderalala, fĭderasasa,
Zo nětko zwony zwonja.

Hdyz pĕriĭndzeštaj do Wunsporcka,
Tam ěšlo k rowu njesechu.

Město rj. 68 so spěwaju:

Na jeje liĉko ěěfwjene.

Wot rj. 88 rěka takle ěale:

Hdžež młodzi ludzo na piwo
A z piwa wjes'li khodza dom.

Ći budza na naj' spominaĉ,
Na naju swěrne lubosěe.

Na jeho rowěku wurostl' je
Tak rjany rosmarjowy pjeĭk.

Na jeje rowěku wurostl' je
Tak šěroki ěernjowy pjeĭk.

Na kerjaškn bě lisĉiĉko
A na lisĉiĉku pismiĉko:

Zo wobej w Božim raji stej,
Zo Bóh je jimaj miły byl.

Serbjo w němskich romanach a novellach.

Podal K. A. Jenč.

Wot něhdze 50 lět su Němcy započeli wo Serbach, wo jich stawiznach, bėdzenjach a skutkach, kaž tež wo jich nětčičich wobstejenjach we wšelakich romanach pisać, abo jich a jednotliwe wosoby ze Serbow k najmjeńšemu do tajkich swojich romanow a novellow sobu zaplesć. Někotre wot tutech spisow su za nas Serbow bóle, druhe mjenje zajimace. Dokelž pak so tež z nich to a tamne Serbow nastupace nazhoni, smy je počeli w nowišim času za našu knihownju hromadźować a woznamjenimy w sčěhowacym zapisu tajkich romanow a novellow te same, kotrež maćična knihownja nětko wobsedźi, z hwězku, w nadźiji, zo so snadno tón abo tamny namaka, kiž nam hišće k nim přidari, kotrež dotal nimamy.

1. Albrecht der Bär, oder die Begründung Berlins. (Z časa Albrechtowych wójnow ze Serbami.)
- *2. Das Wächterhorn von Couffalin, eine Geschichte aus alter wendischer Zeit. (Nastupa pomorskich Serbow.)
3. Der letzte Wendenfürst. Novelle aus den Zeiten der Begründung Berlins von F. Th. Erwin. 2 Theile. Berlin 1837. (Powjeda wo Jacu, poslenim wjeřchu braniborskich Serbow.)
- *4. Der Wende. Erzählung von Wilh. Robert Heller. Leipzig 1837. (Z časa poslenich bitwow lužiskich Serbow z Němcami.)
- *5. Die Wendenhochzeit. Preis-Novelle von Bernd v. Guseck. (Powjedančko z nowišeho časa z wokolnosće města Pienja. Najprjedy wotčišćane w: Preussischer Volksfreund. 1843. Pozdžišo znowa wotčišćane w něhdušim časopisu: Die Wesenitz, kiž we Wjazońcy wukhadžeše wokoło lěta 1870.)
- *6. Mistivoi der Wenden-Fürst. Historischer Roman von Friedrich Beringer. 2 Theile. Potsdam 1850. (Ze stawiznow połobskich Serbow z časa Mistiwója.)
7. Sazzo. Erzählung aus dem Wendenkriege von Ferdinand Schmidt. Berlin. (Hraje wokoło Köpenika při Haveli.)
8. Die Wendin. Historische Novelle von R. Febus. Gottbus 1865. (Z časa husitskich wójnow, hraje wokoło Khočebuza.)
9. Majka. Erzählung aus dem wendischen Spreewalde von Ellen Luca. (W. Meyergang.) Leipzig 1877. (Powjedančko z nowišeho časa z Blótow.)
10. Der Geiger Mickwausch. Erzählung aus dem Wendischen von Frieda Francesco. Norden 1877. (Z nowišeho časa, hraje w hiskopskich stronach a w Drježdzanach.)

- *11. Wendische Weiben. Erzählungen von Eduard Ziehen. Frankfurt a. M. 1854. (Powjedančka ze žiwjenja nětčičich lüneburgskich Serbow.)
- *12. Geschichten und Bilder aus dem wendischen Volksleben an der Niederelbe von Eduard Ziehen. Erster (jemččki) Band. Zwičau 1859. (Ze žiwjenja lüneburgskich Serbow.)
- *13. Geschichten und Bilder aus dem wendischen Volksleben von Eduard Ziehen. Hannover 1874. (Ze žiwjenja lüneburgskich Serbow, dwaj dželaj.)
- *14. Der letzte Wendenkönig. Romantisches Gedicht von Johann von Wildenradt. Leipzig 1882. (Powjeda wo poslenim mytiskim kralu blótowskich Serbow.)
- *15. Slavina. Eine wendische Sage von Hermann Sahr. Leipzig 1882. (Pěseň wo smjerěi Kruka, krala rańskich a přimorskich Serbow.)
- *16. Sanfa. Eine wendische Dorfnovelle von H. Marby. (W njedzelskej přilozy k budyskim němskim nowinam 1883. Powjeda ze žiwjenja delnjolužiskich Serbow.)
- *17. In omnibus charitas. Roman von M. Corbus. Breslau 1883. (Hraje w Budyšinje a je do njeho Serbowka sobu nutř zaplečena.)
- *18. Felsburg und Kapelle. Oberlausitzer Sage, dem Volksmunde nachgezhält von Paul Birnbaum. (W njedzelskej přilozy k budyskim němskim nowinam wot lěta 1884. Powjeda wo zhromadženju sydom poslenich serbskich wójwodow na Lubinje.)
- *19. Die letzten Tage des wendischen Rostock. Geschichtsbild aus Mecklenburgs Vorzeit von Amos (Dolberg). Schwerin 1884. (Powjeda wo wutupjenju města Rostoka přez Danow.)
20. Přibislav. Historischer Roman aus der Zeit der letzten Freiheitskämpfe der mecklenburgischen Wenden von C. Bayer. Leipzig 1888.
- *21. Zwischen Schloß und Hütte. Ein wendisches Idyll von C. Zöllner-Heardt. (Powjedančko z Blótow, wotčičšane w berlinskich nowinach: Der Bazar, 1888, No. 8 atd.)
22. Der letzte Wendenkönig. Episches Gedicht von M. v. Buch-Gifenach. 1888. (Ze stawiznow braniborskich Serbow wo koło Branibora.)

Je-li někomu našich čitarjow wjacj tajkich romanow a novellow w němskej ryči znatych, prosymy wo wudospołnosćenje našeho zapisa.

Wučahi z protokollow M. S.

1) Posedzenje předsydstwa a wubjerka, 11. septembra 1888. Přitomni: kk. Hórnik, dr. Kalich, dr. Grólmus, lic. Imiš, Kapleř, Mjeřwa, Mrózak, Mütterlein, Sommer a sekretar Škala. Jedna so najprjedy wo wobělenje domu a wo wudaću protyki. Na to so postaji, zo ma so čestne myto 60 hriwnow wupisać za najlěpše powědańčko z časa bitwy pola Budyšina we wobjimje 5 abo 6 čišćowych listnow. Potom dostašaj k. lic. Imiš a k. farar Mrózak z Budestec poňmóc, zo byšaj ze šulskim radzićelom dr. Wildom jednaťoj wo nowym serbskoněmskim wudawku bibliskich stawiznow za ewangelske šule; nakład budže 6000. Tež wozjewja k. lic. Imiš, zo je „Přidawk k Spěwnej radosći“ 20 stron dočišćany.

2) Posedzenje předsydstwa a wubjerka, 4. decembra 1888. Přitomni: kk. Hórnik, Fiedleř, lic. Imiš, Kapleř, Mütterlein, Sommer a Škala. Zarjadnik domu k. Mütterlein podawa rozprawu wo domje; po jeho namjeće ma na město Grundmanna nowy wotnajiť Barthel, předawař porcelana, nastupić. Dale je wón wuskwotkował, zo so daň požěnki pola Wićaza w Janecach na 4 % poniži. Předsyda předpołožil rukopis „Bratřik a sotřička“ wot fararja Domaški; po rozsudženju poda so hnydom do čišća. Hotowa pokaza so knižka „Jan Manja“ wot Wjele, kotrejež plaćizna za exemplar so na 40 p. postaja. Wozjewja so, zo so nětko dr. Wildowe bibliske stawizny w Bartkowym přełožku wobstaraju.

3) Posedzenje předsydstwa a wubjerka, 12. měrca 1889. Přitomni: kk. Hórnik, dr. Kalich, Fiedleř, lic. Imiš, Kapleř, Mjeřwa, Mütterlein, Sommer a Škala. Zarjadnik domu předložil zličbowanje wo minjenym léće. Najimať Barthel budže na léto 480 hr. dawać. Daň někotrych kapitalow so přichodnje poniži. Termin wotedaća rukopisa „Bitwa pola Budyšina“ podlějša so do septembra t. l. Towarstwo „Oberhessischer Verein für Lokalgeschichte“ žada wuměňowanje svojich spisow z maćičnymi. Tež přijima so stud. theol. Broniš jako rjadny sobustaw M. S. Z hłownej zhromadźizny ma so tón króć 50-lětny jubilej serbskeho gymnasialneho towarstwa zjednoćić.

4) Posedzenje předsydstwa a wubjerka, 2. hapryla 1889. Přitomni: kk. Hórnik, dr. Kalich, Fiedleř, Kapleř, Mjeřwa

a Mütterlein. Wuradźuje so dnjowny porjad hłowneje zhromadźizny a přihot za jubilej serbskeho gymnasialneho towarstwa.

5) Hłowna zhromadźizna, 23. hapryła 1889. Předsyda wotewri tule zhromadźiznu, na kotruž 61 sobustawow a hosći přińdže, a čitaše najprjedy hłownu rozprawu, z kotrejež najwažniše wuzběhujemy. Wudali běchmy: 1. Časopisa zešiwkaj 77. a 78. wobjimacaj přinoški wot Adolfa Černeho, dr. Muki, dr. Renča, M. Rostoka, prof. dr. Pfula, kantora Kocora, fararja Jenča atd. z hudźbnymaj přiřohomaj (hłosy ludowych pěsni) wot A. Černeho. 2. Jan Manja, wot Wjele. 3. Bratřik a sošřička, wot Domaški. 4. Protyka na l. 1889. Zemrěł bě kanonik kantor Pětr Šořta, kotryž bě sobustaw wot spečatka M. S. (1847). Wotkazał bě našej Maćicy njebohı rěčnik Jakub z Budyšina 300 hriwnow. Dań z fonda dr. Tyburowskeho je so literarnej pokładnicy M. S. připokazala, dań z fonda I. J. Kraszewskeho pak wudźěluje so porjadnje. Po hłownej rozprawje slěduja drube. Zarjadnik domu k. Mütterlein rozpraja, zo bě wob lěto dokhodow 2109,47 a wudawkow 1545,32, tak zo z domu 645 hr. 15 p. zby. Pokładnik k. Mjefwa wozjewi, zo bě w knižnej pokładnicy dokhodow 2464,03 a wudawkow 2455,20, tak zo bě 8 hr. 83 p. zbytk. Zamóženje za nowotwar maćičneho domu je w tu khwilu 8109 hr. 4 p. Knihownik k. Fiedler praji, zo je knihownja wo 117 čisłow při-była. Po wozjewjenju k. Kaplerja bu z knihoskłada 5470 exemplarow protyki a 1759 ex. druhich spisow wudatych. Jako nowe sobustawy so přijimaju: k. njeđzelski předař Jurij Kummer z Budyšina, k. rěčnik dr. Havřiček ze Železneho Brodu, k. stud. theol. M. Zarjenk, k. krawc Narćik ze Šunowa, k. professor Konvalinka z Kraloweje Hradca, k. stud. theol. Jan Šořta z Kulowa, k. stud. theol. Handrij Turek z Prahi, knježna Hańža Roubínek ze Smichowa a k. vikar Lenik z Dořheje Boršće. Rozprawu wo delnjołužiskim wotrjedže podawa k. kantor Jordan z Popoje. Nětko slěduja namjety, a to najprjedy ze strony předsydstwa. Dokelž je lětsa 50 lět wot załoženja gymnasialneho serbskeho towarstwa, wažneho za zbudženje noweho Serbstwa, zda so přiřódne, zo Maćica Serbska, zhromadne towarstwo wšěch Serbow, hišće žiwych sobuzaložerjow z čestnym sobustawstwom M. S. počesći; su to kk. lic. Imiš, Mosig Křosopólski (v. Aehrenfeld)

a faraf Domaška. Hdyž pak je přeni z nich hižo čestny sobustaw a předsyda M. S., wuzwolištaj so k. Mosig Kłosopólski a k. Domaška jako čestnaj sobustawaj. Nowy namjet, zo by knihokupstwo E. Rühla tudy kommissiju M. S. a rozesťanje mačičnych spisow dostało, so tež přijima. Na to dostawataj lic. Imiš a faraf Mrózak z Budestec poľnomóc, zo byštaj ze šulskim inspektorom wo nowowudaću „Spěwneje radosće“ jednaťoj. Dale čita předsyda w Serb. Nowinach wozjewjeny namjet k. řečnika Parczewského, po kotrymž bychu Serbja pjenjezy za nowotwar domu M. S. ze zastupjenjom do zawěšćeńskeho towarstwa dostać pytali. Tohodňa ma so direktor Pohoneč w Lipsku wo dobrozdaće prosyć. (To je potom so stało, ale njeje wuwjedzomne, dokelž njemóžemy telko Serbow nadeńć, kotřiž bychu so na wjetšu summu zawěšćili. Red.) Faraf Kubica a druzy radža, zo bychu so akcije na to wudaće; druzy měnja, zo to njeje móžno, doniž njeje doľha mjenje a pjenjez za nowotwar pak wjaacy! Hišće někotre druge namjety dawaju so wubjerkej na rozpomnjenje a z tym so zhromadźizna skónči.

6) Posedženje předsydstwa, 21. meje 1889. Přitomni: kk. Hórnik, dr. Kalich, Fiedler, Kapler, Mütterlein a Skala. Wurađuje so wo naležnosćach domu M. S. Z jenym podružnikom ma so skoržić, jelizo by njezaplaćil, a susodej ma so ze skoržbu hrozyć, jelizo škodu, při jeho twarje nastatu, njezaruna. Předsyda wopowěduje, zo je na swoju próstwu, redaktorej a nakładnikej we Warsawje póstanu a přez k. dr. Karłowicza podpěranu, za knihownju M. S. wjelewažny „Słownik geograficzny ziem polskich“ dostał (9 toľstych zwjazkow), kotrež je nětko za swoje pjenjezy zwjazać dał.

Porjedženka. Na str. 37 je dwoje komma wupadnyło; str. 39 čitaj: wadatů, dű Sonetiz; str. 41 Danneberg (nětko Dannenberg); na kóncu poznamki: Kn. I. str. 213.

W o b s a h.

Pismowstwo katholicich Serbow. (Třeca zběrka.) Wot Handrija Dučmana	str. 3.
Wo času wumřěća Meklenburskich Serbow. Podať A. J. Parczewski	„ 37.
Michał K. Bobrowskij a Izmail J. Sreznewskij wo Serbach. Podať M. Hórník	„ 42.
Nowe dodawki k textam ludowych pěsni. Podawa dr. E. Muka	„ 51.
Serbjo w němskich romanach a novellach. Podať K. A. Jenč	„ 92.
Wučahí z protokollow M. S.	„ 94.

Z tutym wudawa so:

85) Břotyfa na l. 1890.

K wužitku mačičneho domu předawaju so w mačičnym knihoskladže a pola pokladnika Mjerwy za dvě hriwnje wot k. Ludwika Kuby wubjernje harmonisowane a serbscy a čescy krasnje wudate:

Písne lužické (serbske ludowe pěsnje).

Wo zaplaćenje přinoškow (kóždolětnje 4 *M.* abo w cuzych pjenjezech po kursu) a wo dary za dom M. S. najpodwolnišo prosymy. Pokladnikowa adresa za póst je: Kaufmann M. Mörbe, Bautzen (Lausitz).

Tež prosymy, zo bychu naše čescene sobustawy svojich znatych k přistupjenju do našeje Mačicy Serbskeje namotwjeli. Lětny přinošk sobustawa M. S. je 4 hriwny, w delnołužiskim wotrjedže hriwna.

Přinoški kwitujemy w Časopisu a „Lužicy“, darjene knihi dotal jenož w „Serbskich Nowinach“.

Časopisa M. S. su tež mnohe stare lětniki hišće na předań přez knihokupca Rühla abo přez direktne skazanje pod adresu: An die Mačica Serbska in Bautzen (Lausitz).

Rozeslanje mačičnych spisow (dwójcy za lěto) wobstara knihokupstwo E. Rühla. Hdy by něchtó wozjewjeny spis njedostał, njech napiše kartku z adresu: Herrn Kaufmann Mörbe, Bautzen (Lausitz).

Katalog knihownje M. S. wot kk. Jenča a Fiedlerja wozjewimy přichodnje jako přílohu Časopisa.

Č A S O P I S
MAĆICY SERBSKEJE
1889.

Redaktor:
Michał Hórnik.

Létnik XLII.

Zešiwk II.

(Cyteho rjada èisło 80.)

Budyšin.

Z nakładom Maćicy Serbskeje.
W kommissiji E. Rühla.

Wobydlenje łužiskich Serbow.

Napisał *Adolf Černý*.

Z a w o d.

Jara wažne za póznaće narodneho charaktera je tež wobydlenje. Wšelake ludy we wšelakich časach zarjadowachu sebi wšelako swoje wobydlenje, wšelako te same sebi wupyšowachu zwonka a znutřka — po swojich mocach, po swojim gusće, po swojim charakterje. Wopytwarjo lětušeje swětoweje wustajeńcy w Parizu su měli skladnosć, widjeć wšelakosć wašnja twarjenja khěži — běchu tam imitacije wobydlenjow wšelakich ludow a časow. Kóždy z wopytwarjow wustajeńcy praješe, zo bě to jedyn wot najzajimawišich jeje wotdźělow. Wěrju rad! Přirunować wšelake rozdźělenje a wudebjenje khěži wšelakich ludow, čitać z teho jednotliwe znamjenja duchoweje strony tych ludow, jich charaktera — to dyrbi jara zajimowace być. Přetož: „Pohladawši na »salaše«, jamy, přizemnicy dźiwich ludow, pře kotrež tola ničo jednoríše a přenjotniše być njemóže, zwidźimy, zo je podoba tych hubjenych khowanišćow přeco w někajkim potajnym zwjazku z ludom, kotryž je twari, kaž mjedowy plást, natwarjeny přez pčoly, kaž mrowjaca komorka a ptače hnězdo. Wšitko dyrbi nosyć znamjenja kraja a naroda. Hižo wužity material wuznamjenja twarjenje a přiwodža ze sobu wěste kónčne formy, a najmjeńša »salaš« zwjazuje so přez něšto z wobdawacej ju přírodu.“*)

Připóznawajo wažnosć nadrobneho póznaća narodneho wašnja twarjenja khěži. zarjadowanja dworow a cylych wsow nic jenož za ethnografiju teho abo tamneho luda sameho, ale tež wulku wažnosć tajkeho přepytowanja za přirunowacu ethnografiju z cyła — žadach, napisać raz nadrobnu monografiju wo našich serbskich twarjenjach. Tehodla kedźbowach na swojich pućowanjach a dundankach po Serbach přeco tež na wašnje twarjenja khěži,

*) J. I. Kraszewski, Sztuka u Słowian, szczególnie w Polsce i Litwie przedchrześcijańskiej. Str. 135.

rysowach sebi plany wobydlenjow a cylych dworow, woznamjenjach sebi tež charakteristiske pohľady na serbske twarjenja, zapisowach swěru mjena, kotrež we wšelakich wokolinach cyłym twarjenjam abo jich džělam so dawaju — a hdyž mějach za někotre lěta material nimale ze wšitkich stron woběju Łužicow zhromadźeny, přistupich k napisanju wotmysleneje monografije. Napisach na požadanje knjeza dra. Jana Karłowicza nastawk za „Wislu“, pólski časopis folkloristiski, kotrehož redaktor je mjenowany knjez. Nastawk wuńdže w „Wisle“ w 3. lětniku (1889) na str. 338—369 pod napisom „Zagroda lužycka“ a ze zawodom wo geografiskim položenju a ethnografiskim rozdźělenju Łužicy a Łužičanow. K nastawkej běchu přidate ilustracije, wuńdžělane po mojich skizzach;*) te wobrazki buchu našemu „Časopisej“ přez lubosěiwu intervenciju knjeza dra. Karłowicza jara zwólniwe a darmo poččene. Njeh je mi dowolene na tutym městnje knjezej dřej. Karłowiczej swój najwutrobniši džak za wšitku jeho lubosěiwosć wuprají! —

* * *

Wo serbskich wobydlenjach je pisał hižo Jan Ernst Smolef we swojej wulkej zběrcy ludowych pěsni (*Pěsnički hornych a delnych Łužiskich Serbow* II, 211—213); tola jeho wopisanje, byrnje hewak dobre, je jara krótke a pódlu toho tež jednostroniske, dokelž hlada jenož na hornjołužiske wobydlenja. Teho sameho předmjeta dotykuje so tež Richard Andree w knizy *Wendische Wanderstudien*, tola tež jenož khwatuje, krótko, zwjeršnje a dosć njedokładnje; dotykuje so toho tež W. von Schulenburg w pojednanju *Die Obstbäume des Spreewaldes in Wirklichkeit und Sage* (w *Deutscher Garten* 1881, str. 210—219), potom tróšku, jenož zběžnje Rud. Henning (*Das deutsche Haus* ... str. 77) atd. Specialnej pojednani wo lužiskoserbskim wobydlenju stej: W. von Schulenburga *Das Spreewaldhaus* (w *Zeitschrift für Ethnologie*, Berlin 1886, str. 123—144), džěło swědomiče napisane, byrnjež tu a tam njespušćliwe, potom M. Müschnera *Das Spreewaldhaus* (we *Verhandlungen der Berliner anthropo-*

*) Te wobrazki je za reprodukciju přihotował cyle swěrnje po originalach molef k. Tadeusz Dowgird, rodženy Litwin.

logischen Gesellschaft 1887, str. 98—105), zwjefšne džěto, w linguistiskich wuwodach mylně a z cyła njespušćliwe; kaž je widźeć, njeje autor dosć znaty z lužiskej serbsćinu, hač runje spytuje wšelake wurazy wukładować.

Wobydlenie.

(Twarjenje, w kotrymž swójba bydli — čěski obydlí, chalupa, pólski chata, dom mieszkalny, ruski xara — mjenuje so hornjołužiski *khěža*, *domske*, *dymske*, delnjołužiski *wjaža*, *špa*.)

W Serbach zetkujemy dwoje wašnje twarjenja khěži, kotrež woboje hnydom našu kežžbnosć zbudźuje. Při přenim wašnju natwari so kosćowc khěže z bolow vertikaluje, wodorunje a křiwje zestajenych (tajki kosćowc bych přirunał ptačej klětcy); potom so prózdne městna mjez nimi wupjelnja z cyhelami. Tuto wašnje twarjenja khěži njeje originalne serbske, ale přiwzate wot susodnych němskich burow, a knježi z wjetša w sakskej Hornjej Łužicy. Tola na połnocnej mjezy teje sameje počina hižo druhe wašnje twarjenja khěži, mjenujcy twarjenja jenož wot drjewa, z bolow,*) wodorunje kładženych. To je jednoríše wašnje a tuž widžomnje starše; widźimy jo při najstaršich khěžach we woběmaj Łužicomaj, tuž móžemy je přiwzać jako znamjo serbskeho narodneho twarjerstwa. Póđla teho namakamy nowše khěže cyłe wot cyhelow natwarjene, wosebiće w Pruskej (hdžež zakon přikazuje, zo maju so nowe twarjenja jenož murjowane twarić). Ale hač runje murjowane twarjenja tak ze Serbow drjewjane wučišćuja, su tola hač dotal serbske wsy z wjetša nimale cyle z drjewa natwarjene.

Wobkedźbujmy nětko wobydjenja, natwarjene na druhe wašnje, kotrež jako narodne wašnje připóznachmy.

Typaj serbskich khěži.

Wobydjenja (khěže), twarjene na serbske narodne wašnje, su zaso dweju *typow* (družinow, podobow, wašnjow, lěpje přikładow): jedyn wot njeju wobjima cyłe Hornje a Delnje Łužicy, hač do

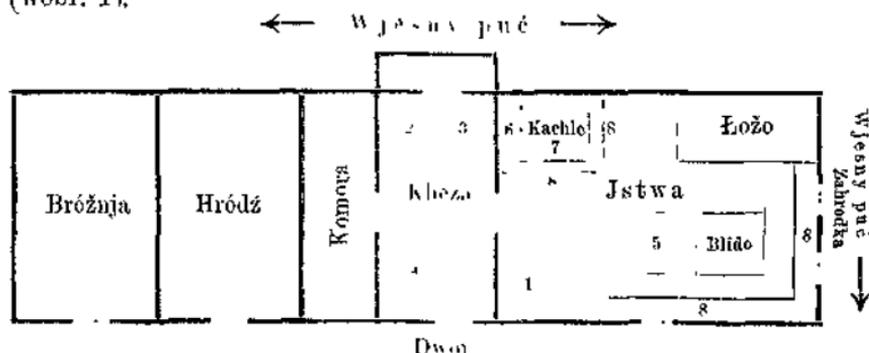
*) *Bola* (z něm. Bohle; čěski kláda, břevno, pólski bal, bierwiono, ruski колода). Khěža, natwarjena z bolow, mjenuje so *bolowana khěža*; twarjenje přenjeho wašnja ma mjeno *tykownana khěža*. Najspódniša bola, ležaca na samej zemi, mjenuje so *zemnica* (slyšach w Trebinju).

wokoliny Khoćebuza, druzi namaka so jenož w najpołnočnišich delnołužiskich wsach, mjenujey w Blótach a k połnocey wot Picnja. Budžemy najprjedy kóždy tych typow wosebiće wobhladować.

A. Jednotliwy přikłady.

1. PŘENÝ TYP.

1. Wjes *Krjehja* w južno-narodšim džěle pruskeje Hornjeje Łužicy. Khěža khudebo wjesnjana a sobu tež herca Kijank. (wobr. 1).

Wobr. 1.

1 = polca. 2 = kamer. 3 = wuhob. 4 = skhód na łubju. 5 = ławka.
6 = helo. 7 = kachle. 8 = ławy.

Pod jonej třěchu namaku so 1) *jstwa*, w kotrejž swójsa bydli, 2) *khěža* (čěski sín, pólski sień, ruski čbun), 3) *komora*, 4) *hródž* a 5) *bróznja*. *Puca* ma wosebity přitřěšk. Z khěže wjedže skhód na łubju.

Jstwa, w kotrejž rěbawa cyła swójsa, wuhladuje přez dvě woknje do wsy a přez třěču na dwór.

Před woknomaj, za wjes hladacymaj, tuž mjez bokom khěže a wjesnym pućom, namaku so *zahradka*. Nutřkchód do twarjenja přez khěžu (sín, sień, čbun) wjedže z dwora w $\frac{1}{3}$ dołhosći cyłeho twarjenja; khěža dže naprěki. Z ujej na prawicu wjedu durje do *jstwy*, na lěwicu do *komory*. Do *blěwa* dže so z dwora, nic pak z *komory*.

Na frontowej scěnje (z woknomaj) namakaju so drjewjane wobłuki, zeprjene přez runje tajke stoljy; přilěhuja wuzko k scěnje, pomhaja džeržec třěchu a mjenuja so *stol*. Druhdy twari so tajki

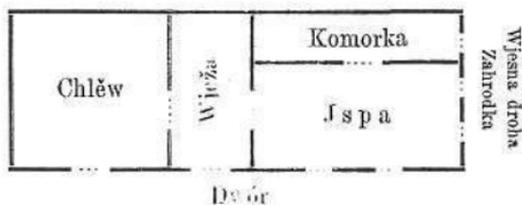
stoł tež nad woknom bóčneje scěny, kotrež hlada na dwór (hlada j wobrazk stareje šule w Rablicach). Kut při wjeřsku třěchi je nimale prawy (rectus).

Wobr. 2. Stara šula w Rablicach.

Wokoło scěny frontoweje (z woknomaj) a dołheje bjez woknow džetaj wjesnaj pučaj.

2. *Mitoraz*, wjes srjedza pruskeje Hornjeje Łužicy (wobr. 3).

Wobr. 3.

Pod jenej třěchu namaka so tudy jenož: 1) jstwa, wobydlena přez swójbu (tu w Mitorazu mjenuje so hižo *spa*, t. j. *jspa*), z dwěmaj woknomaj, ducymaj na wjes, po prawom do zahrodki a z dwěmaj drubimaj, hladačymaj na dwór; 2) komora (mjenowana tu *komorka wo jspje*), kotrej-ž jeničke woknješko, w bóčneje scěnje, dže do zahrodki. Tuž wobjímujetej jstwa a komorka te same městno, kaž w přěnim přikładze sama jstwa, abo z drubimi słowami: tu je jstwa přez přěčnu scěnu rozdžělena na hlownu jstwu a pódlansku komorku. Z wouka na bóčneje (frontoweje) scěnje

su widzeć wustupowace kónce bolow, hdžež ta přčna scěna dže; 3) khěža (tu hižo mjenowana bóle delnjoserbski *wježa*, ženje khěža) wjedže runje tak, kaž w přnim přiładže, naprěki přez twarjenje; 4) hródže (tu hižo *chlěwy*), do kotrychž so přiładža z dwora a tež z khěže (wježe). Bróžnja stoji wosebiće, dokelž wobydlenje, kotrehož plan tu podawamy, je wjetše a zamóžićiše; wo zložanju cyěho dwora poročimy pozdžišo. Na přédnje (frontowej) scěnje njeje „stoł“. Při wjeršku třechi je kut prawy. Nutřkód do khěže je w položej dlějšej scěny, kotraž k pođnju do dwora hlada; scěna bóčna (přednja) hlada z woknami do zabrodki a je wobročena k ranju.

Podobne zarjadowanje wobydlenja namakach w Nowym Měście (*Nowe Město*, hodžinu puća k wječoru wot Miloraza) a druhdže.

3. *Trělno* (wurjekuje so *Čelno*), hodžinu puća k pođnju wot Miloraza (wobr. 4).

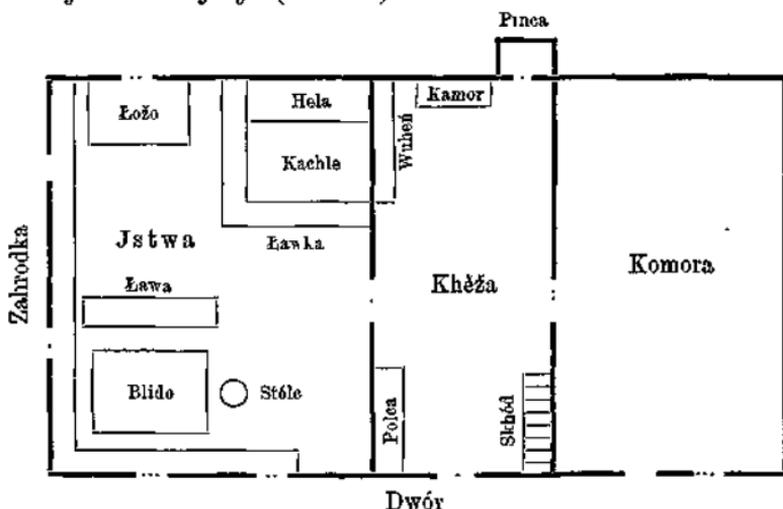
Wobr. 4.

1 = swěčnik, 2 = popjelowa buda, 3 = wubeń, 4 = helo, 5 = polca, 6 = žerdž pod wječhom jstwy, tu mjenowana „polěń“ (čitaj: „poliń“; přirunaj česke słowo „poleno“), 7 = skhód.

Tu su pod jenej třechu pódla 1) hłownej jstwy (*jstwa*) a 2) *khěže* tež 3) 4) 5) tři komory; do jeneje dže so ze jstwy a ta mjenuje so ze zawěsće rjanym serbskim pomjenowanjom „*jstwina komorka*“, do druheje z khěže a ta njese mjeno „*Khěžina komorka*“, do třećeje skóněnje zastupuje so tež z khěže na prawo a ta mjenuje so jednorje *komora*. Pódla teho je w tym twarjenju hišće *hródž*. Nutřkód do khěže z dwora w $\frac{1}{3}$ dlějšej scěny. Ze jstwy dže jene wokno na dwór, druhe w přčnej scěnje do

zahrodki; tu tež wuhladyje jeničke woknješko jstwineje komorki. Sčěna z nutřkřodom je južna, bóčna (prěčna) pak wječorna; stoł žadyn njeje.

4. *Košta*, wjes w južno-narańšim kuće Hornych Łužic, dvě hodžinje wot Krjebje (wobr. 5).

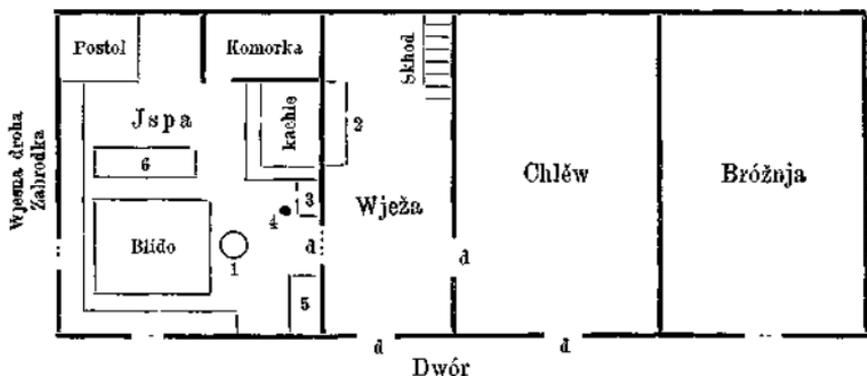
Wobr. 5.

Wobydlenje je rozdźělene cyle jednorje na tři wotdźěle: 1) *jstwa*, wobydlena přez swójbu, 2) *khěža* a 3) *komora*. *Khěža* dže naprěki cyleje šěrokosće twarjenja; přikhadža so do njeje z dwora, w počojcy dlějšej sčěny. Z *khěže* dže so runje do *pincy*, kotraž ma wosebity přitřěšk, podobnje kaž w přěnim přikładze; na lěwo do hłownej jstwy, na prawo do komory. Ze jstwy dzetej dvě woknje k wječoru do zahrodki (w přěčneje sčěnje), dvě (w dlěšej sčěnje) k počdnju do dwora, jako wuwzaće namaka so hišće jene wokno w zadnjeje dlěšej sčěnje; komora ma dvě woknje na dwór. Stoł njeje.

5. *Rowno*, wjes w pruskej Hornjej Łužicy, nimale na mjezy z Delnjeje, mjez městomaj Grodkom a Mužakowom (wobr. 6).

Tu zaso nadeńdzemy w zjednoćenju 1) jstwu (tu *spa* = *jspa*), 2) *khěžu* (tu hižo *wježa*), 3) hródž (tu *chléw*) a 4) bróžnju. Na prawo z *khěže* (*wježe*) dže so do hródže, na lěwo do jstwy. Komorka je wotdźělena z přejimu wot deskow. Nutřkřód do *khěže*

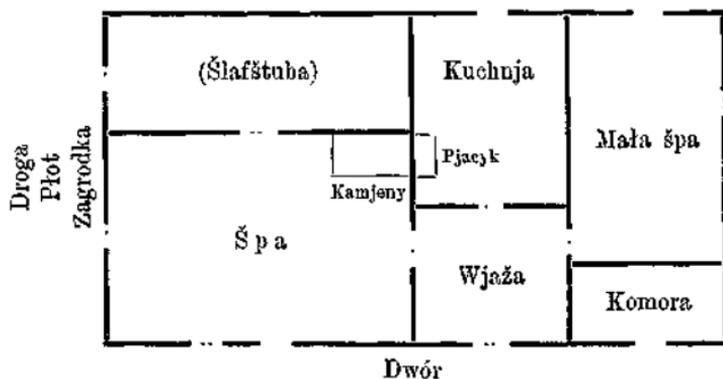
je w $\frac{1}{3}$ dlějšej sčěny, wobroćenej k poľdnju. Ze jstwy dže jene wokno na wjes (přez zahrodku), druhe na dwór. Stoť njeje.

Wobr. 6.

1 = stolc, 2 = wuhěń (tu, kaž so mi zda, hižo „pjecak“ mjenowany), 3 = swěćnik, 4 = „kušk“, 5 = polica, 6 = blidko („nic ławka“, prajachu mi, „ławki su wokoło“); d = džurja (durje). — Skhod dže na najspu („nie na łubju; łubja je horjeka w bróźni“ — prajachu).

6. *Kósobuz*, wjes w Delnjej Łužicy, přez dvě hodzinje puća k wječoru wot Khoćebuza (bliže Popoje). Wobr. 7.

Wobr. 7.

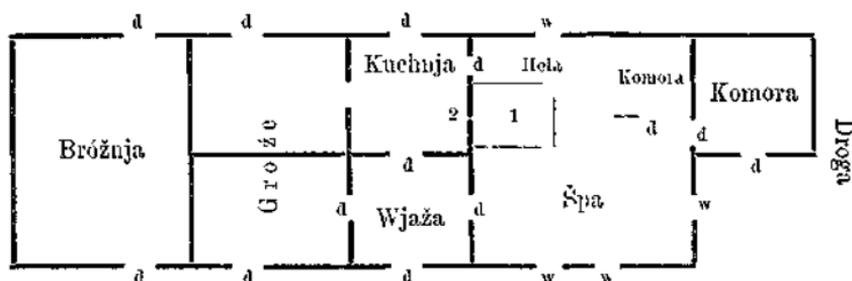
Twarjenje rozdźělene na tři hłowne wotdźěle, kaž pod čisłom 4, jenož zo kóždy wot nich so hišće dale dźěli. Přeni wotdźěl, při bóčneje sčěnje, dźěli so na hłownu jstwu (*špa*, resp. *jšpa*) a ložnicu (tu němski mjenowana „šlafštuba“); srědni wotdźěl dźěli přčna sčěna na khěžu (*wježa*) a *kuchnju*; skónčnje

třeći wotdźěl dźěli so na mału jstwu (*mała špa* = jstwička) a komoru. Z wulkeje jstwy dźetej dvě woknje na dwór a jene na wjes (do *zagrodki*); tam hlada tež jeničke wokno ložnicy. Nutřkód do khěže je w polojey dlějšej strony, wobroćeneje k poľdnju; „stoł“ njeje.

W cyłej Hornjej Łužicy mjenuje so khěža, w kotrejž so bydli, *domske, dymске* abo *domske twarjenje*; w Delnjej Łužicy, wosebje na poľnocy, praji so město teho *špa* (t. j. jstwa) abo *wjaža* (= khěža).

II. DRUHI TYP.

1. *Bórkowcy*, wjes w delnołužiskich Blótach. *) Wobr. 8 a 9.

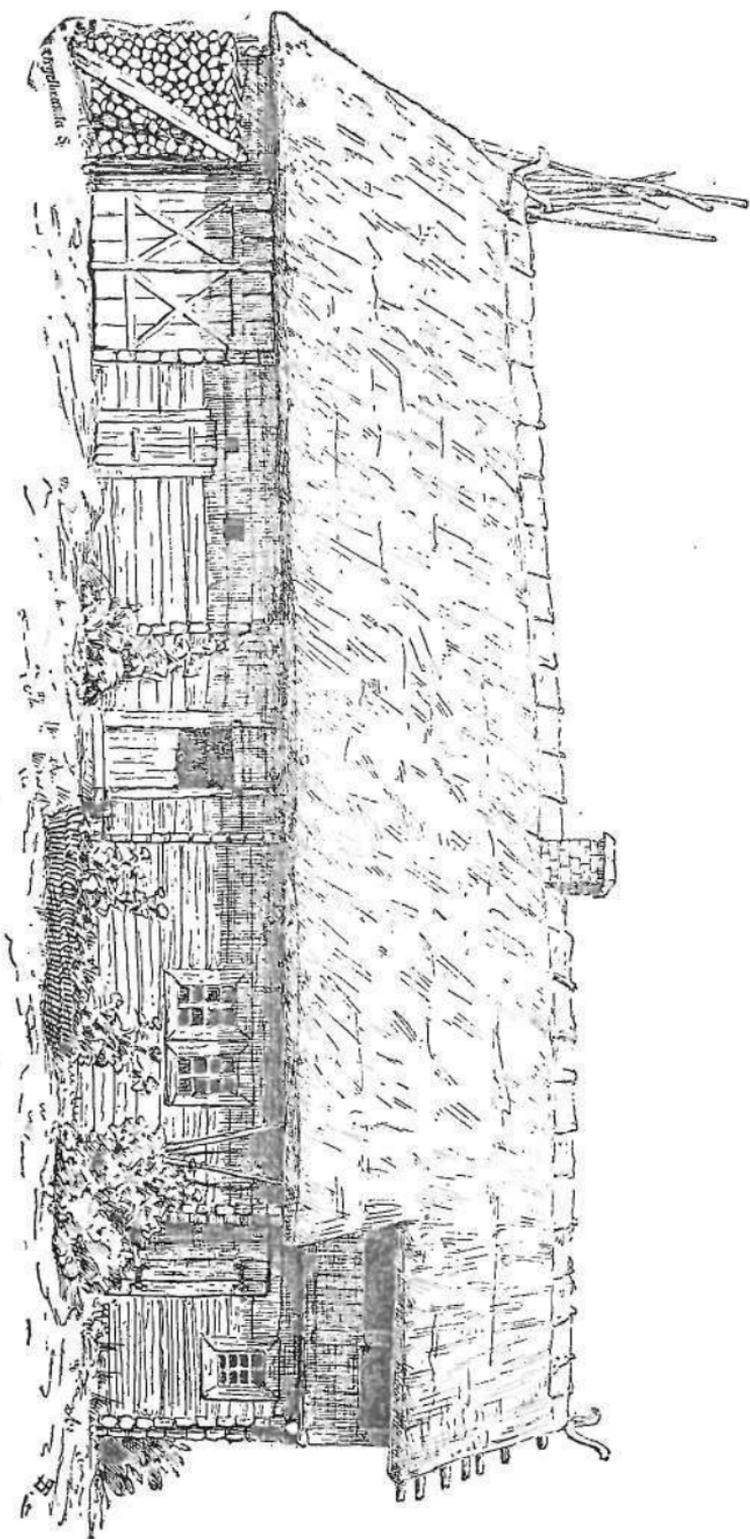

K wobr. 8.

1 = kamjeny (kachle), 2 = pjacyk; d = dury, w = wokna.

Hižo přeni pohlad na wobraz tuteho twarjenja (wobr. 8) powuča nas wo wosebitosći, kotraž je znamjo jenož tuteho typu. Wobkedźbujemy mjenujcy we wužšej scénje wosebity wurěz, abo hinak prajene, wosebity wustupk, přitwařk, cyłemu twarjenju wosebity charakter dawacy, po kotrymž so na přeni pohlad rozeznawa wot druhich lužiskich khěži. W tym přitwařku namaka so přeco *komora*, přilěhowaca k hłownej jstwy, kotruž delnołužiscy Serbja *špa* mjenuja (po prawom *jšpa*; tute *j*, prjedawše *i*, wustupuje w zwjazku z předložku, n. př. *do jšpy*, podobnje, kaž w hornjoserbšćinje, *do jstwy*). To same mjeno dawa Delnołužičan cyłemu twarjenju, cyłej khěži, kotruž wobydla, prajicy najbóle *špa* město „wjaža“, byrnjež wužiwał tež wurazaj *wjaža, wjažyčka*. Jena ludowa pěśń, kotruž zapisach nimale na samej mjezy Delnjeje

*) Na tutym městnje je w pólskim originale přispomnjenje wo Blótach.

Wobr. 8. Twarjenje w Borkowach.

Łužicy w Milorazu, kotraž pak je njedwělomnje delnołužiskeho pokhoda, praji takle:

Wšicke luže glědaju, glědaju,
Kajku mamy my rjanu *špu*

A druha, zapisana na pońcocy Delnych Łužic, praji:

Stwarił jo rědny *wjažycku*

Tola wróemy so k našej rysowancy. Widźimy, zo dalši plan teho twarjenja dospołnje so runa hornjołužiskej khěži typa I. č. 5, mjenujcy, zo za hłownej jstwu přińdže dale khěža (wjaža), hródź a brožnja. Do hródže přiřhadža so runje z khěže. Tež w tym runa so plan twarjenja w Bórkowach z planom č. 5, zo ma jstwa nutřkach komorku, wotdžělenu přez wosebitu drjewjanu scěnu. Jenož w tym je rozdžěl, zo je khěža rozdžělena přez přěčnu scěnu na khěžu we wužšim zmysle słowa (*wjaža*, wupraj „*jaža*“) a na *kuchnju*. Ale ta přejima njeje w staršich časach była; je to bjez dwěla nowiši dodawk, kotryž je so powšitkownje rozšěrił. Namakamy ju tež na slědowacym planje (a widžachmy ju hižo na planje č. 7).

2. *Janšojce*, w Delnej Łužicy k ranju wot Picnja. (HL. wobr. 9.)

Wobr. 9.

1 = kamjeny, 2 = pjacyk, 3 = swěćnik.

Tuta khěža ma hišće staršu formu, dyžli přjedawša, dokelž nima we jstwjce wosebitu, wotdžělenu komorku, tola jenož z desko-wej, njecylej scěnu wotdžěleny kut, kotryž zaběra městno a čini služby komorki. Wo tutym kuće porěčimy wjacy, hdyž budžemy hišće rěčeć wo znutřkownym zarjadowanju jstwow. Tež tudy

susodži hródz (*groš**) z khěžu (wjažu), po čimž bróznja přiúdzě. Hłowna dlějša scěna, w kotrejež $\frac{1}{3}$ je nutřkód do khěže, hlada k połdnju. Na tej stronje namaka so tež nutřkód do komory, do kotrejež so khodži tehorunja z hłowneje jstwy (tajke zarjadowanje widžiny tež pola bórkwowskich khěži, kaž z cyła pola twarjenjow tuteho druheho typu). Tuž móže so zastupować do twarjenja nic jenož w dlějšej stronje (z dwora do khěže, wježe, čěski „síně“), ale tež (tola z posrědnistwom komory) w krótšej stronje (ze zahrodki do komory a z teje do hłowneje jstwy) — a to je wažne znamjo, z kotrymž so přeni typ wot druheho rozdžěla.

Tutón typ serbskich twarjenjow, tak originalny a na přeni pohlad nadpadny, njeje došoł přistušnjeje keđžbnosće ze strony dotalnych přepytowarjow; Schulenburg n. př., hač runje hewak jara swědomity přepytowaf, wotbywa jón jenož z někotrymi slo-wami (str. 126), k temu hišće z njejasnymi, tak zo jich njeje móžno jako wažny material wužić. Andree a Müschner wo ninu ani njespominataj. Haj ani sam Smolef njespózna-wa teje družiny serbskich twarjenjow, zajimuju so ze serbskim wobydlenjom jenož z krótka a přehladnje. — Z cyła dyrbju při swojich wusudach a wuprajenjach wo serbskim narodnym twarjefstwje so zepěrać jenož na saunsne přepytowanja a materiale, zhromadžene na mojich pućowanjach po woběmaj Łužicomaj, dokelž spisowaćeljo, kotřiž su dotal wo tym předmjeće pisali, pojednachu wo nim pak jenož přiležnostnje a tuž jara zwjěšnje a njedospolnje, pak wopisowachu jenož twarjenja Blótow (kaž Schulenburg, Müschner), a to, kaž widžachmy, hišće njedospolnje (dokelž, pisawši jenož wo twarjenjach njewulkeje wokoliny, njeposwjećichu swoju keđžbnosć ani najnadpadnišim twarjenjam druheho typu), abo skónčnje pisachu wosebiće a kritiski, tola na zakładze małych a njedosahacych materialow (Smolef). Njech tuta wobstojnosć wułoži móžne njedostatki mojeho přítomneho džěla, ke kotremuž dyrbjach sam wšě materiale na swojich pućowanjach zběrać. Hdyž njemějach předkhađzace džěla, hromadžach sam materiale ze wšelakich stron lužiskeje zemje a sam je potom wobdžělach.

*) Tudy, kaž tež w Bórkowach a z cyła wšudze w najpołuóčníšim džěle Delnych Łužic, *groš*, podobnje kaž w hornjoserbsćinje, nic pak *chlěw*, kaž na mjezy wobeju Łužicow a w južnej połojcy Delnjeje Łužicy.

B. Powšitkowne wusudy.

Hdyž přirunamy wyše předstajene přikłady, wobkedźbujemy, zo su zhromadne znamjenja, wosebitosće serbskich khěži tute:

1. Khěža (w Hornjej Łužicy *domske, dymске* abo *khěžc*, w Delnjej *špa* abo *wjaža*), hdyž pak je z wobydlenjom jenož khudeho khěžkarja abo hdyž je z džělom kubła zamóžićišeho bura, stoji přeco z wužšej scěnu (ke kotrež nutčkach přilěhuje hłowna *jstwa*, delnjołuž. *jspa*) wobročena do wsy, do wjesneje hasy abo puća.

2. Mjez tej scěnu a hasu je *zahrodka* (delnjołuž. *zagrodka*), wosađžena z kwětkami, lubuškami słowjanskeje holčki a žony, pódlu tež ze zelinu, k warjenju trěbnej.

3. Dlějša scěna z nutčkhodom je wobročena do dwora a pódlu toho, kaž daloko je to móžne, tež k pońdnju. Nutčkhód do „khěže“ namaka so prawidlownje w $\frac{1}{3}$ dlějšej scěny, rědčišo w połoicy.

4. *Khěža* (čěs. „sň“, delnjoł. *wjaža*, wupraj: *'jaža*) dže naprěki twarjenja (ženje jenož do połoicy, kaž Andree praji). Druhdy bywa přez přěčnu scěnu rozdžělena na dvě džělbje, wot kotrejuž jena *khěža*, *wjaža* so mjenuje, druga pak *kuchinja*, *kuchnja*.

5. *Hródž* (za kruwy mjenuje so w Hornjej Łužicy *hwódž*, w namjeznej narěči *chlew*, w Delnjej Łužicy *grož*; twarjenje za swinje a husy mjenuje so hornjołužiscy *chlěw*, delnjoserbscy *chlěw*) namaka so nimale powšitkownje pod jenej třěchu z wobydlenjom ludźi,*) najhusišo hnyđom pódlu khěže, tak zo so z tu-teje dže na jenej stronje do jstwy a na druhej do hródže (porědke jenož nakhadža so mjez hródžu a khěžu hišće komora). Tak je nic jenož w khudšich khěžach, ale tež w zamóžićišich kublach; jenož druhdy, w najbohatsich kublach, namakamy hródže z džěla abo z cyla wotdžělene wot wobydlenja ludźi, za kotrež je w tym připadže wosebite twarjenje postajene (u. př. w planje č. 18).

6. W khudšich wobydlenjach namaka so pódlu hródže hišće tež *bróznja* pod jenej třěchu z wobydlenjom ludźi, tak zo w tym připadže njejsu žane pódlanske twarjenja trěbne. Móže być, zo je

*) Tón fakt je hižo Smolef wobtwjerdžił, prajicy II, 212: „Unter einem Dache mit dem Wohnhause sind die Ställe (hródž) für das Vieh. Nicht selten führt von der Hausflur eine Thüre zu denselben, welche der Thür zu den Wohnstuben gegenüber liegt.“

ta družina wobydlenjow najstarša, zo je nastala ze stareho, prěnjotneho, jednoreho a jednotneho, njerozdželeneho wobydlenja, w kotrymž je čłowjek nic jenož sam bydlit, ale tež wšitko khował, štož k žiwjenju potrebowawaše; zo je z njeho nastala přez jednore rozdžělenje znuřkowneho městna khěže na jstwu, khěžu, hródz a bróznju; přez pozdžiše dželenje přistupichu bišće wšelake komory a komorki. Tola runje tak móže byé — a snadž je to prawdopodobniše —, zo je tajka družina khěži móhla nastaé z dwora (ze zahrodženja, pólscy „zagrody“) na to wašnje, zo su při mjeńšim zamóženju wšitke hospodařske twarjenja pod jenej třechu do jeneho twarjenja so zjednočiše.

7. *Třěcha*, kryta ze słomu (jenož pola najnowišich twarjenjow ze šindželemi abo ze šiferom), ma při wjeršku kut mjenje abo bóle prawy.

8. Łužiska khěža je prawidlownje bjez poskhoda; jenož w zamóžicišich kubľach sakskeje Hornjeje Łužicy zetkujemy druhdy tež poskhód (*horny stol*), tola nimale jenož w nowišich twarjenjach (stare tajke twarjenje je widžeé na wob. 10). Drjewjane twarjenja staršeho pokhoda, byrnjež wjetše, njeměwaju poskhoda; najbóle hišće móža so nadeńé někotre jstwički pod třechu na łubi (tak mjenowana „najspa“).

To su powšitkowne znamjenja serbskeje khěže. Namakamy mjez nimi wjale punktow, runacych so powšitkownym znamjenjam pólskeje „chaty“, kotrež je dr. Jan *Kartowicz* postajiľ.*)

Hdyž wšitke znamjenja, kotrež smy pod 1—7 předstajili, do hromady wozmjemy, dostanjemy wobraz serbskeho wobydlenja *prěnjeho typu*, nakhadzaceho so w mjeńšim abo wjetšim rozšěrjenju po cyľch Hornych a Delnych Łužicach. Tón typ móžemy po přiľadže dra. J. Karłowicza *najčasticiši serbski typ* pomjenowaé. W tym typje (dźiwajcy jenož na plan twarjenja) móžemy rozeznawaé slědowace podrjadne družiny:

a. Wobydlenja khudšich wjesnjawow, wobjimace pod jenej třechu wšitke nuzne městna: jstwu (druhdy z komorkami), khěžu (druhdy rozdžělenu z přěčnejsénu na dwoje), hródz a bróznju.

*) *Chata polska*. Studium lingwistyczno-archeologiczne przez Jana *Kartowicza*. Warszawa 1884, wulka 8°; str. 29.

b. Wobydlenie, kotrež je z džělom dwórěka; jenož bróznja je wosebje, hródže pak přeco hišće pod jenej třěchu z čłowjekom.

c. Wobydlenie, kotrež je z džělom zamóžičišeho, wjetšeho dwora, hdžež su hródže hižo z džěla wot domskeho wotdžělene; skónčnje

d. Wobydlenie, wosebiće stejace, z wulkej a tež mjeńšej jstwu, bjez hródži, kotrež su hižo z cyła wotdžělene.

Poslednja podoba „domskich“ twarjenjow namaka so jenož w najbohatšich dworach a je najrědša; forma c. přikhadža naj-husćišo a knježi w dworach srědnjeje zamóžitósće; rědčišo, tola nic jara porědko, namaka so podoba a. (wos: bje w pruskej Hornjej Łužicy a w khudšich wokolinach Delnjeje, t. j. na połnoocy); hišće rědčišo zetkujemy formu b. Přiwozmjemy-li wobydlenie khudšich wjesnjanow jako podobu staršu, přenjatnišu, tuž by idealny plan serbskeho wobydlenja z cyła a husćišeho typa wosebje takle wuhladał:

jstwa — khěža — hródž — bróznja.

Druhi typ móžemy pomjenować *rědši*, dokelž, hdyž přirunamy jeho rozšěrjenje k cyłej wulkosci woběju Łužicow, namaka so wopravdže jenož porědko, mjenujey jenož we woběju naj-połnočnišimaj kutomaj Delnjeje Łužicy, w Blótach a k połnocnoranju zady Pienja.

a. Charakteristiske jeho znamjo je komora, tworjaca wustup w krótsěj scěnje twarjenja, kotraž je wobročena ke wsy a při tym tež do zabrodki; přez to dostawa tutón druhi typ serbskich twarjenjow wosebity napohlad a přez to so jeničcy rozeznaje wot přenjeho typa. Hewak zjednoća so plan druheho typa dospójnje z přenim; tuž by jeho schema takle wuhladowało:

(wustupowaca) komora — jšpa — wjaža — grož — brožnja.

Jara porědko pobrachuje hródž a bróznja, abo z druhimi słowami, tón typ namakamy jara porědko we wjetšich a bohatšich kublach. Z cyła su w tym typje natwarjene jenož najstarše khěže a zda so, zo tón originalny styl serbskeho twarještwa zahe wotemrě a wotstupi z puća praktiskej architektury murjowaných twarjenjow.

b. Přez komoru móže so přiúé do twarjenja. Tuž ma tón typ de facto dwaj nutřkchodaj: 1) hlowny, chcemy prajié

zjawny, namaka so w $\frac{1}{2}$ dlěšjeje scény; 2) pódlanski, prajmy privatny, wjedže ze zahrodki do komory (a přez tu do jstwy) a namaka so w krótszej scénje. Na tajke wašnje zblízuje so tónle typ rědšemu pólskemu typej (J. Karłowicz, *Chata polska*, str. 23).

c. Dalše znamjo teho typu je *khěža* (síň, sieň, сѣни), wobstarana na woběmaj kóncomaj z durjemi, tuž přistupna z wobeju stronow. Hač ranje w twarjenjach přenjeroho typu nutřkód jenož z jeneje strony (mjenujey ze strony dwora) so namaka a drubi kónce khěže (we wužším zmysle = síň) murja abo druhy nutřkód do piney začinja: móže so w twarjenju druheho typu z jeneje strony do khěže zastupić a z druheje strony wuč.*) Přičina teho rozdžela, kaž so zda, je ta, zo domske twarjenje druheho typu stoji w srjedzi ležownosće, słušaceje jeje mějicelej, a tuž srjedz dwora — mjez tym zo domske přenjeroho typu z jenej dlěšej scénu dotyka so nimale mjezy ležownosće; tehodla móže być, kaž je widžec, nutřkód jenož z dwora, nie pak z druheje strony, lžez k twarjenju hižo ležownosć susoda přilěhuje.

Zwonkowe wudebjenja.

Na tajke wašnje rozdželičmy serbske wobydlenja na dvě hłownej črjódze po tym, z kajkich džělbow a z kak zložonych so wobydlenja składuju, z krótka, po planje twarjenjow. Při tym njeđiwachmy na zwonkowe zarjadowanje a wudebjenje.

Tajke wudebjenja namakaju so jenož na přečneje scénje, t. j. na krótszej scénje, kotraž je wobročena do wsy. Su to mjenujey:

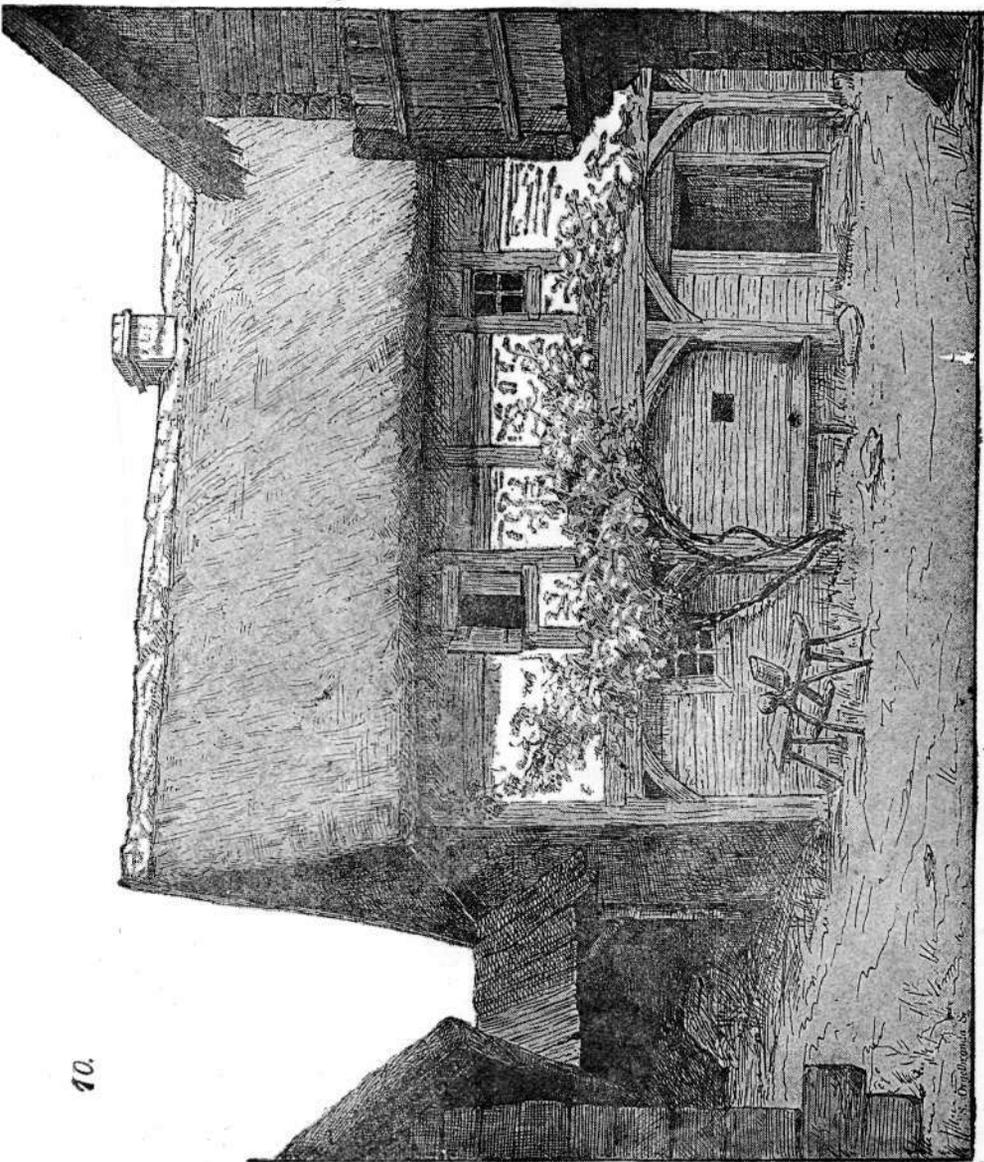
1. Hižo wopisany „*stoł*“ (bladaej wobr. 10 „Dymske we Wóslinku“ a wobr. 2 „Stara šula w Rablicach“).

2. Wozdoby swislow (čěscy „*štít*“ abo „*lomenice*“, pólscey „*szczyt*“).

3. Wudebjenja wjeršku třěchi nad swislemi.

Swisle bywaju pak njedebjene, jednorje ze zwislych deskow wudželane. pak wudebjene kaž na wobr. 11; te debjenki bywaju druhy hišće bohatše. Podobne wudebjenja widžimy na čěskich „*lomenicach*“. Ale te wozdoby nimaju wosebicišu wažnosć. Wažniše pola serbskich twarjenjow su stoł a debjenki nad swislemi.

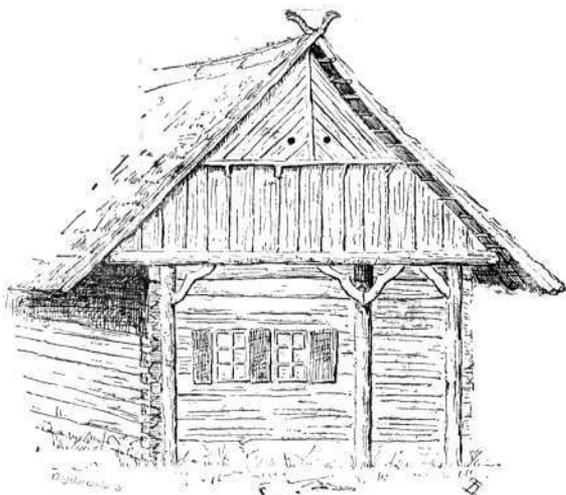
*) Tutym zadnim durjam rěka so *poslednica, posledica*.

10.

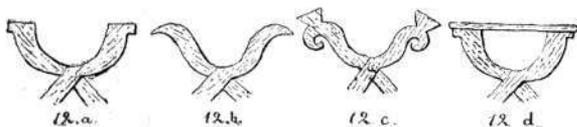
Wobr. 10. „Dymske“ we Wóslinku.

Taj dwaj ornamentaj byštaj móhlej byé samaj z podložkom k džělenju serbskich twarjenjow. Přezcylnje móžemy rjec, zo hornjołužiske twarjenja měwaju *stoł*, tola ženje nimaju debjenkow nad

Wobr. 11. Swisle khěže z Chmjelna (Delnja Ł.).

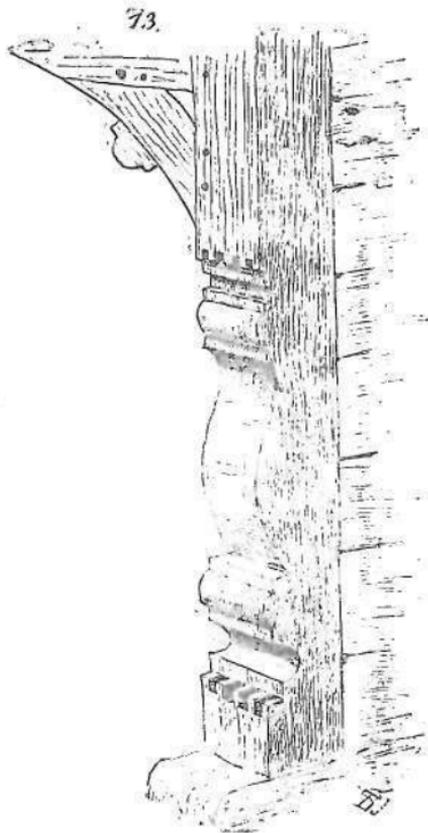
swislemi (jenož raz namakach jako debjenku na wjeršku třěchi w katholskich Sernjanach mały, drjewjany křiž) — hdyž napřećiwo temu při delnjoserbskich twarjenjach bywa nad swislemi prawidlownje debjenka na wjeršku třěchi, *kičina* (hl. wobr. 12), ale stoł pobrachuje (jenož jako wuwzaće nadeńdžech stoł w Chmjelnje).

Wobr. 12. Kičiny.

Mjez wobě družinje móžemy položiť twarjenja, kotrež njeslušuju ani k tej ani k druhej, dokelž nimaju ani „stoł“ na přědnjej scěnje, ani debjenki na wjeršku třěchi. Přibližnje móžemy po-

stajíc mjezy wšitkich třoch družinow takle: *Stol**) zetkujemy nimale prawidlownje pola twarjenjow sakskeje Łužicy, haj tež dale k poŕdnju we wokolinach hižo dawno přeněmčenyh.***) Tuto wašnje wudebjenja saha do pruskeje Hornjeje Łužicy jenož njedaloko přez saksko-pruske mjezy, hač runje je tu hižo změšane ze srjedźnej, cyle *jednorej formu* serbskich twarjenjow, bjez „stoła“ a druhich wozdobow. (W Delnjej Łužicy namaka so „stoł“ jenož jako wuwzaće; hl. wobr. 11.) Blizko mjezow Hornjeje a Delnjeje Łužicy počínaju hižo twarjenja z wudebjenjemi wješka třěchi. Tute wudebjenja („*kićina*“, něm. Giebelschmuck) su powšitkownje rozšěrjene po Delnjej Łužicy a namakaju so nie jenož na domskim twarjenju, ale tež na pódlanskich hospodař-

Wobr. 13. Stołp twarjenja w Michałkach.

*) „Stol“ bywa pak cyle jednorje z bolow zestajeny, pak husto tež z čerwjenje pak módrje molowanymi wurězkami wudebjeny, tak zo su kromy bolow cyle wurězane, kaž zuběkowane; pak skóněnje bywa „stoł“ tež jara wumjejscy wudebjeny nie jenož ze wšelakej rězbu (n. př. w podobje džećelowych listkow) na wobtłukach, nad woknami, tola tež na pobočnych stołpach, kaž je to widžeć na wobr. 13. Ta rysowanka woznamjenja stołp „stoła“ jara stareho twarjenja z Michałkow (w južno-nawječornej wokolinje pruskeje Hornjeje Łužicy).

*) To wobtwjerdža tež Rich. Andree (*Wanderstudien*, 64), prajo: „... Charakteristisch für dasselbe (t. j. für das Bauernhaus in der Oberlausitz) sind die *Holzboegen*, welche sich über den Fenstern hinziehen und die auch aus Backstein oft bei neugebauten Häusern gleichsam bewusstlos wiederholt werden. Sie sind das Kriterium eines echt wendischen Bauernhauses und zeigen sich weit über die Gränze der heutigen Wendei hinaus, die Orte anzeigend, wo ehemals noch Wenden wohnten.“

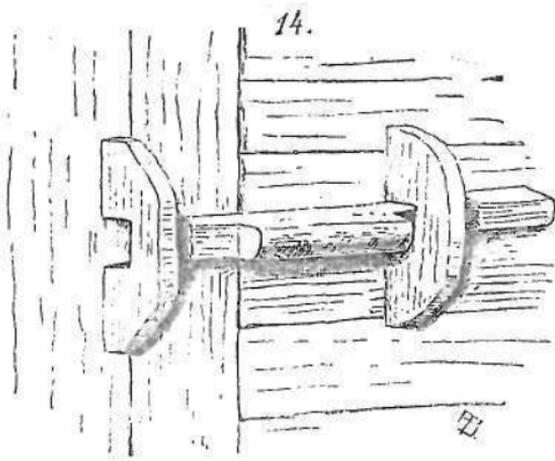
skich twarjenjach. So wě, zo tež tute wudebjenja njejsu wobmjezowane jeničcy z nětčišimi mjezami delnjołužiskeje rěče, ale zo wšudžom zasahuja hač do wokolinow, nětko hižo přeněmčených. Andree, přemyslujo, zwotkel bychu lužiscy Serbjo to wudebjenje měli, měni, zo snadź dyrbimy jeho pokhod pytač w konjacych hłowach, na križ złożených, kajkež widžimy na třěbach „typa sakskeho“. Tola sam připóznawa, zo je čezko pytač konjace hłowy w delnjołužiskich debjenkach wjeřška třěchi. To je tež woprawdže jara čezko, a by k temu rjana dosis fantasije słušała. Staj to jednorje skřižowanaj kóncaj dweju poslednjeju hrjadow třěchi*) — mjenowaneju *rajtař* —, wukhadzajacy druhdy jednorje přez wjeřšk třěchi, abo druhdy přirězanej kaž někajka kulojta hłowa, kaž ptači pysk, abo kaž spirala. Te wudebjenja su cyle podobne tak mjenowanym „šparogam“ kurpjanskeje khěže, narysowanym na str. 108 přěnjeho zwjazka pólskeje „*Wisty*“ (wyše naspomnjeneje), w nastawku Adama Zakrzewského „*Z puszczy Zielonej*“. Rozsudzić je tu čezko; tola bdy by so připušćilo, zo je tuta wozdoba přez cuzy, resp. delnjoserbski wliw nastala, by tola zawěšće jara spodziwne było, zo bychu so stopy teho wliwa pokazowale jenož w podobje kupy, njezjednočenej ze zbytnym, maćičnym cyłkom, a ďale, zo by so ta kupa wobmjezowala jenož na wokoliny, wobydlene přez delnych Serbow. Fakt je, zo su tute wudebjenja rozsěrjene wšudžom w Delnej Łužicy a zo zasahuja do Hornjeje jenož tak ďaloko, jako je móžno wobkedźbować tež wliw delnjoserbskeje rěče na hornjoserbsku — tuž móžemy je přiwzać jako charakteristiske znamjo delnjołužiskeho twarjerstwa.

Znutřkowe zarjadowanje.

Nětko zastupmy nutř. Přez wysoki *próh* (delnjołuž. *prog*) přińdžemy přez njewysoke, cyle jednore *durje* (delnjoł. *žurja*, w namjeznej narěči *džurja*) do khěže; durje su nutřka wobstarane ze zasuwawu (*zasuwawa*, husto tež *zasuwak*), z kotrejž so na noc durje začinjeja (wobr. 14). Jara keďžby bódne je, zo maju Serbjo za česke słowo „sín“ (pólske sień, ruske сѣни) tón samón wuraz,

*) Bole paženja třěchi mjenuja so w Slepjauskej wokolinje (w Rownom) *kozolniki*, tež *kózle*. W Hornjej Łužicy (we Wulkim Wosyku) praja *kózta*.

kotryž so tež cyłemu twarjenju dawa, mjenujcy *khěža*, *wjaža*, *wježa*. Tola dyrbimy dodać, zo lud při tych słowach sebi myśli twarjenje z cyła; hdyž chce rěčeć specialnje wo swojim wobydlenju, praji: domske, dymske, špa. Z cyła lud při wuprajenju słowow *khěža*, *wjaža*, *wježa* měni husócišo „sín“ (khěžu we wužšim wuznamje słowa) dyžli cyłe domske twarjenje. Měnju pak, njedźiwajcy na njejasnosť pokhoda teho słowa*), zo je wón přenjtotnje woznamjenjať wěstu družinu wo-

Wobr. 14. Zasuwawa.

bydlenja (a tuž woprawdže „dom“), a mjenujcy wobydlenja hišće njerozdźěleneho, přenjtotneho — a zo hakle pozdžišo, hdyž bě nutřka wotdźělene wosebite městno za jstwu, komorki a druge městnosće, zbytněj džělby wosta mjeno cyłka: *khěža*, *wjaža*. — Wot nětka budžemy słowo „*khěža*“ brać přeco we wužšim zmysle „*wokhěža*“ a twarjenju budžemy rěkać „*domske*“.

Wopušemy nětko „*khěžu*“, do kotrejež so hišće wróćimy, a zastupmy do *jstwy* (w namjeznej narěči *jspa*, w delnjoserbšćinje *jšpa*).***) Tu w kuće, napřećiwo durjam (najhusócišo při scěnje wot

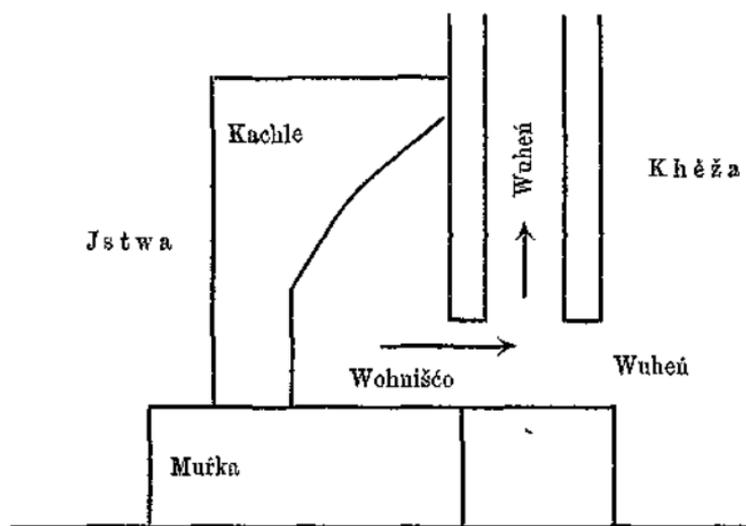
*) Hladaj Kreka *Einleitung in die slavische Literaturgeschichte*, II. wudawk z l. 1887, str. 138—144.

***) Prajichmy hižo, zo so delnjołužicy w někotrych wokolinach nawdawa cyłemu wobydlenju (domskemu) mjeno *jšpa*. Tu je přenesene mjeno džělby na cyłk, mjez tym zo běše w přjedawšim připadže džělba pomjenowana z mjenom cyłka (*khěža*). Zo pak pódlá *jšpa* domskemu w Delnjeji Łužicy tež *wjaža* so praji, čitať hižo wě.

dwora) steji wulke *blido*, w kuće na lěwicu wot duri namaka so *polca* (*polica**) za šklički, hornčki atd. (husto bywa tež w khěži); na prawicu wot duri su *kachle*, delnjołuž. *kamjeny* (přir. česke „kamna“); w štwórtym kuće widźimy šěroke *łožo* (delnjoserbscy *postol*, *postola***) přir. česke „postel“). Wokoło scěn, zběžowacych so w kuće za blidom, steja *lawy*, *lawki*. W kućiku pola kachli steji *kušk*, na kotrymž so drjewo ruba.

Při *blidze* steji *lawka*, mjenowana w někotrych wokolinach tež *blidko*, a *stól*, *stólčk*, w namjeznej narěči tež *stolk*. W kuće nad blidom bywa křiž a wšelake swjećatka swjatych.

Kachle, *kamjeny* bywaju rjaneje wulkosće a zaběraju husto nimale štwórc cyteje jstwy, twarjene su (na wosebitym podmurjowanju) wot kachlicow, najhustějšo zelenych, kotrež su pak płone pak wužobjene, tak zo w poslednišim připadze wuhladaju, jako bychu wot samych hłubokich škličkow natwarjene byle. Truba, kotraž by horjekach kur z kachlow wotwjedowała, njeje žana, dokož su kachle w bjezpośrednym zjednoćenju z wuhenjom —

Wobr. 15. Přerězk kachlow.

*) W Delnej Łužicy (Bórkowy) *špiška* (čescy „spizirna“, hěžež so jědž khowa).

**) Hornjołužicy *łožo*, na nim su postešća (sing. *poslešćo*); tola delnjoserbscy a w namjeznej narěči *łožo* = *postol*, *postola* a postešća = *łožyšća* (sing. *ložyšćo*).

přilěhuja mjenujcy k scěnje a su tehodla přez scěnu z wuhenjom w zjednoćenju. Zatepja so w kachlach nic ze jstwy, ale z wonka, z khěže, kotraž potajkim služi tež jako kuchnja (njeje-li kuchnja přez wosebitu přecnu scěnu wotdžělena). Tu mjenujcy namaka so w muri, hdžež wuheń dže, štyriróžkata džěra, kotraž wjedže nutř do kachlow; tuta džěra mjenuje so we wužšim wuznamje słowa tež *wuheń*. Přez tutu džěru so w kachlach zatepja a kur čěka w stronu kłokow (→) do wuhjenja a won z twarjenja (bl. wobr. 15). Najbóle so w tutej džěrje tež jědz wari a pječe. tuž ju tež *pjecak* mjenuja (wosebje w Delnjej Łužicy, „*pjacyk*“; w Hornjej Łužicy mjenuje so *wuheń*). Tu přistawjuja so horney (z dwěmaj wuškomaj) na woheń z wosebitymi drjewjanymi widłami, mjenowanymi *widlicy* abo tež *kachlowe widlicy*. — W někotrych wokolinach wužiwa so tuteje džěry jenož za wutepjenje kachlow, a „*pjecak*“ namaka so we jstwje, w muri runje pola kachlow; rozymi so, zo je tež tudy *pjecak* w zwjazanju z wuhenjom. W zymje přibotuje so jědz najbóle w kachlach, we „wuhentu“ (z wonka jstwy), zo by so tež jstwa sobu zahrěta; w lěće pak w *pjecaku* we jstwje, zo bychy so kachle njewohrěle. Tu, w *pjecaku*, je so w dawnych časach tež z *tućwom* (delnjoserbscy *tućwjo*) swěćilo, z čehož móžemy sebi wuklasć wuraz, kotryž zapisach w namjeznych wsach (a tež w Delnjej Ł.): tam mjenujcy dostawa *pjacyk*, namakacy so we jstwje, mjeno „*swěćnik*“ (wot „swěćić“).

Prajichmy hižo, zo kachle přilěhuja k scěnje, kotraž wotdžěluje jstwu wot khěže; tola k druhej scěnje přilěhuje jenož podmurjowanje kachlow, nic pak kachle same. Na tajke wašnje nastawa mjez kachlemi a scěnu prózdne městno na podmurjowanju, kotrež so mjenuje *hela**) (z něm. Hölle). W delnjoserbskich twarjenjach, wosebje w twarjenjach druheho typa bywaju kachle wot tuteje scěny bóle zdalene, tak zo po prawom steja hakle w $\frac{2}{3}$ cyłjeje dołhosće scěny, kotraž wotdžěluje jstwu wot khěže. Tu nastawa za kachlemi wjetše městno (kotrež w tym připadže njeje z murju wupjelnjene), cyła třecina jstwy, kotremuž

*) Polacy mjenuja te městno *zapiecek*. Čěša podobnje praja z dwěmaj słowomaj „*za peci*“ (wot teho přiněže přisłowne prajidmo „*seděti za peci*“ t. j. lěneho pasć). Městno pod kachlemi mjenuja Čěša „*peklo*“, t. j. hela.

so praji *hela*. Jara husto bywa tuta hela wot zbytnjeje džělby jstwy wotdžělana z wosebitej, njedospołnej drjewjanej scěnu (kaž widžimy na planje č. 9); hišće w druhich twarjenjach je z tuteje hele wosebita komorka nastala (kaž widžimy na wobr. 6, 7 a z džěla tež 8).

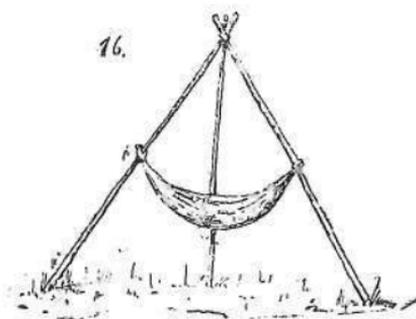
Podmurjowanie kachlow wustupuje druhdy, tak zo móže so na nim sedžeć, kaž na ławcy; mjenuje so potym *muřka*. Hewak zastupuje muřku *ławka*, postajena wokoło kachlow. — W kachlach je zamurjowany *kachleńk* (kachlownik), kótlík za wodu, a wyše njeho *truba*, w kotrejž so pječe.

Wyše kachlow při wjerchu jstwy bywa zawěšena abo do murje zasadžena *žerdź*, mjenowana na połnocy pruskeje Hornjeje Łužicy *poliń* (*polěń*; snadź tón samón wuraz, kaž česke poleno, pólske polano); druhdy bywaju dvě, tři tajke žerdže. Druhdže (Krjebja) rěkaju tym žerdžam *hrjady* (*rjady*.*). Na nich wěša so drasta abo suši so płokanje. Te žerdže běža pak w stronu, jako krótsza, pak jako dlějša scěna.

Polu toža bywa *kolebka*; w Delnjeje Łužicy a wosebje na delnjolužiskich a hornjolužiskich mjezach měwa wosebitu, originalnu a primitivnu formu a mjenuje so *humpawa*, w někotrych stronach tež *čumpala*. Najprěnjotniša je scěhowaca podoba: na žerdži, kotraž běži pod wjefchom nad kachlemi runoběžnje z dlějšej scěnu, wisy bliže toža płachta, w kotrejž džěćo so namaka. Mać jara lohcy dosahuje w nocy k džěćku, zo by je móhła pokolebać. (Tajku jara jednoru podobu kolebki namakach n. př. w twarjenju, kotrehož plan podawam pod č. 6.) Druhdže zestaja so humpawa z třoch žerdži, kotrež su horjekach zwjazane; k dwěmaj přiwjazuje so płachta a třeca słuži jako podpěra (wobr. 16). Tajka „humpawa“ da so jara lohcy přenesć: žerdže so zloža a džěćko wozmje so na rucy; w tym wotpočuje jeje praktiskosć. Mać móže wzać swoje džěćko na polo, zestajić tam humpawu a položiť džěćo do njeje; zo by je před slóncem wobarala, přećisnje na humpawu hišće jenu płachtu.**). Hišće bóle praktiska je třeca družina: na

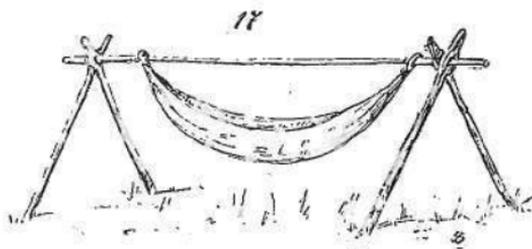
*) W čěšćinje namaka so te same słowo. Hřada woznamjenja w čěškim tež žerdź, wosebje tu, na kotrejž kokoše w kurjencu sydaju. (Slepice jdou na hřad = kokoše du spać.)

**) Polacy maju podobne humpawy, tak mjenowane dyrlagi, znate n. př. we wokolinje Sławkowa, w Olkuškim. (Dr. Karłowicz.)

Wobr. 16. Humpawa.

wodorunej žerdźi stej na kóždym kóncu dvě krótszej natyknjenej (kotrež so datej po woli składować abo rozkładować); na wodorunu přiwjaza so płachta za džěco — a humpawa je hotowa. Móže so postawić hdžežkuliž, haj móže lohcy sobu z džěckom na ramjenju so wotnjeseć (hl. wobr. 17). *Płachta* je wobstarana

Wobr. 17. Humpawa.

na štyrjoch róžkach ze šnórkami, z kotrymiž so na žerdź přiwjazuje. Wona je z cyła jara praktiske a wužitne en-tout-cas: słuži runje tak derje za kolebku, jako k nošenju trawy atd. z pola. W Delnjej Łužicy mjenuje so tež *trockawa*, *trokawa*. Humpawa je powšitkownje rozšěrjena wosebje w namjeznych wokolinach, we wokolinje Slepoho. — Zo by džěco nawukło stać, nałožuje so we wokolinje Slepoho a Mužakowa tak mjenowana *stojawa* (tež Polacy znaja „stojak“). Wobsteji ze štyriróžkoweje deski, na kotrejž steja tři abo štyri stołpiki; na tych je horjekach drjewjane koło, wobwite z kajkejžkuliž tkaninu, zo sebi njeby srjedza stejace džěcko wutrobno wotłóčiło.

Jstwine wokna měwaju z wonka *wokency*, kotrež bywaju ze wšelakimi wurězami debjene. W Janšojcach widžach we wo-

keńcach wurězanu wutrobičku z dwěmaj hałžkomaj po woběmaj stronamaj.*)

Pohladajmy nětko do „khěže“. Wěmy hižo, zo *khěža* slůži sobu za kuchnju a zo so w njej namaka *wuheń* abo *pjecak* (*pjacyk*), přez kotryž so w kachlach zatepja a w kotrymž so jědź přihotuje. Řědko, nimale jenož w twarjenjach druhého typu, bywa kuchnja wotdžělena z přěčnejsćěnu. Pola pjecaka bywa mała murjowana khowanka na popjeł, mjenowana *popjetowa buda* abo *popjetowa džěra*. W Hornjej Łužicy namaka so druhdy pola pjecaka tež *pěc* (khlěbowa); tola husěišo bywa wotdžělena wot hłowneho twarjenja, štož je w Delnjej Łužicy z prawidłom. W tym připadze steji *pjekarńja* pak w zahrodze (wo tym niže, hdyž budže řeč wo dworje), pak před wobydlenjom na nawsy.

W zadnjejsćěnje „khěže“ bywa nutřkhód do *pincy* (delnjoserbscy *piwnica*), njeje-li wona wot twarjenja wotdžělena a nje-steji-li wosebiće na dworje.

W „khěži“ steji tež *kamor*, hdžež so drasta khowa, najbóle molowany a ze sentencijami abo napisami wuhotowany. Kaž prajachmy, steji w khěži husto tež *polca*.

Z khěže wjedže *skhód* na *tubju*, *hornju tubju*; jeje džěl nad jstwu mjenuje so w namjeznej narěči *najspa* (dokelž so namaka *na jspje*, *na jstwje*), delnjoserbscy *najspsa*. Tón džěl bywa druhdy na podtrěšnu jstwu předžěľany, kotraž so potom tež *najspsa*, *najspsa* mjenuje.

Khěža, kaž bu hižo prajene, porědko bywa rozdžělena přez přěčnu murju a řědko tež, nimale jenož na połnocy Delnjeje Łužicy, měwa pódla nutřkhóda z dwora hišće druhi nutřkhód, lěpje wukhód (do zahrody).

D w ó r.

(Čěscy dvār, póľscy dziedziniec, ruscy дворъ.)

Při wopisowanju domskeho widžachmy, zo maju Serbjo husto pod jenej třěchu pódla wobydlenja wšitke hospodařske městnosće, tuž tež hródze a bróznju. Tola tajke zjednoćenje zetkuje so řědko,

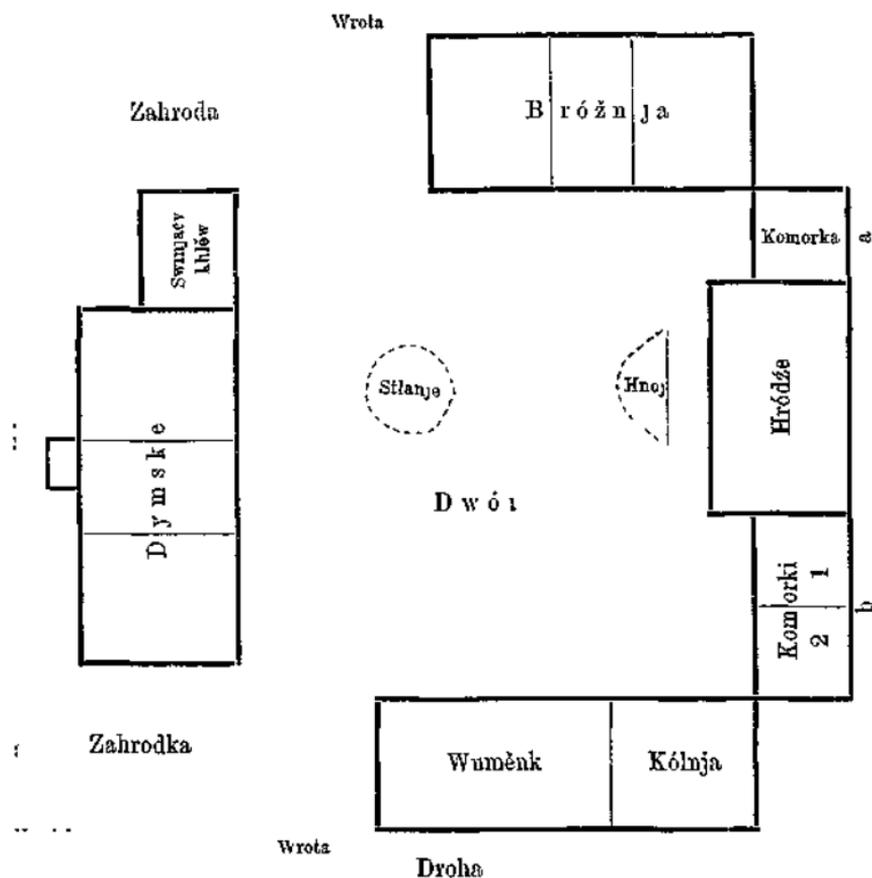
*) „... Słońce w otwór, co srod okienicy
wyrznięty był w kształt serca, wpadło do ciemnicy...“

Mickiewicz, Pan Tadeusz.

jenož w najkhušich wsach. Husto cyły kruch wsy, haj tež cyła wjes wobsteji z tajkich wobydlenjow khudžiny; tola, džiwayej na cyłu wulkosć wobeju Łužicow, dyrbymy připóznać, zo je khěži teje družiny jara mała. Najwjacy so jich namaka w najpołnočnišich wokolinach Delnjeje Łužicy, hdžež smy položili drubi typ. Najbóle je wjacy hospodařskich twarjenjow, kotrež wosrjedź *dwór* tworja.

Poswjećemy nětko temu swoju kežbnosć. Podamy zaso najprjedy někotre jednotliwe přikłady a potom hakle podamy pošitkowne, přezcyłne wusudy a přehlady.

Plan, wotrysowany na wobr. 18, wotznamjenich we wsy *Košli* w połdnjo-narańšim kuće Hornjeje Łužicy, na samej saksko-pruskej

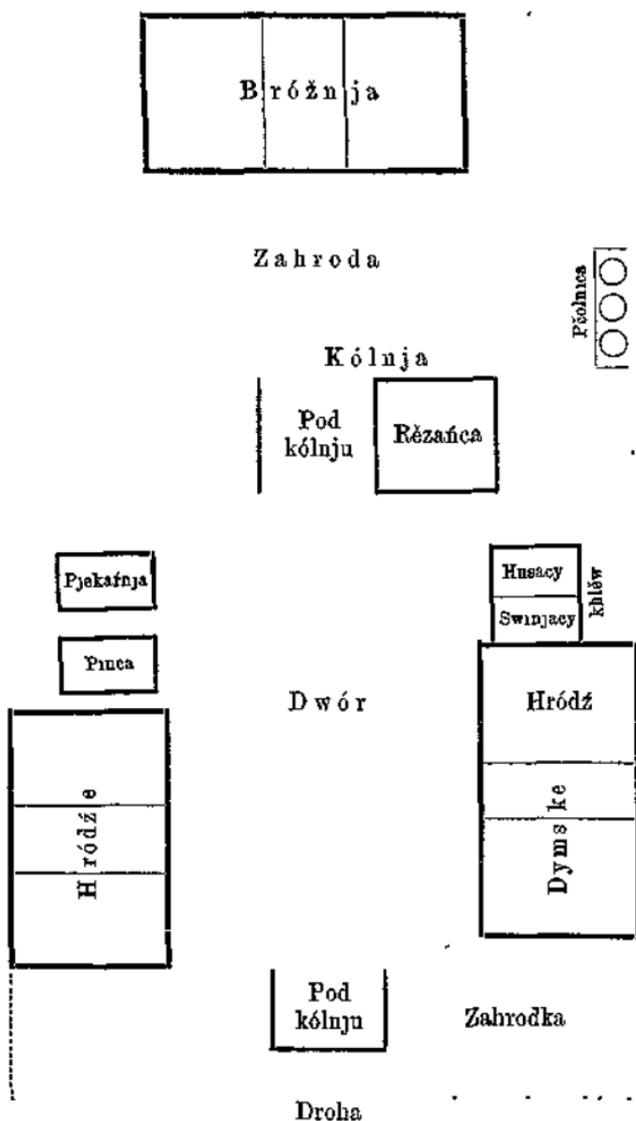

Wobr. 18.

mjezy. Do dwora wjeđu *wrota*; po ľewej stronje je *zahrodka*, po prawej *wuměnk*, zjednočeny z *kólnju*. W tym wobydlenju bydlitaj staraj gospodarjej, kotrajž hižo hospodařstwo džěćom wotstupištaj. Druhdže steji jeju doměk napřećiwo hłownemu domskemu twarjenju. W khudšich dworach njebywa wosebite twarjenje za wuměnkarjo; wonaj přežiwujetaj zbytk swojeho žiwjenja w mjeńšej jstwje (*jstwička*, *mała jstwa*) hłowneje khěže a w najkhudšich twarjenjach w jednorej komorey. Ducej wokoło płota zahrodki, přińdžemy k hłownemu twarjenju, kotremuž w Hornjej Łužicy praja *domske*, *dymske*, w Delanach (wosebje na połnocy) *jspa*, rědšo *wjaša*. Napřećiwo domskemu steja *hródže* za kruwy a konje (*kruwjaca hródž* a *konjenc*). Po woběmaj stranomaj hródži su *komorki*, wot kotrychž jena (a) je postajena za khowanje wšelakich drobnjšich hospodařskich potrěbnosći abo za *rězařnju*, druha pak za řožnicu čeledže (b); tuta druha komorka je rozdžělena na dwoje: w přenjeje počojey (1) spja hóley a w druhej (2) holcy. *Swinjacy* a *husacy khlěw* je přiřwarjeny k domskemu. Za nim počina so *zahroda*. Na štwórtej stronje dwora, taž napřećiwo hłownym wrotam, steji *bróžnja*, tak zo je dwór dospołnje wobmjezowany z hospodařskimi twarjenjami. Pola bróžnje namakaju so zadnje wrota na polo. Na dworje před hródžemi widžimy *hnój* (delnjoserb. *gnof*) a hromadu *stanja* (po prawom *stlanje*).

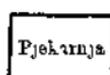
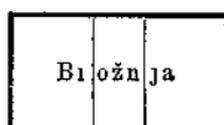
Sěšowacy plan (wobr. 19) wotznamjenich w *Nowym Měsće*. — Do dwora njewjeđu jednore wrota, ale wrota, namakace so we wosebitym twarjenju, do dwora wotčinjenym; je to něšto kaž kólnja — lud tež woprawdže tutemu zajězdej praji „*pod kólnju*“ (w Delnej Łužicy mjenuja tajke twarjenje *toruž*, *teruž*, z něm. Thorhaus, a sam zajězd *pod torožom**) město čisće serbskeho *pod kólnju*). Napřećiwo temu zajězdej namaka so woprawdžita *kólnja*, rozdžělena na dvě wotdžěleni: ľewy wotdžěl je jenož přejězd z dwora do zahrody („*pod kólnju*“), druhi pak mjenuje so *rězařnica* (w druhich stronach *rězařnja*). Prawu stranu dwora wupjelnja *dymske* (tu praja hišće na hornjołužiske wašnje „*dymske*“, hač runjež jstwu mjenuja hižo w namjeznej narěči *jspa*, štož so bliži

*) Tež *pod chromom* (*chrom* = twarjenje).

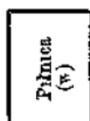

Wobr. 19.

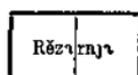
delnjoluž. *jspa*), kotrež je pod jonej třechu z *hródzem*; druhi džěl hródzi namaka so na napřećiwnjej stronje dwora. K domskemu přistorkuje *husacy a swinjacy khlěw* a k hródzám na napřećiwnjej stronje *pinca* a *pěc*. Wšitke te twarjenja tworja dwór; wobkedžbujemy, zo *bróžnja* pobrachuje. Ta steji kusk dale wot

Zahroda

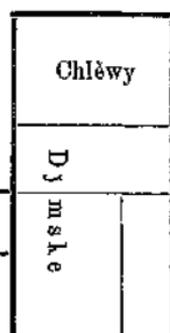

○ Plumpa

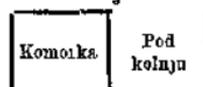

Gnoj

Dwor

Swjazcy
chlěw

Kolnja

Zahrodka

Droha

Wobr 20

druhich hospodářských twarjenjow, samotna w *zahrodze*. Přičina teho zarjadowanja je bojósé před wohnjom; w připadže wohnja móže býć bróžnja wobarana ze wšitkimi swojimi wuzbytškami.

W zahrodže namaka so tež *pčotnica**). Wosebite twarjenje za waměnkarjoj tu njeje.

W třecim přikładze (wobr. 20), kotryž mam z *Mitoraza*, njeje hižo dwór tak prawidłownje wutworjeny; je to widžomnje mjeńše, mjenje zamožite hospodařstwo, dyžli w prjedawšimaj přikładomaj. Dwór tu hižo njeje w štyriróžku z hospodařskimi twarjenjemi wobmjezowany; na jonej stronje je *dynske*, zjednočene z *hródzemi*, na napřečiwnej stronje jenož *plót*, kiž *džěli* dwór wot susodstwa, na stronje wot wsy zajězd (*pod kólnju*), na štwórtjej stronje zwisuje njeposrědne ze zahrodu, w kotrejž so namaka *bróznja*. Při nutřkrodže do dwora je woprawdžita *kólnja* ze zajězdom „*pod kólnju*“ a z *komorku*, w kotrejž měwaju žony skhowanu „*namšowu drasta*“ atd. Druhdže wužiwaju teje komorki za konjenc abo hródz za woły. Po rěhlu móže so horje wustupiće, hdžež khowaju syno a słomu. *Dynske*, kaž hižo prajichmy, zjednoča pod jonej třechu wobydlenje ludži a hródz. Jenož *bróznja* je wotdžělena a namaka so w zahrodze, podobnje kaž w druhim přikładze. *Swinjacy chlěw* (widžeć je hižo wliw delnjoserbsčiny) je přitwarjeny k dlějšej scěnje domskeho, pódlu nutřkroda do khěže. *Piwnica****) steji wosebiće wot domskeho, teho runja *pjekařnja* (khlěbowa pěk).

* * *

Jasuje so widzi, zo wšelakosé podoby dwora a zestajenja hospodařskich twarjenjow zaleži wosebje wot městna bróznje,

*) W namjeznej narěči (Rowno) *pa'nica*.

**) W tutej wsy tón wuraz klinči „*piwnica*“ (po prawom *piwnica*, při čimž so *ł* wurjekuje kaž pólske *ł*), štož je dosć dziwne; pod wliwom delnjoserbsčiny bychmy wočakowali formu *piwnica*. Tute zajimawe zastupjenje *w* z *ł* móžemy takle wułožiť: w hornjołužiskej rěči staj zynkaj *ł* a *w* sebi jara podobnaj, klinčítaj po samohłosnikach nimale kaž *u*, tola w delnjolužiskej rěči a w namjeznej narěči, kotraž tež w *Mitorazu* knježi, słyši so twjerde *ł*, tajke, kajkež je w pólsčinje, njepřekhadzace do *u*. W namjeznych krajinach słyšachu delnjoserbske słowo *piwnica*, klinčace kaž *piwnica*; tuž sebi myslachu, zo w słowje *piwnica* dyrbi bý hornjołužiske *ł*, kotraž dyrbi so tež z delnjoserbskim *ł* wuprajíc — a na to wažnje bě w tym słowje suhłosnik *w* z delnjoserbskim twjerdym *ł* zastupjeny. Tež w hornjoserbsčinje myli so lud tu a tam prajo: na stawe m. stawje (staw, capitulum); na syle m. sywje (syw).

potom wot teho, hač su hródže z džěla abo z cyła wotdžělene wot domskeho, abo hač su z tym samym zjednočene. Tuž:

1) pak su hródže wotdžělene (z džěla abo docyła) a bróznja namaka so sobu mjez druhimi twarjenjemi; w tym připadže je plan dwora tónle: zajězd, napřećiwo njemu bróznja, na prawo abo na lěwo wot zajězda domske, a napřećiwo temu hródže;

2) pak su hródže wotdžělene, kaž w přnim připadže, tola bróznja njenamaka so (z kedžbnosće před wohnjom) mjez druhimi hospodařskimi twarjenjemi, ale w samoće kusk dale w zahrodže. Tu wostawa městno, hdžež je w přnim připadže bróznja stała, pak prózdne, pak je wupjelnjene z rězańcu (rězańju) abo z kólnju;

3) pak njejsu hródže ani z džěla wotdžělene wot domskeho a bróznja namaka so na tym samym městnje, kaž w přnim připadže (t. j. napřećiwo zajězdej, bliže domskeho). W tym připadže je dwór wobmjezowany z jeneje strony z domskim, kotrež je zjednočene z hródžemi, a z drugeje strony jenož z płotom, z třećeje ze zajězdom a ze štwórteje z bróznju;

4) pak druhdy steji wšitko kaž w 3. kategoriji, jenož bróznja je zdalena wot domskeho daloko do zahrody. Tu zaso zaběra z džěla jeje městno rězańja, abo kólnja;

5) pak skónčnje twori jenu stranu dwora domske a druhu (napřećiwnu) hródže z bróznju. W tym připadže zjednoča so dwór njeposřednje ze zahrodu.

W kóždym wot tych pječich připadow je zajězd pak

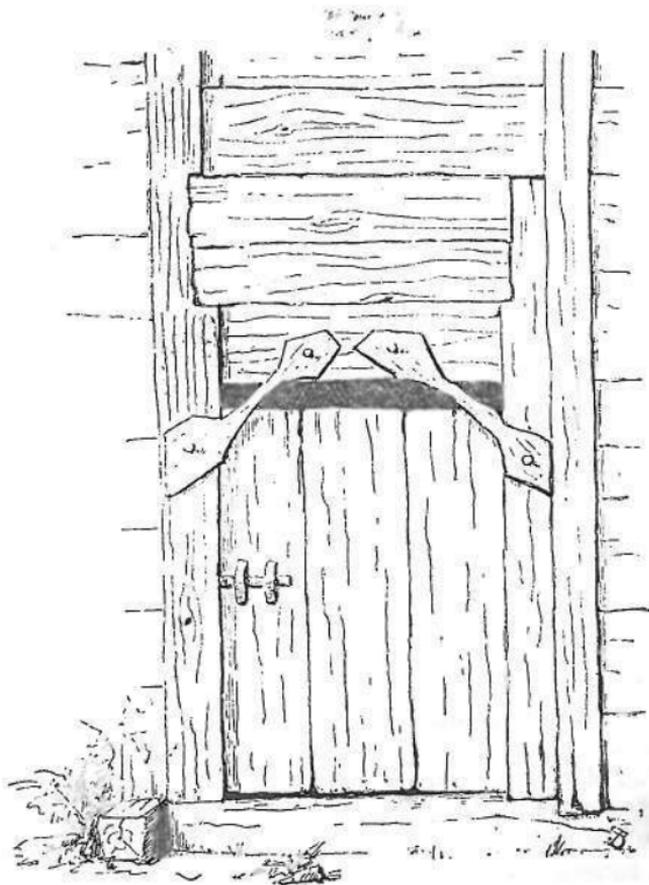
a) přez wrota, abo

b) „pod kólnju“.

Na tajke wašnje dostanjemy džesać formow lužiskeho dwora. — Zajězd *pod kólnju* zetkujemy w Delnjej Łužicy a w namjeznych wokolinach nimale powšitkownje, tola w Hornjej jenož porědko, nimale jenož jako wuwzaće; přećiwo temu zaso zajězd přez jednore *wrota* namaka so wšudže w Hornjej Łužicy, w namjeznych wokolinach hižo rědčišo a w Delnjej Łužicy hišće mjenje busto. Do dwora kubła, kotrež ma wšitke hospodařske městnosće pod jenej třěchu (tež hródže a bróznju), wjedže zajězd jenož přez wrota.

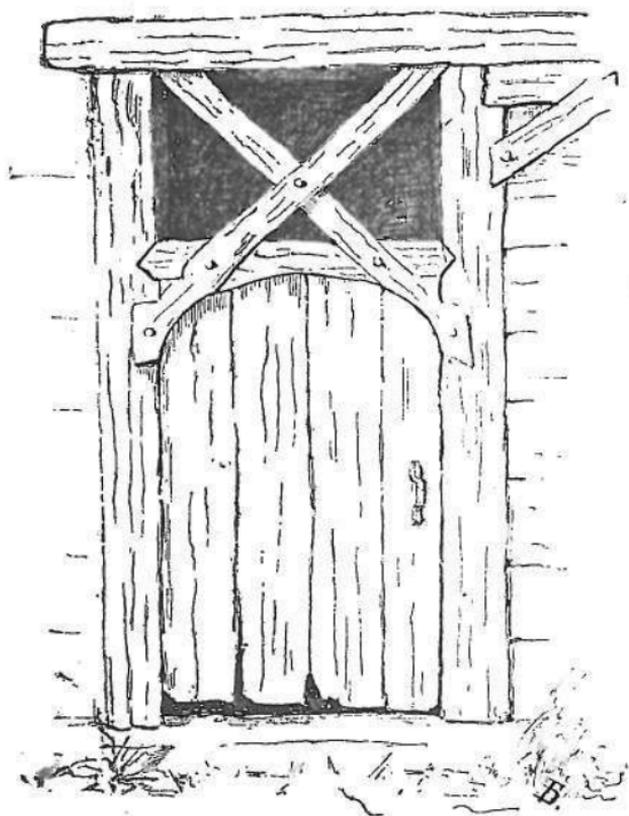
Wobkedžbujmy nětko připady, hdžež je zajězd *pod kólnju*. Tu bywa pak a) zajězd sam přikryty z třěchu, abo b) přikrywa

třěcha pódla zajězda hišće komoru, abo e) stej komorje po woběmaj stronomaj zajězda, abo skónčnje d) nawopak je komora srjedź dweju zajězdow. To zaleži na zamóžitosći gospodarja a na wulkosći kubła. — Nutřkhód „pod kólnju“ ma pak jenož jeničke wulke *wrota* (zajězd), abo ma wyše teho hišće mjeńši nutřkhód, *durička*, w namjeznej narěči *džurka*, delnjoserbscy *žurka*. Městno nad žurkami, wo kotrež su tute nižše dyžli *wrota*, je wupjelnjene druhy jednorje z deskami (wobr. 21).

Wobr. 21. „Žurka“ z Chmjelna.

abo tež z drjewnamy, přez křiž položeny (wobr. 22). Na to wašnje dostawaju „žurka“ wosebity charakter a wěsty skhodžeńk wozdobnosće.

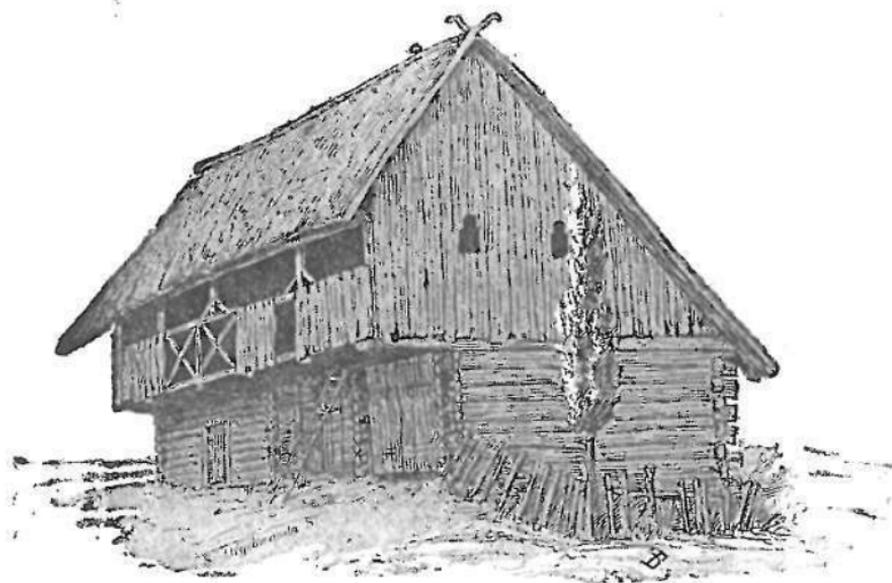
Wobr. 22. „Žurka“ z Chmjelna.

Zajímavý, druhý runje rjany napohľad maju *hródze**, hdyž we wosebitým twarjenju so namakaju (wobr. 23). Tu mjenujey bywaju zastarane z wosebitej galeriju**), kotraž cyłemu twarjenju wosebity charakter dawa a je cyłej khěži z wosebitej architek-

*) Knj. Müschner, zastajujo so při delnjoserbskim słowje *grož*, praji bjez wulkeho komdženja, zo je to „widzomnje“ (offenbar) locativ wot *gród* (hród)! Dale wusudža z tego słowa, zo bě dwór přenjoťnje z „wałom“ zakitany, na kotrymž wale běchu „grože“. Z tego potom wotwjeduje, zo słowo „*zagroda*“ (zahroda) woznamjenja tak wjele, kaž za hrodom, „hinter der Burg“! (Das Spreewaldhaus, str. 104). — Dr. Karłowicz přispomina, zo w krakowskej narěči praja městnu pod wuhenjóm, hďež kokoše abo karnikle sydaju, *gródzá*. Tu je zawěšće přiwuznosť ze serbskim hródz, *grož*.

**) Ta galerija wotpočuje na *hujšponku* (delnjołuž.); hornjołužiske „hišponk“, kotraž so namaka we „słowniku“, so zda to same słowo być.

toniskej wozdobu. Tutej galeriji praji so nimale powšitkownje *gank* (němske słowo); serbski wuraz je so zapomnił. Nihdže njemóžach namakać serbske słowo. K. Hórnik měni, zo je tón „gank“ přenjetnje snadź tež *lubja* rekať (přir. čes. „loubí“, něm. Laube); wšak je pod třechu *hornja lubja* (kaž so husto praji),

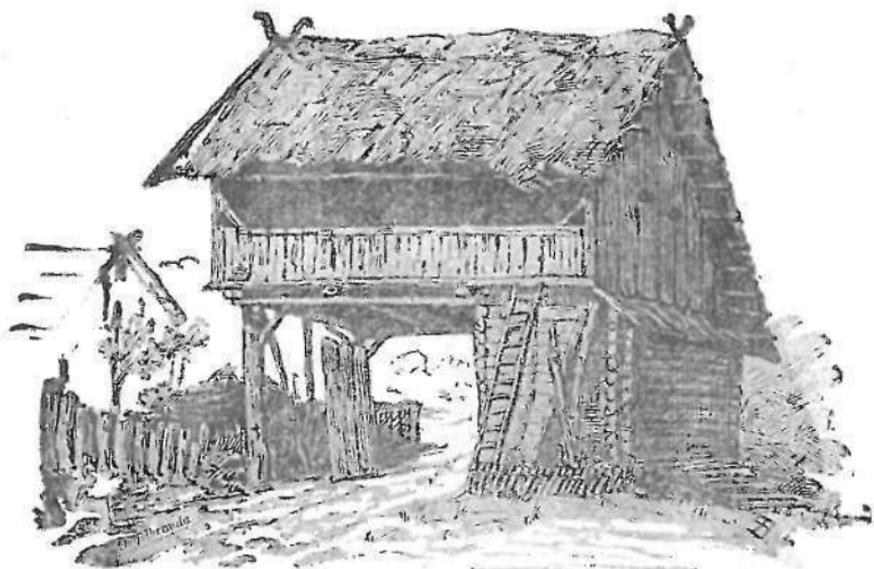

Wobr. 23. Hródže a bróznja z Třelna.

tuž dyrbjese być tež někajka *delnja lubja*, štož bě snadź naspomnjena galerija nad khlěwami. Na nju wustupuje so po rěblu a z njeje dže so pod třechu, hdžež khowaju syno, słomu, abo hdžež z časom tež wotročcy spja. — Na podobne wašnje bywa druhdy natwarjena tež *kólnja* (hl. wobr. 24). Haj samo *husacy* a *swinjacy khlěw* měwa druhdy podobnu „lubju“, tak zo čini začišć miniatury wyše naspomnjenych twarjenjow (hl. wobr. 25).

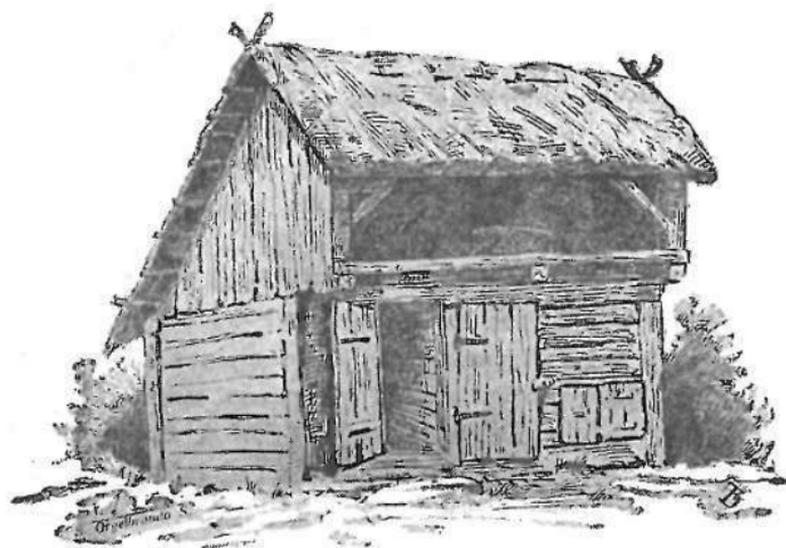
Za *bróznju**) počina sadowa *zahrodu*, mjenowana w Delnjej Łužicy *gumno* (wot teho přikhadža tež mjeno *gumnyško*, kotrež delni Serbjo druhdy zahrodcy dawaju). Tu w zahrodže, kaž hižo

*) Słowo „bróznja“ wotwjeduje Müschner wot „broziš“ = waten! Te słowo po jeho zdaću na to pokazuje, „dass man, um zur Scheune zu gelangen, waten musste, dass der Garten also eine niedrigere Lage hatte als der Hof!“ (Das Spreewaldhaus, 100).

Wobr. 24. Zajězd „pod kólnju“ z Mikoraza.

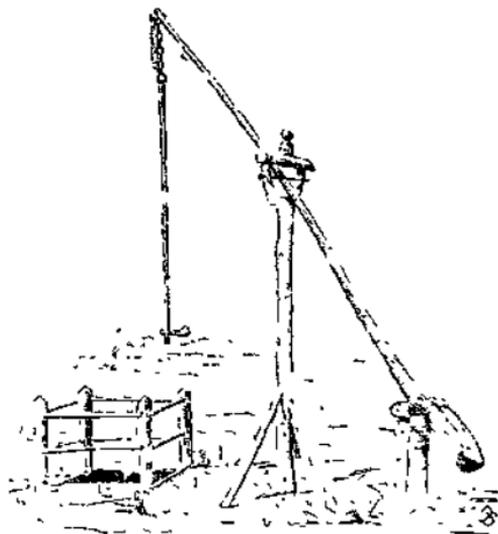
wěmy, steji husto *pyckařnja* a druhdy tež *bróžnja*. *Gumno*, *humno* mjenuje so po prawom z cyła městno, hdžež so mlóci (tuž je „humno“ starše, dylži „bróžeň“), abo we wužšim wuznamje

Wobr. 25. Swinjacy a husacy khlěw z Noweho Města.

městno w bróźni,*) hdźł so młóci (Scheuntenne. čěscy „mlat“ abo tež „humno“, pólsky „klepisko“); w připadže, hdyž bróźni: stejí w zahrodže, mjenuje so tak městno, hdžež by dyrbała stač, tuž městno mjez bróźnju w zahrodže a druhimi twarjenjemi; w Delnjej Łužicy tak praja cyłej zahrodže (widžomnje z teje přičiny, zo tam bróźnja měwa swoje městno); hewak praji so „za humnami“ we zmysle za bróźnjemi abo za zahrodami,**) wosebje puč za zahrodami.***)

Pódlá zajězda do dwora na lěwicy abo na prawicy, w zahrodce pod woknami,†) abo mjez bróźzemi a płotom, namaka so studnja, z kotrejež so woda wučabuje, zběha (čěs. „vzvedá“) z pomocu wosebiteje bole, na stołje postajeneje, kotraž je znata w Čechach pod mjenom „váha“. w Pólskej pod mjenom „źóraw“, a kotrejež so praji w namjeznej narěči a w Delnjej Łužicy *zwód, zwyd* (wobr. 26). To je k. Müschnera zawjědlo k wukładej, zo

Wobr. 26. „Zwyd“ ze Strjažowa (Delnja Ł.).

*) W čěšćinje praji so druhdy za „stodola“ (bróźnja) tež „humno“. Tež w litwinšćinje mjenuje so bróźnja „gubenis“. Ruscy гумно, humno, bróźnja.

***) Pěsnička praji: „Za našimi hu'nami, tam puste lada su.“

***) Tež w čěšćinje praji so „za humny“ = za domskim, za bróźnju, za zahrodu, polo. — Wo pokhodže teho słowa hl. „Krek, Einleitung...“ str. 125.

†) W Delajej Łužicy mjenuje so ta zahrodka druhdy woprawdže „pod woknomi“, štož k. Müschner piše podłoknom, měajo, zo to, kotrež so w tym slowje styši, je po prawom twrjerde l.

tón wuraz přikhadža wot teho, zo so z pomocu „zwóda“ wučahuje boť abo kana z wody (zwód d. i. aus dem Wasser!) — mjez tym zo zwód, zwyd pokhadža widomnje wot wjeđu*). W druhich wokolinach namaka so město studnje ze „zwydom“ *plumpa*. — W dworje staji tež *héta* za rječazneho psa. —

Serbska wjes ma prawy słowjanski charakter; je natwarjena po woběmaj stronamaj basy, nic pak připadownje rozmnjetana, kaž němska wjes. Kubło přilěhuje čěsnje k druhemu kubłu, a cyla wjes ma rjany, towařšny napohlad susodstwa. Zahrodki pod woknami činja tón napohlad hišće milši. Wosebity charakter maju tamne delnjołužiske wsy, w kotrychž kuježa twarjenja drugeho typu. Dosć charakteristiske su tež wjeski (wosebje delnjołužiske), hdžež pjekafnje před khěžemi na nawsy stoja. Typowy plan serbskeje wsy bě hižo Smolef we swojej zběrey (tab. II, zwjazk II.) podať.

* * *

Kónčimy naš narys ze přečom, zo by so radžilo jeho nedostatki wupjelnit, t. j. zo bychy so zezběrale ze wšitkich kučikow Łužic dospołne a nadrobne wopokazki, kotrež bychy zakhowale wobraz prawdziwych serbskich zahrodzenjow (t. j. dwora a wobydlenja); přetož tudy, jako wšudže, narodowe wosebitosće so wučišćuja přez modu a njeje dwěla, zo so cyle zhubja. Hač dotal brónješe je wulka, šěroka hola, škitowaca lužisko-serbske wsy wot swěta a jeho začišćow, a tehodla je so runje tam telko originalnosće zakhowalo. Ale z cyla předžěra so wliw šěrokeho swěta do najdalšich kučikow a do lěsnych husćinow; tuž je pak trjeba, ze swědomitosću hromadžić powostanki narodoweje wosebitosće!**)

Přidawk.

Česćenych čitarjow prošu, zo njebychu sebi wobćežowali mi přez redakciju tuteho časopisa dobroćiwje wotmolwjenje připósłać na sčěhowace prašenja, nastupace serbske wobydlenja:

*) Přirunaj česke zvednouti, zvoditi = zběhnyć. — Pólske wzwód woznamjenja džělbu mosta, kotraž so da zběhnyć (wzwodzić, zwodzić. Dr. Karłowicz).

**) Na kóncu dyrbyu hišće přispomnit, zo je rysowanka stareje šule w Rabicach wadžělana po woliwjowej molbje mi njeznateho molerja, kotruž požěnu dostach wot k. P. M. Bjeđricha.

1. Ke kotremu wobaju typow słušeju domske twarjenja jich wsy abo tež najbližšich wsow? Hdžež so wobaj typaj namakataj, kotry z njeju knježi? Abo su snadź khěže natwarjene po wašnju, kotrež njeprizwachmy za čisto-serbske?

2. Hač ma domske „stoł“, hač je wón debjeny a na kajke wašnje? Hdyž je molowany, z kajkej barbu?

3. Hač su někajke napisma pod swislemi, nad woknami abo nad durjemi — a kajke? Tež sentencije na kamorje atd. budža mi witane.

4. Kak wjele je w tamnej wsy wobydlenjow, w kotrychž bychu byle wšitke hospodarske městnosće pod jenej třěchu zhromadžene?

5. Hač maju twarjenja wudebjene wješši třěchi?

6. Do kotreje družiny słušeju dwory teje wsy?

7. Hač je zajězd přez wrota abo pod kólzju?

8. Kajke přiwěrki zjednočeju so k jednotliwym džělom twarjenja abo dwora?

Z cyla přiwozmu z džakom wšitke wopokazki a powěsće wo tym předmjeće ze wšelakich kutow serbskeho kraja. Z časom potom wozjewju, štož na tajke wašnje, přez lubosć jednotliwcow, nazhonich. Tajke sobuskutkowanje mnohich je jara nuzne, dokelž jedyn čłowjek tola wšudžom być njemóže; k temu njedosaha jeničkemu čłowjekej fysiski čas a husto tež druge wokolnosće zadžěwaju, zo by wšitko a wšudže přepytac mohl.

Tuž prošu hišće raz wo podobne přinoški k horjeka wuprajenym prašenjam.

Słowo wo hymnologiji lužiskich Serbow.

Napisał *K. Konrád*.

Słowjanska duchowna pěseň běše a je dotal w zakhodnej Europje pak njeznata pak małowážena. Wudawaju a maju ju za wotnóžku swojeje pěsnje, za wuplód svojich prócowanjow, jako bychu druge narody svojeho samsneho kulturneho wzdžěłanja ani dospěc njemóhli, wosebje słowjanske ludy, kotrež su tola najbóle spěwawe w Europje. To pónach při svojich hymnologiskich studijach.

Hdyž hymnologiski material zwonka Čech pola druhich słowjanskich ludow zběrach dla přirunanja z našim, nadeńdžec

jeho k swojemu spodžíwanju nadobnu mnohosć. Mojemu duchej wotewrichu so pokłady jara krasnych a wšelakorych duchownych pěsni, kotrež móža pěsnjam drubich narodow nic jeno poruno so stajeć, ale tež často je w hódności přewyšuja. Při tutym mojim džěle peskićichu so mi připadnje tež někotre pěsnje lužiskich Serbow. Póznach luydom, zo tež pola nich so pokazuja někotre wosebitosće słowjanskich pěsni, kotrež běchu mi hižo derje znate. Tuž běch zwědźiwy, ma-li tež tuta najmjeńša haľuza na słowjanskej lipje swój wosebity narodny skład duchowneje pěsnje. Na koho bych měł w tajkim zaměrje so wobroćić, hač na M. Hórniku, znajerja serbskeho pismowstwa? Wón bě w serbskej hymnologiji džělať a njedawno knihu „Pobožny Wosadnik“ (1889) za Serbow wudať, hdžež je z cyła 318 serbskich kěrlušow, derje zredigowanych, přijať. Z wjetša wuzwoli a wuwza wón kěrluše z wulkeho spěwnika Měbaťa Waľdy (Spěwawa Jězusowa Winica) z lěta 1787 (doćisć. 1788), potajkim k stolětnemu jubileju tuteje knihi. Zradujemy so, zo ba z nowa wjetša zběrka serbskich kěrlušow wudata; přetož runje duchowna pěseň ma přewulki a mócný wliw na mysl, ducha a řeč, baj tež na žiwjenje luďa.

Tak nadeńdžeć skoro wšitkón mi potrěbny material zhromadźeny w knizy M. Hórniku a z jeho pomocu tež w spěwniku M. Waľdy a w choralnych knihach farskeje wosady w Budyšinje; na čož tady džakownje spominam. A nětko k wěcy!

I. Serbske narodne spěwy.

Nam jedna so tudy wo hłosy abo melodie serbskich duchownych spěwow abo kěrlušow. Su wšitke němskeho (a ľacanskeho) pokhoda, abo su mjez nimi tež hłosy domjaceho, serbsko-słowjanskeho pokhoda? Po zwonkownych znamjenjach by so zdaťo, zo su wšitke němskeho pokhoda, hdýž wudawarjo serbskich kěrlušow (čěscy „krleš“) tak myslachu. Tak staja Waľda w nadpisu kóžděho svojich 659 kěrlušow wšudze počatki němskich pěsni, jako bychu wšitke němskeho pokhoda byle. Jenož při někotrych kěrlušach cituje tež originalnu ľacansku pěseň, n. př. „O salutaris hostia“ (str. 92); při kěrlušu „Žiwy khlěbje dušow swjatyč“ cituje jenož ľacansku: „Vivus panis Angelorum“; při pěsni „Jězus Khrystus naš Wumožnik“ praji drje „po starskim“, ale cituje němsku

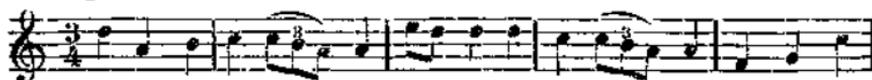
„Jesus Christus unjer Šeifand“ jako źórło. A tola je jeje original łacanska pèseń „Jesus Christus nostra salus“ a tuta a „Vivus panis Angelorum“ pokhadźatej wot M. Jana Husa.*)

Tola pak je Wařda sam při někotrych kèrlušach přidał poznawjenjenje „po starskim“ (str. 3, 36, 94, 256, 586 atď.) abo „po starym serbskim“ (str. 97 Budź khwała Bohu Wótcej) t. r. zo ta pèseń po starym serbskim hłosu so spěwa. A z tym je sam připóznał domjacy, serbski pokhod někotrych hłosow.

Njehodźi so ani myslić, zo by serbski narod, runje tak spěw lubowacy jako družy Słowjenjo, sobi njobył wupěstował a zakhował tola něšto swójskich, domjacych hłosow a z cyła pèsni. Kak jara łužiscey Serbja w Hornjej a Delnjej Łužicy spěw lubuja, wopokazuje so ze zběrki jich narodnych pèsni, wot Haupta a Smolerja wudatych (1841 a 1843). Hač runje jo Serbow mała zbyło, podawa mjenowana kniha přez 500 pèsni, a wot tamneho časa (wosebje wot l. 1860) napisuju a wulawaju so wot nowych zběračelow přeco hišće nowe t. r. dotal njewočišćane. A kak krasne a wosebite su to pèsnje! Hač runje w nich tež raz jima-wosće, struchłosće a powabnosće słowjanskeje pèsnje z cyła so zjewja, maju tola tež wosebiteho ducha, z kotrymž wot druhich so rozeznawaju a jako prěnjotnje serbske so wopokazuja. Te pèsnje pak su tak krasne, zo je J. J. Smolef na pué do swěta z „požohnowanjom“ na město předstowa wuhotowa, w kotrymž praji: „Słowjanam a Němcam dyrbiš připowěsć, . . . zo je kóždy lud, kiž ze swójeho ducha mlódnosće a žiweje mocy rjane a nadobne a wěčne płódzi, wulki a mócný a počestný, byrnje był najmjeńši a zabyty.“ A woprawdže, te pèsnje zaslužuja tajku khwalbu! Su pak mjez nimi tež stare pèsnje a wosebje „kwasne spěwy“, kotrež maju na sobi jara stary raz, jako tohorunja w južnosłowjanskich a čěskich kwasnych spóznavamy.

Podawamy na dopokaz hnydom přěnu z kwasnych pèsni (čísło 246, str. 243):

Tempo di menuetto.

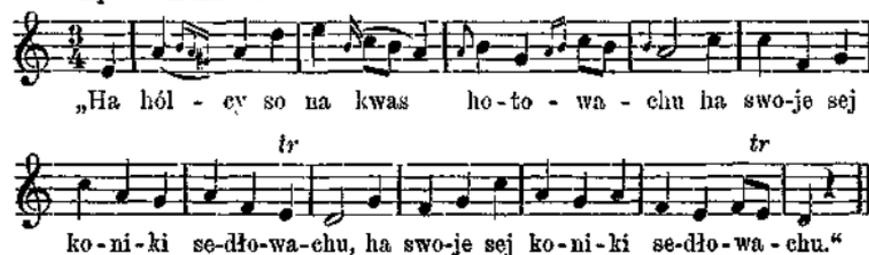
„Wudaj so ho - lič - ka, hdyž 'šće sy mło - du - ška, hdyž 'šće twój

*) Hl. w mojej knižy: Dějiny posvátného zpěvu staročeského. Praha 1882.

Na tutej melodiji zjewja so widžomnje stary raz. Je drje zložena w starej cyrkwinskej doriskej toninje, tola nič w melodiških frazách tuteje toniny, ale w docyła swobodnych frazách, kotrež maju národný raz a pokhod na sebi. Tuž ma cyła melodijska svoje žórlo w ludu. A tak ma so tež z druhimi slědowacymi hlósami. Na přirunanje z tutej pěsnju a na dopokaz, w kajkim času snadž je nastala, přidawam tu hnydom pěseň na str. 31 z nadpisom: „Zrudny kwas.“ Wona klinči takle:

Tempo di menuetto.

Z hlósom tuteje pěsnje spěwa so tež slědowaca „wójska“ pěseň, kotraž je po słowach wudawarja snadž najstarša pěseň. Tomu přiswědčimy, wobhladnjemy-li jara wosebity a docyła njezwučeny raz melodijske tuteje pěsnje, kotrežež runjeća njeje w zběrcy. Tuž nam to dopokazuje, zo je tež předkhadźaca pěseň „Wudaj so holička“ drje w tom samym času nastala, dokelž jeje melodijska je w tym samym duchu wutworjena, jakož z přirunanja wobeju so widži, wosebje wot drugeje položcy hač ke kóncej. Praji-li wudawař wo tej wójskej pěsni dale: Es weist unzweifelhaft auf Kämpfe der Serben mit den Deutschen, vielleicht auf die Zeiten des Boleslaw Chrobry hin,*) der dann unter dem Namen „König und Fürst“ zu verstehen sein wird:**) spóznawamy z toho, kak

.) Na počatku 11. lětstotka Bóleslaw Chrobly tu knježeče hač do l. 1025, hl. Historija serbskeho naroda, spis. W. Bogusławski a M. Hórník, 1884, str. 52.

**) Raz tuteje melodijske w přernej položcy ma na sebi zjawnu stopu pólskeje melodijske; štož by tež za to swědčiło, zo je w času pólskeho knježenja we Łužicy nastala, hdyž dyrjachu wótre wójny z Němcami wjesé.

stare pěsnje su sebi Serbja zakhowali a kak wiselnje su sebi je hač do džensnišeho dnja wudžerželi. Serbja su sebi swoje pěsnje spěwali a zakhowali wot naroda k narodej, wot lětstotka do lětstotka jeničcy z pomjatka. Wałda praji wo nich takle: Naši stari Serbja su swoje kěrlnuše z wjetšeho z pomjatka spěwali, kaž su je byli nawuknyli, a kaž je hišće do džensnišeho dnja spěwaju.*)

Jelizo při wulkej spěwolubosći Serbow so myslić njehodźi, zo bychu sebi njewutworili tež samsne cyrkwinske abo duchowne pěsnje, jako Polacy, Čechowje a Juhosłowjenjo: njeda so dla wutrajnosće jich pomjatka tohorunja myslić, zo bychu sebi njebyli hač do přitomneho časa wukhowali tež duchowny zdžědženy pokład po swojich přjedownikach, swoje samsne duchowne pěsnje. Woni zakhowachu sebje samych, zakhowachu swoje narodně zwučenja a nałožki, haj zakhowachu w swojej rěči mnohosć prastarych grammatiskich formow; tuž su sebi zawěsće tež wobkhowali tamne zdžědženje abo namrěće, z najmjeńša džěl toho sameho.

Wšak je w jich narodnych spěwach dosć pěsni nabožneho woprijeća, kotrež runje k najrjensišim słušeju. Su to nabožne legendy abo pokěrlniški, štož je prastare pomjenowanje. Jenu z nich staj wudawarjej jako „choral“ poznamjeniŕoj. Je to „Zhubjena njewjesta“ na str. 290 džěla II. mjenowaneje zběrki. Ma so takle:

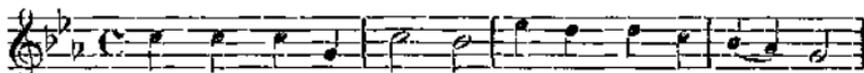

Pěseň č. 294 „Róža Saronska“ je jenož allegoriska parafraza na słowa pěsnje Salomonoweje, kajkež mějachu tež Čechowje. Wona je poľna basniškeho kwěća a něžnosće ducha. Přenja strofa

*) Hl. str. IV w předśłowje I. c.

rěka: Kbwalena budź rjana kwětka — tam na horje Zionskej, — k tebi přińdu wšitecy fromni, — ty sy róža Saronska. — Ty sy slóněko njobjeske, — z twojim swětłom rozswěć mje.*)

A jako w džěle I. mjenowaneje zběrki hornjołužiskich pěsni, tak wopokazuja so krasne a stare přenjoťne melodije a pěsnje nabožneho wopřiěca tež w džěle II., kotryž pěsnje delnjołužiskeho ludu podawa. Wobhladajmy sebi jako na dopokaz legendu krasneje, wažneje a přenjoťneje melodije: „Swjaty Juriš“ (č. 195 na str. 147).

„Za serb - ske - ju gól - ku ja - duo ja - zo - ra - ško.

Co - ga w ja - zo - ra - šku? Grozna pa - lo - wa - ka.“

Tajke pokěrluški wozjewi w najnowšim času tež Adolf Černý w Časopisu M. S. 1888, w I. zešiwku čč. 25, 26, w II. čisla 41, 42, 57. Wo čisłomaj 25 a 26 praji wudawaćel derje, zo móžemy jej do najstarsich lićić (Časop. l. c. str. 8).

Hdyž běch potajkim tute serbske spěwy póznał, počach dale za tym slědzić, kotre melodije duchownych pěsni bychu móhće přenjoťne swójstwo serbskeho naroda być. Džeržach so při tom wěsteho wjedźidła a měridła, kotrež je nam hižo hewak derje znate. Póznač mjenujey při svojich hymnologiskich studijach, zo słowjanske ludy wot starodawna tak mjenowane sequency bóle lubowachu dyžli druhe wosebitosće. Dowidžach to dotal hižo při čěskich, słowakskich, pólskich a južnosłowjanskich pěsnjach, narodnych a nabožnych.***) Tohodla sudžach z prawom, zo tak tež budže pola našich tak blizkich susodow Serbow. Tuž pytach, hač ta sama wosebitosć so zjewja w zběrkach jich narodnych pěsni. A woprawdže nadeńdžech w nich mnohosć pěsni ze sequencami. Tuta sequenca wopokazuje so na to wažnje, zo jednotliwe motivy melodiji so wospjetuja w tej samej počazy

*) Z druhej melodiju je tež w Časopisu M. S. 1888, str. 17.

***) Hl. wo tom moje pojednanje w Daliboru I. 1889.

abo pozdžišo najčasćišo z jeho stopnjowanjom horje abo dele. A to runje stawa so tež w serbskich pèsnjach, narodnych a duchownych. Tuž pohladnjemy nètko dodrobnišo k tutej samownosći słowjanskich pèsni, kotraž bě při čèskich napadna nèmskemu znajerjej dr. Wittej,*) tež při serbskich pèsnjach. Myslu, zo z tuteho znutřkowneho znamjenja tež wuslědzimy zawěšće prènjotne serbske melodije. Přeładajmy najprjedy narodne pèsnje, kotraž z narodnym duchom svojich melodiji wuzko zwisuja z duchownymi, jakož to z podatych pokazkow serbskich legendow so wujewja.

Pohladajmy n. pr. w legendze „Zhubjena njewjesta“, kak wot třećeho versa „tam we tym kraju“ prèni motiv słowow „njeh kóždy na to kežzbu ma“ wo tercu so stopnjuje. W pèsni „Wudaj so holička“ wobkedžbujmy, kak dospólnje wot počejcy prènjeje strofy motiv

so wospjetuje. To je runje znamjo nasich najstaršich pèsni. Tohodla spóznawamy tež w slědowacej pèsni „Zrudny kwas“, zo motiv

jednorje so wospjetuje, byrnje z druhim rytmom, a pèseň so z nim kónči.

Kak krasnje stopnjuje so motiv stajnje wyše z radostnym zahorjenjom mysle w melodiji č. 260 na str. 245! Text ma nadpis: „Ducey k wěrowanju.“

Marcia.

„Ma-my ju, ha ma-my ju, ha ni-ko-mu ju nje-da-my.“

Kak čisće słowjanska a samorostła je to melodija! Stupnica (Tonleiter) je tuđy tež diatoniska doriska, jako w čisle 246; tohodla posuwka (Verfègungs-Zeichen) na počatk njesłušna. Runje tak

*) Hl. jeho „Fliegende Blätter für katholische Kirchenmusik“ 1870, str. 10.

čísce slówjanska je melodijska č. 264 na str. 248: A potom něšto wjacjy.

Allegretto.

„Pod na - ši - mi wok - na - mi sto - ji je - dyn su - chi pjeňk, ha - lej,

juchej! su - chi pjeňk, haj su - chi pjeňk a potom ně - što wja - cy.“

Widžimy tu zaso prastary raz samo ho wospjetowanja motiva; jenož na kóncu stopnjuje so jónu drubi motiv. Podobne wospjetowanje mamy w č. 276 „Kwasne łopjeno“ a w č. 289 w pěsni „Wobwěsujeny korčmař“. — Z jara wzlětnej sequencu stopnjuje so melodijska č. 262 na str. 246: „Winkowa zahrodka“; počina:

Adagio.

„Šoť je tón hól - čik, šoť je tón hól - čik tak zahe, atd.“

Sama stopnjowana sequenca zjewja so tež w krasnej pěsni č. 14: „Handrias a Raisenberk“:

Andante.

„Ha Han - dri - as mě - je - še šty - rjoch sy - now, ha

Han - dri - as mě - je - še štyrjoch sy - now, wšitcy bě - chu

hand - wor - sey, wšit - cy bě - chu hand - wor - sey.“

Krasna sequenca pokazuje so tež w pěsni „Lubosć jenička“, kotrejež melodijska ma zjawnje stary a přerjotny raz na sebi, wo čimž wosebje kónčjenje swědči. Řeka takle:

„Hoř - bik dvě bě - řej nóz - cy ma, hoř - bik dvě bě - řej
nóz - cy ma, hól - šik dvě rja - nej lub - cy ma.“

Z krasnych sequencow składuje so tež č. 26: „Wjeseli Złyčenjo“ a č. 28: „Wulke zbože“, pèseń lobkeho, wjesoleho rythma. Zajimawu a dospołnu sequencu ma č. 37.

Wšitke tute dokłady wzach z džěla I. bohateje zběrki Haupta a Smolerja. Tola te same znamjenja spóznach tež w najnowšich zběrkach L. Kuby a A. Černeho. Melodije narodnje „serbskeje reje“, kotrychž čisće narodny pokhoď je wěsty, wospjetuja z wjetša počaty motiv a z ředka jón stopnjuja, štož tež wo jich starobje swědči. Woboje słyšimy n. př. w tutej krasnej reji, jako č. 65 w Časopisu M. S. 1888 na str. 24 wot A. Černeho podatej:

Číslo 65. .

Miloraz.

„Z huglědkom ja za mo - jej lub - ku glědam, z huglědkom ja ju
hu - glě - dam, taj - ku rja - nuč - ku, taj - ku mło - duč - ku,
- taj - ku rja - nu, bě - řu, ceř - wo - nu.“

Reja „Ja mam lubku z Bageńca“ (č. 98) je zo samych sequencow zložena. Tež č. 98 a 107. Sequenca zjewja so tež w čč. 102, 106. — Pódlá reji namakamy sequency w někotrych druhich pěsnjách, wosebje w čč. 4, 11, 16, 24, 44 (skoro sama sequenca), 45, 49 a dr. Ale hłowna wěc, kotraž w zběrey A. Černeho so zjewja, je šěsć nabožnych pěsni z luda („ludowe hłosy kěrlušow“), kotraž nam zaso wobswědčuje, zo mějachu tež łužiscy Serbja a maju do džensnišeho dnja hišće swój nabožný spěw, w ludze nastaty.

Bohužel dodawa A. Černý, kotryž bě je w ludze na wsach nazběrał, wo dvěmaj, zo so hižo wjacj njespěwatej; to swědči wo spadowanju runje swójskeho narodneho nabožneho spěwa. To dyrbimy tohodla wobžarować, dokelž z tym z nowa zbinje džělba narodneho ducha, kotryž runje z nabožnymi pěsnjemi ludoweho pokhoda, wosehje ze starymi najhlubšo zastupuje do wntrobow a mysli wšěch spěwarjow a spěwarkow. Toho je nam čím bóle žel, dokelž na město tamnych pěsni njenastupuja lěpše, haj najbóle žaně!

Přehladamy-li melodije tutych „kěrlušow“, widźimy drje, zo žórta, z kotrychž jo lud wuzběhny, njejsn serbske, ale wašnje ducha, kak je lud sebi připrawi po tychle žórtach, je jeho samsne, nanu nětko hižo znate. Hlejmy na dopokaz hnydom přeni kěrluš, kramu to hodownu kolebawku:

Gódowny kjarliž.

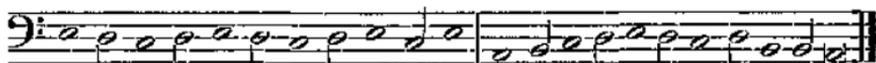
Žyłow.

Melodija teje pěsnje dopomina nas žiwje na staru ľacansku pěseň „Magnum nomen Domini Emanuel“*); ale kak swobodnje je sebi duch serbskeho ludu přeni džěl jeje hłosa připrawi! Docyła po swojim abo lěpje prajene, po słowjanskim wašnju, mjenujcy z jednorym abo podlějšenym wospjětowanjom motivow, ke kotrymž

*) Hl. K. Meister: Daš deutſche katholiſche Kirchenglied in ſeinen Singweiſen. Bb. I., S. 185. Tež pola Baeumkera.

něšto swojeho přidawa a kotrež wosrjedža tróšku moduluje. Na dopokaz toho přirunajmy přenjetnu melodiju:

Magnum nomen Do-mi-ni E-ma-nu-el, quod annuntiatum est per Gabriel.

Druhi tež hodowny kěrluš: „Žins w nocy“ počina jako česki „Narodil se Kristus Pán“, a to tak, jakož jón nětko česki lud spěwa, z wuwzaćom dweju zasunjeneju notow. Ale dalši kruch dofheje melodije je samostatnje wutworjeny a wróća so hišće z wosebitym spodobanjom k přunjemu motivu našeje hodowneje, jako na dopokaz, zo je z njeho ta pěseň so wutworila. Wujewja na sebi raz mifeje radosće z narodženja Khrystusa. Ale hač runje je jara rjana a pomnjeća hódna, je tola mjez tymi, wo kotrychž wudawať praji, zo so wjacj njespěwaju. Ma so takle:

Žins w no - cy su te jan - ze - le w krásnem swě - tle se
tym pa - sty - rjam, kenž pa - se - chu na tom pó - lu při

ho - po - ka - zo - wa - li, } „Wje - li - ke wja - se - le 'co - my wam
mja - sec - ku wow - cyc - ki.

za - po - wě - daš, kenž wam a wšěm lu - žam se der - hi sta - nuš:

Bo - ži Syn se cło - wjek na - ro - ži, se na - ro - ži,

swo - jo - go wóšća gniw ho - lo - ži, jo ho - lo - ži, a - le - lu - ja.“

Na tutej melodiji wobkedźbujemy zjawnje słowjanski raz českich a pólskich hodownych „koledow“ (spěwow), wot staro - dawna pola nas lubowanych. Tohodla po najstaršim wašnju tež

tuta melodia wjele njemoduluje, ale zaso spokoja so z měrnym a wažnym wospjetowanjom motivow. Naš lud hač do džensnišeho hody swoju pěseň takle spěwa:

Na - ro - dil se Kri - stus Pán, ve - sel - me se! Z rů - že kví - tek
 vy - kvet' nám, ra - duj - me se. Z ži - vo - ta ěi - sté - ho,
 z ro - du krá - lov - ské - ho nám nám na - ro - dil se.

A tež w pólskim kancionalu Pětra Artomia z l. 1568 je hižo tuta krasna pěseň, kotraž tak mćenje wo hodžoch pohnuwa wšitkón naš lud. Tež Słowacy z Trenčinskeje krajiny spěwaju w hodownym času „koledu“ z podobnym hłosom.

Slědowacy „gódowny kjarliž“: „Narozilo se zisetko“ je přeložk pěsnje: Puer natus in Bethlehem, unde gaudet Hierusalem, alleluja, alleluja.*) Tuta řacanska pěseň je českeho pokhoda. (Hlej ju w „Cantiones bohemicæ“ wot G. Drewesa, str. 163 a 164, z rukopisa 14. stotka.) Tež Leisentritt ju ma. Česka melodia je na str. 195 a w pólskich a českich spěwnikach stoji přeložk. Serbska melodia je tu zaso swobodnje předžělana w starej aeoliskej toninje. Styši so takle:

Žyłow.

Na - ro - zi - lo se ži - set - ko we městku Bet - le - hem, Bet - le - hem,
 tog' se wja - se - li Je - ru - sa - lem, ha - le - lu - ja, ha - le - lu - ja.

*) M. Wařda drje ma nad tutym kěrlušom napis: „Ein Kind gebohr'n zu Bethlehem.“ Ale jeho přeložk njeruna so derje z tym a tež ma připisk „po starskim“. Je hinaši hač řacanski a (?) němski.

Wo tutej krasnej a widžomnje starej pěsni zdžěluje A. Černý, zo je hišće před 10 lětami so spěwala, nětko pak so njespěwa, a by so napominac dyrbjalo, zo bychu tajke drohotne a wažne pěsnje z nowa wožiwiše.

Pjaty kjarlič wo Jezusowym čěpjenju składuje so w swojej melodiji ze samych sequencow a dopokazuje tak dosć swóje serbski pokhod. Ma so takle:

Passionski kjarlič.

Žyłow.

O ty lu-bosé pře wše mě - ry, kenž mě zbóžnosć při-njasoš,
za mnjo po-da-waš se z' wě-ry, za mnjo do tej smjerši žoš;

ty sy se na kri - cu při - bił, šyk-nu ža - losć pře-ser-pjet,

z twojej křwju sy mě šo do-był, za še grě-chi za-pla-sił.

Wo tutej pěsni dodawa wudawaš, zo so po wsach hišće spěwa.

Slědowacy jutrowny kěrluš „Nět dajšo“ ma hlós, kotryž zaso na sebi wozjewja domjace připrawjenje cuzeje melodije. Melodija připomina sylnje Abaelardowu sequencu, w Europje jara rozšěrjenu a lubowanu: Mittit ad Virginem. Tola připrawjenje serbskeje melodije pokazuje we sebi wotrěznjene skrótčenje a žiwy taktowy rytmus, jako pěsnje hewak z cyła, motivy pak stajnje a bjez wotměny so wospjetuja. Tuž je to zaso serbske připrawjenje. Kak cuzy serbskemu duchej zjewja so napřečiwo njemu slědowacy krótki spěwčik „při konfirmaciji“: „My sí přosymy“. Pohladajmy na wobaj dla přirunanja.

Jatrowny kjarlič.

Žyłow.

Nět daj - so zěk na - šom' Bo - gu, wy kře - séi - ja - ny

gro - ma - du, do - kulž wón swo - ju móc bo - žu jo

wi - zés dať we Jě - zu - su, tri - umf, tri - umf 'šen
swět wo - la, Jě - zus jo po - biť tog' car - ta.

Kak sentimentalnje klinči přećiwo tutej žiwej melodiji slědowaca:

Při konfirmaciji.

My sí pro-sy-my, o kněz Jě - zus, troštuj, žognuj two-je zi-si.

Wo woběmaj pěsnjomaj dodawa A. Černý, zo jej po wsach, druhu tež w cyrkwi spěwaju. A wo kěrlušach praji w Časopisu 1888 str. 80: „W Žyłowje zapisach šěsć kěrlušow, ke kotrymž je sebi lud sam hłosy wudžěłať, kaž tež tamniši wučer Bojt praješe.“ Přehladnjemy-li nětko, štož smy w tych šěsći pěsnjach pőznali, přiswědčimy tež my tutomu wuprajenju, z wuwzaćom poslednjeje pěsnje, kotrejež hłós jo zjawnje němskeho pokhoda.

II. Serbske cyrkwinske spěwy.

Přepytowawši takle narodne pěsnje a ludowe kěrluše přihotowachmy sebi wěsty puć a měridło k pőznaću a posudženju toho, kotre pěsnje w cyrkwinskiach spěwnikach lužiskich Serbow su serbskeho pokhoda. Wužijemy w tej přičinje zaso najwadžniši spěwnik M. Wałdy: Spěwawa Jězusowa Winica l. 1787. Wona wobsahuje, kaž Wałda sam praji, stare a nowe kěrluše. Ze šěsći kěrlušow A. Černeho je we nim jenički hodowny kěrluš „Narožilo se zisćtko“, tola trochu přeměnjeny. Tež pokěrluški tudy nje-stoja, dokelž wězo w cyrkwi so njespěwachu, ale jenož w luđe samym. Tón pak měješe při narodnych šwjedženjach a zwučenjach wjele přiležnosći k tomu.*)

Tola Wałda wuda swój spěwnik hjez notow. Melodije k njemu buchu wot njeho připrawjene a za kőždu katholsku cyrkej, hdžež

*) Hlej wo tom w Smolerjowych „Pěsničkach“.

so serbscy spěwaše, wotpisane z přewodom za pišće (z čisto-
wanym basom). Jenož register bu čišćany a měješe drje před
melodije so přiwjazać; ale dokelž běše jeho format trochu wulki
(25 × 21 cm), hač zo by so na pult při piščelach położyć móhł,
su w našich cyrkwjach tež registry w choralnych knihach ruko-
pisne. Spomnjeny register ma napismo: „Choral-Buch zu dem all-
gemeinen und vollständigen neuen catholischen oberlauffen-wendischen
Gesang-Buch, so von M. J. Walde, Canonicus zu St. Petri zu
Budissa, zusammengetragen und herausgegeben worden. Anno
1788.“ Tuta kniha poskića potajkim z wěstotu melodije, po
kotrychž so kěrlušy spěwachu a z wjetša hišće spěwaju; tuteje
so tohodla tež dzeržimy.

Zo bychmy pónali, kotra z tychle melodiji by móhla
serbska być, pohladnjemy we nich k našemu pónatemu měridku,
k sequency.

Tež w melodijach rukopisneho katholskoserbskeho „Choral-
bucha“ pokazuja so w nadobnej měrje mjenowane sequency,
z džěla dospołnje, z džěla njedospołnje přewjedzene. Dospołnje
přewjedzene sequency poskićuja so w číslach: 10., 49., 50.
(w druhim džěle), 52. (tež w 2. džěle), 53. (wot počojcy), 60.,
73., 153. a druhich, najdospołnišo pak w č. 214. Njedospołne
sequency widźimy w číslach 8., 13., 17., 18. (sama swobodna
sequenca), 20., 22., 27., 30., 33., 37., 38., 39., 61., 63., 69., 76.,
82., 97., 106., 156. a druhich. Čísla 63., 67. a 80. maju melodije
staročěskich pěsni; č. 194. je čěska pěseň s. Wojcěcha, kaž ju luđ
nětko spěwa.

Z pěsni z dospołnej sequencu, kotrež tudy citujemy, nama-
kamy w knihach Baeunkera: Daß deutsche catholische Kirchenlied
in seinen Singweisen (džěl I. a II.) jenož dvě melodiji čč. 153. a
214. Zbytne mamy tohodla za melodije serbskeho pokhoda. Na
nje dyrbymy tu přede wšim pohladować. Přenja je w choralnej
knizy č. 10. (raniša pěseň: Ermuntre dich, mein träger Geist): —

Nět wo - đuj mo - ja wu - tro - ba, wy my - sle tež so zběhúće;
ta čěm - na nóc je wo - te - šta, nět spa - nju wy kónc čin - će;

W tutej přeněj melodiji widžimy jenički pospěwk, kotryž so zawěra w 1. a 2. versu, wospjětuje so, potom stopnuje so wo tercu wyše a kónči, kaž je spočat. Kak symmetriská, kak krásná a dokonjana je to melodija! W njej wobrazuje so nám cyła ta měrna, mjehká słowjanska powaha, kotraž pokojnje sebi přeco stajnje swoje hlada, a nikak z njeho so njehiba, khibá zo wot njeměrných susodow ze swojeho pokoja napadowana bywa. To je, bych rjekł, wuznam dokonjaneje sequency, kotruž Słowjenjo při swojich pěsnjach tak jara lubuja. Citat němskeje pěsnje „Er-muntre dich“ atd. tomu ničo njewadži. Němcy su tež słowjanske hlasy jako swoje přijimali, kaž widžimy.

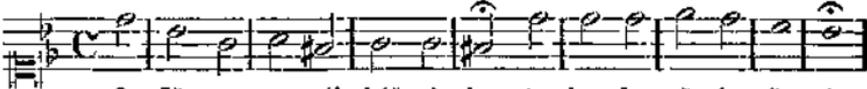
Druhá pěseň z dospětněj sequency je č. 49: O Tag der Angst.

Tež tuta melodija je zložena z krásnej symmetriju a duchom, jako předkhadžaca, hač runje sequency hižo tak dospětnje přewjedžene njejsu.

W slédowacych třoch melodijach widzimy słowjanski raz wot počojcy.

Číslo 50: Herr Jesu Christ, mein Gott.

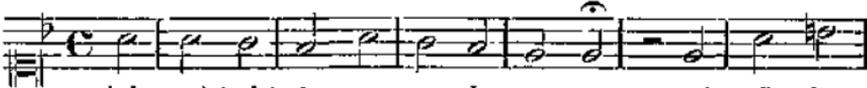

O Jě - zu - so, mój zbóž - ni - ko, ty kra - lo wše - je če - sća,

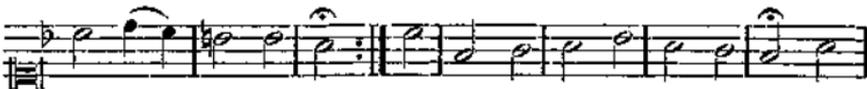

wu - slyš hnadnje, pro - sy - my, na - še po - ža - do - sća.

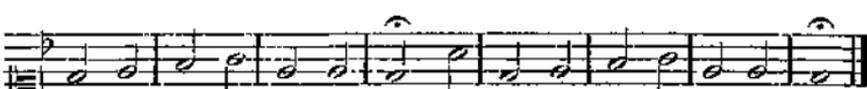
Číslo 52: Entreißt euch nur, ihr edlen Kräfte.

Ach wot - torhń - će so, mo - je mo - cy, wot wšo - ho,
stań, mo - ja du - ša, z hrěšnej' no - cy, hlej, hrěch je

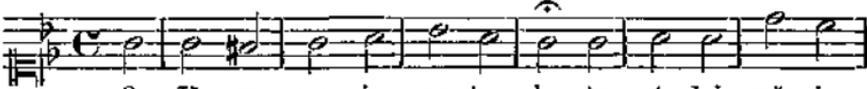

štož ma hrěš - ny swět; } So hrě - chi sleč, čisń zló - sća přeč; rjeká:
ja - ra škó - dny jěd. }

ja was wja - cy nohců znjesć, hdyž no - we ži - wje - njo hců wjesć.

Číslo 53: Herr Jesu Christ, du höchstes Gut.

O Jě - zu, mo - ja wu - tro - ba, ty stu - dnja wše - je
ach hla - đaj na mnje hrěš - ni - ka, ja se - bi nje - wěm.

hna - dy, } ja mam tych hrěchow přež mě - ru, kiž mje na
ra - dy; }

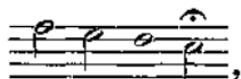

mo - jim swě - do - mju tak wul - cy ja - ra čí - sća.

Melodija tuteje pěsnje dopomina nas napadnje na melodiju ěeskeje swjatowjacsławskeje, kaŝ je so zwobstajniła pozdŝiĝo wot 17. lětstotka, wosebje jeje spoěatk:

Druhi dŝěl melodije pak dŝerŝi so poslednjeje frazy prěnjeho dŝěla

koŝruŝ dale wjedŝe ze zestupowacej sequencu a swobodnje dokśněje.

Ale teŝ pěseŝ ě. 60: „Swětne dŝěěi“ njeje niěo drube khiba transskripcija teje sameje melodije abo prědkhadŝaceje pěsnje ě. 53. Hodŝi wŝak so melodija teje pěsnje ze swojim wjelestruchlŷm razom a duchom jara derje k pśstnym kěrluŝam, jakoŝ teŝ prěnjotne ŝśrěto tohole hěosa dopokazuje, mjenujey znata Notkerowa sequenca: Media vita in morte sumus. Krasny hlśs pěsnje ě. 60. (*Menschenkinder, arme Kinder*) je:

Kak wuměrnje a rjenje wutkane je prědŝiwo versow w tutej melodiji ze samymi sequencami, koŝreŝ prězcyinje jenoŝ wospjetuja melodiske frazy bjeze wŝeho stopnjowanja! To je prěni a naj-

starši jich twar, w kotrymž póznachmy, zo so w nim wobrazuje słowjanski duch.

Za to w melodiji č. 73. „Ryč ty, Knježe“ so frazy stopujuja horje a dele, a kónča, kaž su spočale. Ta pěseň (Nede, Herr, dein treuer Knecht) spěwa so takle:

Ryč ty, Knježe, k wu-tro-bje, ja chcú two-je slo-wo sly-šec;
wuč mje wě-cy spo-mož-ne, wuč mje je tež prawje dzer-žec.

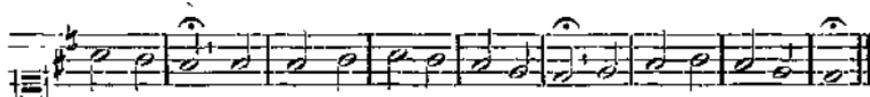
do-kež ja tu wěr-nosé tu z po-niž-no-séu naw'knyé chcú.

Přiwuznosć wobeju teju melodijow je widžomna, ale tamna je plagalna a tuta autentiska, tamna prosće wospjetuje, tuta stopnjuje melodiske frazy, tamna překročuje poľnu stupnicu swojeje toniny wo cyľu wulku tercu, tuta njewukroča ze snadneho wobjima sexty. A tola je melodija č. 73. tak blizka melodiji č. 60., zo móžemy ju přirunać lubje wonjatej ponižnej fijakcy napřećiwu wulkej poľnej fijale.

Tež jutrowny kěrluš „Khrystus džens horje wstanył jo“ je zloženy do alleluja ze samymi zestupowacymi sequencami, a je kedžbnosće bódný. Pisany je tajkile jako čisło 153: *Christanden ist der heil'ge Christ:*

Khrystus džens ho-rje wsta-nył jo, al-le-lu-ja, al-

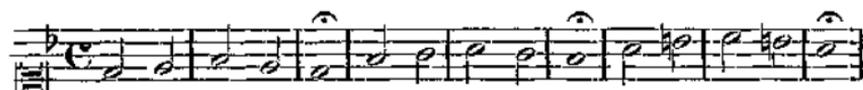
le-lu-ja, tón zbóžnik swě-ta cy-le-ho, al-le-al-le-lu-ja.

Žórto tejele pěsnje je naša laćanska „Surrexit Christus hodie“; kotraž je hižo w našich rukopisach 14. a 15. stotka.*) K njejbuchu pola nas někotre melodije zložene. Serbska melodija je

*) Hl. Drewes „Canciones bohemicæ“ str. 165, tež dvě melodiji na str. 196 a 197.

pak ta, kotruž widzimy w kancionalu Rozenpluta z l. 1601 na str. 124 a 125. Serbska rozdzěla so wot tuteje jenož z tym, zo někotre wuzdebjace noty přidawa.*) Němska pak pola Baeumkera (I. str. 513) wotdzěla so podstatnje wot serbskeje a českeje z tym, zo su pola Baeumkera sequency teje melodije hižo skazena, jako bychu němskemu skladaćelej naše dospołne sequency so njelubiše. Tudy je česki pokhod serbskeje pěsnje zjawny.

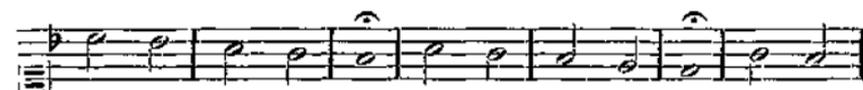
Jenož jenu pěseň z dospołnymi sequencami widzimy tež pola Baeumkera. Je to marianska č. 314: Ganz inbrünstiglich.

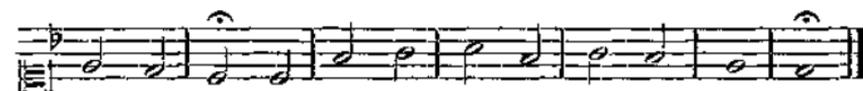
Z cy-tej nut-no-sěu ja će wi-taě ckeu, slyš mje z lu-bo-sěu,
Ty ta knje-ni sy, k kotrejž wšit-cy my so do-wě-ri-my.

o Ma-ri-ja! Ty naj-kras-ni-ša či-sta kujež-na.
O Ma-ri-ja! zjew so mi two-ja po-moc móc-na:

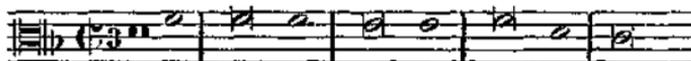
zo ja z nět-ka tu z cy-tej wu-tro-bu te-bi

po-siu-žu, kaž to je two-ja hód-nosć zbóž-na.

To je zjawnje doriska melodiya, jakož wobswědčeju wotražki při h-notach. Tež Baeumker ma tule melodiju k marianskej pěsni (I. 513), tola tež tudy zjewja so sequency twar dospołnišo přewjedzeny w serbskim hłosu dyžli w němskim. Budu pak hišće dale přepytować, njeje-li tuta melodiya českeho pokhoda; přetož pokazuje so w njej jara tamny sequency, melodiski

*) Rozenplut počina takle:

Sur-re-xit Christus ho-di-e ał.,

potom jenak pokračuje a kónči.

słowjanski duch, kotrehož smy hižo poznamjenili a póznali. Při tom cituje B. jako žórło pódlá Kornera z l. 1649 tež pražski kancional z l. 1655.

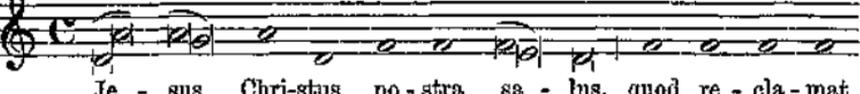
Pódlá tychle pěsni, wo kotrychž po melodiskim wutwarje sudžimy, zo su słowjanskeho pokhoda, wobsahuje serbski spěwnik M. Wałdy tež štyri pěsnje, kotrež su po textu a po melodiji čěskeho pokhoda. Su to slědownace:

Čísło 63: Jezus Christus, unser Heiland.

Jě - zus Křy - stus, tón naš zbóž - nik, ko - troh'ž je - no
 prje tón zlóst - nik, je so dať nam k wo - pom - nje - nju,
 w khlě - ba, wi - na za - poj - še - nju.

To njeje drje přenjetna melodija M. J. Husa,*) kotryž je ju zložil, ale pozdžiša, w 16. stotku nastata, kajkuž ma ju J. Leisentritt (džěl II. 1584). Tola ani tuteje melodije njedžerži so serbska pěseň, ale swobodnje ju zjednorja. A runje na tychle wotměrach póznavamy zjawnje tamneho wosebiteho słowjanskeho ducha, kotryž stajnje so kłoni k sequencam w modulaciji. Hač runje tu kruće přewjedžene njejsu, kłoni so tola serbski hłós stajnje k nim wot druhého versa, a hdy by skladačela njebyť džeržať přikład, kotryž měješe před sobu, zawěsće by je přewjedł, jakož to z jeho wotměnow so wujewja. Na dopokaz toho njech tu přirunanja dla stoji melodija, kajkaž je pola Leisentritta:

Je - sus Chri - stus no - stra sa - lus, quod re - cla - mat

*) Hl. moje „Dějiny posvátného zpěvu staročeského“ II., 162. Tam hlej tež melodiju.

om - nis ma - lus, no - bis su - i me - mo - ri - an -
de - dit in pa - nis ho - stí - am.

Při tom dyrbimy džiwać tež na tu wobstojnosť, zo bě Leisentritt tachant kapitla w Budyšinje; to zawěsće naše měnjenje čím bóle potwjerdzuje.

Druha pěseň českeho pokřoda je tuta:

Číslo 67: Vivus panis.

Ži - wy khlě - bje du - šow swjatych, ži - wje - nje ty
wu - zwo - le - nych; ty sy na - džej po - wo - ła - nych.

Tež tale pěseň pokřadza wot M. Jana Husa, štož sym w svojich „Dějinach“ (str. 166) dopokazał. Wón zložil ju laćanscy a čěscy. Tuta pěseň a předkřadźaca přijimaštej so často tež do katolskich kancionalow, dokelž běše M. Jan Hus we wučbje wo eucharistiji „dospołnje prawowěriwy“, štož je dr. Lenz w swoim dokładnym spisu: „Učení M. Jana Husi“ (str. 135) dopokazał a jakož tež J. Leisentritt (l. c. str. 196, b.) praji a tohodla wo pěsni: „Jesus Christus nostra salus“ přistaja: „welches lant und mag in katholischen Kirchen und Versammlungen sicher gesungen werden.“ Ale štož melodiju nastupa, wobkedźbujemy k spodźiwanju z nowa, štož při předkřadźacej pěsni widzachmy. Serbska melodija nje-runo so z přěnjotnej, ale je z jeje melodiskich frazow z hišće wjetšej swobodnosću zestajena a nakhiluje so tež wot słowa „žiwjenje“ stajnje k sequencowemu modularnemu wutwaru. Widzimy tu potajkim zaso woprawdže tworjaceho prstonarodneho słowjanskeho ducha, kotrehož móžemy tu slědować hač do jeho tajneje tworjerskeje džělnje, jako při předkřadźacej pěsni. Na dopokaz toho njech tudy tež laćanski original M. J. Husa stoji:

Třeću melodiju českeho pokhoda ma pěseň č. 80: *Ťch bir ein Chřist*. Tule melodiju mamy w staročeskej mši: „Spěj duše zbožně k výšině“**), a to při poslednjeje jeje strofje: „Rač Bože požehnati.“ Serbska melodija njewotdźěla so wot njeje, khiba z tym, zo je wo něšto krótsa a potom z hinašej rythmiskeje wuprawu. Zanošuje so takle:

Jakož widźimy, ma serbska pěseň druhi text k tej melodiji, kotry je parafraza na znate hesło biskopa Paciana: *Christianus mil nomen etc.* Jeje tonina je doriska, wo quartu zwyżena; tuž psuwki k h-notam njeslušuju, štož tež w českej pěsni widźimy.

Štwórta pěseň českeho pokhoda je naša česka pomnjeć najhódniša pěseň s. Wojčěcha: „Hospodine, pomiluj ny. W choralnej knize je pod číslom 194 a ma nadpis: „O Domir miserere“, a k tomu je přispomnjene: „Zu jeber Zeit, beš h Albalberti B. Lied.“ Bohužel přija Wałda k tutej pomnjeća na hódnišej pěsni najpozdžišu, nowočasnú melodiju, kotraž hižo nje raz přenjetnjeje melodije. Takle wostabjena spěwa so:

*) Hl. Dějiny posv. zp. stě. str. 167.

**) Svatojanský kancionál I. č. 251.

Wu-móž-ni - ko to - ho svě-ta, zvar-nuj nas, a pomhaj nam;

wu-slyš, Knje-že, na - še próstwy; daj nam všem, Bo - žo Knje-že,

měr a plód-nosé na - šej ze - mi. Ky - ri - o e - lei - son.

Zo by při tutom bóle recitativnym spěwje deklamacija texta nječerpjela, je njezbytnje trjeba, zo so taktowe čary wostaja a zo peseň so přednošuje z docyła swobodnym słownym abo choralnym rythmom. Bjez toho nimaju a njeznjesu česke najstarše melodie teje pěsnje z l. 1397 a z 15. lětstotka žaneje mensury, dokelž su starše dyžli wona.*) Wałda podawa w swojim spěwniku najprjedy lačanski přeložk českeje pěsnje, kotryž bě pola nas hižo w 17. lětstotku znaty,**) a potom serbski přeložk.

Dziwno je nam, zo njenamakachmy wjacy českich pěsni we Wałdowej knize, hač runje Łužica k Čecham dołho dosé słušeše (1319—1635, tola bjez Khoćebuzskeje a Picujanskeje krajiny, kotrejž 1445 a 1448 Braniborska wobsadzi), a to runje w času, w kotrymž česka hymnologija nasta a bohaće rozkčěwaše, tak zo bu skónčnje tež kolebka a maćer pólskeje hymnologije.***) Runje tohodla mam za to, zo běchu tehdy staročeske pěsnje zawěsće wjele bóle znate a bóle rozšěrjene we Łužicy, wosebje w Hornjej, kotraž bě z českim kralestwom 326 lět zjednočena. Z českich hymnow čerpachu nic jeno Polacy, ale wot 16. lětstotka tež Němcy, čím wjacy tež Serbja, tehdy Čecham najbližši. A hdyž w Historiji serbskeho naroda Bogusławskeho a Hórniku str. 103 so powěda, zo su serbscy duchowni česke knihi měli a z nich w cyrkwi perikopy a modlitwy na serbski přeložowali,

*) Hl. Dějiny, str. 27 a 31.

**) Hl. Dějiny, str. 29.

***) Hl. mój nastawk: „O poswátne písni polské“ w rozprawach „kr. učené polečnosti“ l. 1886.

jakož pozdžišo z laćanskich a němskich knihow: tak to zawěsće najbóle plaći wo staročěskich kancionalach. Tež z tych su čerpali, přeložowali a spěwali při božej službje, dokelž swoje serbske njemějachu. Ale hdyž bu potom Łužica z wjetšeho džěla protestantska a wot l. 1635 Sakskej a potom tež Pruskej připadže, nasta „dwoje němske hospodarjenje we Łužicach“ (Hist. s. n., str. 106). Wšitke zjednoćenje z Čechami bu přetorhnjene a Serbja buchu ze wšej mocu přeněmčowani,*) tak zo dyrbjachu nětko wšitku wzdžělanosć z němskich žórłow brać. Tuž bjerjachu nětko Serbja tež swoje cyrkwinske pěsnje z němskich žórłow, a tak buchu stare česke žórła zatłóčene a česke spěwy zahynychu. Wałda pak piše na str. 5 w předstowje swojeho spěwnika: „Ja sym te stare kěrluše, kotraž z němskeho abo z laćanskeho su přestajene byle, wšitke po tych němskich kěrlušach přehladať a zrunať.“ A runje tak praji wo nowych pěsnjach: „Te nowe kěrluše su z wjetšeho z tych šlezynskich a z drježdžanskich nowych katholskich němskich, kaž tež z drubich kěrlušowych knihow do serbskeje rěče přestajene.“

Kak je so měło z kěrlušemi za katholskich Serbow wot lěta 1690 a z kěrlušemi za ewangelskich Serbow, za kotrychž Praetorius, Ast, Matthaei a Wawer l. 1710 přenje „spěwafske knihi“ wudachu, pozdžišo rozmnožowane, to wopisuje spomnjena Historija, jako tež mnohi nastawk tutoho Časopisa M. S. a Katholskeho Pósla.

* * *

Myslu, zo při dodrobnějším přepytowanju wšěch serbskich kěrlušowych knihow hišće někotra pěseň so nadeńdže českeho abo z cyła słowjanskeho pokhoda w melodiji abo tež w textu, dokelž su někotre česke pěsnje samo do němskich spěwnikow přešle.**)

Njemóžu w tu khwilu do tajkeho dodrobněho rozběranja so dać, dokelž choralne knihi wšěch serbskich cyrkwjow při rucy nimam. Přewostajam to rozběranje serbskim wótcincam; jim cheych z po-

*) Z kajkej surowosću to so stawaše, hl. w Historiji s. n. str. 101.

**) Pokazuju n. p. k Wałdowym pěsnjam č. 101 a 103. Přeniša: „Wulka bě radosć“ ma napis „po starskim“; druha „Budź khwała Bohu Wótecej“ pak: „po starym serbskim“. (Hl. wo tutymaj pěsnjomaj na spočatku nastawka.)

datym nastawkom puć pokazać, po kotrymž bychu snadź pokročić móhli, a tež cheych jich k tajkemu wótčinskemu džětu zbudzić. Njech je moje pojednanje jako zawod k přichodnej serbskej hymnologiji a jako dopjelnjenka staročěskeje hymnologije! Skónčnje pak přeju, zo bychu stare serbske nabožne pěsnje (n. př. gódowny kjarliš a pokěrluški), kotrež so zhubjuja, z nowa přez šulske džěći w ludže wožiwjowali, dokelž z nimi spruži so mójnje čisty narodny duch, jakož sym pod I. wopowědał.

Preložil M. H.

Delnjołužiski wotrjad Maćicy Serbskeje.

Podal *H. Jordan*.

Tutón wotrjad založi so w léce 1880 a je při swojich stabych pjenježnych mocach (sobustawy kóždolětnje płaća po 1 hriwnje) dotal wudał:

1. Bogumił. (Napisał Jordan.) 2. J. F. Starkowe Módlitwy. (Wot 14 spisowarjow.) 3. Roššfłaženje. (Jordan.) 4. Pratyja na 1883. (Jordan.) 5. 50 duchownych kjarlišow. (J.) 6. To som cynił za tebe. (J.) 7. Pratyja na 1884. (J.) 8. Mjertyn Lutherusowe žywjenje. (Tešnař.) 9. Cytanka. (J., hudał Parczewski.) 10. Pratyja na 1885. (J.) 11. Duchowne fjarlišje. (Wot mnohich spisowarjow.) 12. Wěnk serbskich spiwanjow. (J.) 13. Styrigłosne spiwanja. (Jordan a Kocor.) 14. Pratyja na 1887. (J.) 15. Genovefa. (Haussig.) 16. Wěnašk gódownych spiwanjow. (Jordan.) 17. Kejžora Wylema I. žywjenje a statki. (Tešnař.)

K tomu dostachu sobustawy hišće:

1. Pastyřska lubość. Z nakładom Bergemanna w Nowym Ruppínje. (Wot Šwjele.)
 2. Styri prjatkowanja wot Tešnarja z jeho składa.
 3. Leše woda. Wot dr. Sauerweina.
 4. Serbska swažba. Wot Mata Kosyka.

Jara wužitne by było, hdy by z nowa kóždolětnje protyka z wobrazami po přikładze hornjoserbskeje so wudała.

Zličbowanje M. S. w 42. léće (1888).

A. Dokhody.

I. Zbytk w pokładnicy.	VII. Z předawanja knihow.
Z léta 1887 . . hriwnow 30. 56.	Z cyła (w tym za protyki 1057, 60) 1895. 19.
II. Domoj wzate kapitale.	VIII. Dobrowólne dary.
Vacat.	Farař k. Wjelan 30. 52.
III. Daň z wupožčených pjenzej.	Dr. J. Karłowicz 10. —
Z lutowafnje 18. 71.	Duchowny k. Halabala 3. 5.
Z 500 hr. na domje M. S. 22. 50.	<u>43. 57.</u>
<u>36. 21.</u>	
IV. Přinoški sobustawow.	Rekapitulacija.
Wot 50 sobustawow (jedyn 2. rjad.) 198. 50.	Staw I. 30. 56.
V. Předzaplaćenje.	" III. 36. 21.
Wot 18 sobustawow 52. —	" IV. 198. 50.
VI. Doplaćenje.	" V. 52. —
Z cyła 208. —	" VI. 208. —
	" VII. 1895. 19.
	" VIII. 43. 57.
	<u>Do hromady 2464. 3.</u>

B. Wudawki.

I. Zaplaćenje wuložka lońšeho.	V. Wudawki za protyku.
Vacat.	Čiše (5500 ex.) 277. —
II. Wupožčene pjenjezy.	Papjera 221. 35.
Vacat.	Wobrazy a pjenčk 149. 43.
III. Čestne myto.	Wjazanje 85. —
Vacat.	Wobraz k Nadpadej p. Bukec 12. —
IV. Čiše knihow.	Inserat 4. —
Časopis č. 77 226. 25.	<u>748. 78.</u>
Dodawk „Spěw. rad.“ (8000) 88. —	VI. Papjera a přihoji.
Bratřik a sotřička (1000) 51. —	Jan Manja 91. 85.
Listno bibliskich stawiznow 30. —	Bratřik a sotřička 12. 45.
Jan Manja (1000) 134. —	Dodawk Spěwneje radosće 60. 40.
<u>529. 25.</u>	Wobraz k Nadpadej p. Bukec 15. 75.
	Dwě přihozy k Časopisej*) 376. 65.
	<u>557. 10.</u>

*) T. r. Narodne hłosy lužiskoserbskich pěsni wot A. Černeho plačachu pola Geidela 180, 80, Druha zběrka narodnych hłosow luž. pěsni (a noty k nastawkej k. Kocora) pak 252, 75. To wučinješe 432, 55. Dostach horjeka jenož 376, 65. Potajkim sym 55, 90 Maćicy S. daril a k tomu dowoz a porto zaplaćil, zo byštej tutej wažnej přihozy Časopisa č. 77 a 79 wjacy njeplaćikej dyžli přihoja č. 76, kaž běch slubił.

M. Hórník.

VII. Wjazanje Časopisa a knihow.

Čitanki	124. 45.
Bibliske stawizny	125. —
Časopis č. 77	18. —
Časopis č. 78	18. 50.
Spěwna radosć	33. —
Dodawk Spěwneje radosće	25. —
Genevefa	40. —
Bratřik a sotřička	20. —
Nadpad pola Bukec	30. —
Narodne hłosy	9. —
Jan Manja	30. —
Tow. Spěwniki	6. —
	<hr/>
	478. 95.

Rekapitulacija.

Staw IV.	529. 25.
" V.	748. 78.
" VI.	557. 10.
" VII.	478. 95.
" VIII.	141. 12.
	<hr/>
Do hromady	2455. 20.

Přirunanje.

Wšitke dokhody	2464. 3.
Wšitke wudawki	2455. 20.
	<hr/>
Zbytk w pokładnicy	8. 33.

VIII. Wšelčizny.

Dokhodny dawak	6. —
Wotpósłanje knihow	1. —
Wudawk za zapis wubjerka	1. 10.
Inseraty p. Smolerja	3. 60.
Inseraty p. Monse	6. 24.
Wotnajeće za knihownju	90. —
Zawěšćenje	17. 50.
Diskont na lutowařni	7. —
Porto pola pokładnika	8. 68.
	<hr/>
	141. 12.

Zamóženje knižneje pokładnicy.

W krajnostawskej lutowařni	455. —
Na maćičnym domje	1500. —
Awstrijska statna papjera	146. —
Sakska statna papjera č.	
60945 wot njeb. rěčnika	
Jakuba tudy darjena	315. —
Zbytk p. pokładnika	8. 33.
	<hr/>
Z cyta	2424. 83.

W Budyšinje, 17. hapyřla 1889.

M. Mjeřwa.

Pokładnica maćičneho domu.

A. Dokhody.

Zbytk pola pokładnika	130. 78.
Zbytk čisteho wunoška z l. 1887 přez zarjadnika domu	
k. Mütterleina	550. —
Daň w krajnostawskich knižkach č. 49828	26. 54.
Wot Serbow a w Serbach składowane	426. —
Wot předačelow Serbowstwa zwonka Němskeje	87. 35.
Z předača wot L. Kuby darjenych „Pěsni lužiskich“	14. —
	<hr/>
Do hromady	1234. 67.

B. Wudawki.

Do krajnostawskeje lutowařnje na knižki č. 49828 1000. —

S. p. s.

Přirunanje.

Wšitke dokhody	1234. 67.
Wšitke wudawki	1000. —
	<hr/>
Zbytk p. pokładnika	234. 67.

Přehlad zamóženja za nowotwať.

Na lutowafni	2774.	37.
Na starym domje M. S.	4100.	—
Wotplácene na dolh	1000.	—
Zbytk p. pokładnika	234.	67.
	<u>8109.</u>	<u>4.</u>

Z cyľa 8109. 4.

W Budyšinje, 19. hapyła 1889.

M. Mjeřwa, pokładnik.

Wosebite fondy při M. S.

1. Fond J. I. Kraszewskeho (2000 hr.).

Dokhody danje 80 hr. Wudawki (stipendium) 80 hr.

2. Fond dr. med. Tyburowskeho (900 hr. z runa).

Dokhody z danje dawaju so do knihownjeje pokładnicy, kotraž ma je kóžde 3. lěto na čišć ethnografiskeje abo historiskeje knižki naložić.

Předsydstwo M. S.

Přinoški sobustawow M. S. (1888).

W běhu lěta (1888) zaplácibu přinošk tute sobustawy:

Na l. 1889: kk. dr. Jan Karłowicz z Waršawy; direktor Pohoně z Lipska; Slavia w Praze; farať Góľ z Rakec; zwóńk Holka z Khrósćic; překupe Domanja z Khrósćic; překupe Čihák z Poděbraď; překupe Lukavec z Poděbraď; professor Konvalinka z Kraloweje Hradca; dr. Hromádka z Kraloweje Hradca; stud. fil. Broniš z Khoćebuza; farať M. Hórnik z Budyšina; kan. senior Kućank z Budyšina.

Na l. 1888: kk. dr. Karłowicz z Waršawy; farať Domaška z Nosaćic; farať lie. Imiš z Hodžija; administrator Žur z Radworja; kantor Šořta z Radworja; farať dr. Kalich z Budyšina; stud. theol. Reně z Khrósćic; farať Wjelau ze Slepoho; wučer Jeně z Drježdźan; řečnik dr. Havlíček ze Železneho Brodu; kantor Kapleř z Budyšina; wjesny předstojnik Młynk ze Zarěča (2, 50); serbske to-

wařstwo w Zarěču; knihikupe Chociszewski z Poznanja; direktor Pohonč z Lipska; farař Daniel Lauček we Łupoj; wyšši wučer Myšnař z Barlina; seminarski wučer A. Černý z Kraloweje Hradca; řečnik dr. Ryba z Kraloweje Hradca; wučer emer. Rostok z Huski; řečnik Alfons Parczewski z Kališa; zwóńk Holka z Khrósćic; kantor Smoľa z Budestec; praeses Łusčanski z Prabi; serbski seminar w Prazy; stud. theol. Mikławš Jawork z Mitoćic; dr. jur. E. Kaizl z Prabi; filolog Karl Černý w Pohoří; wučer Strehla z Móšec; farař Mrózak z Hroźišća; farař Wjackeda z Wujězda; farař Wendt z Čorneho Khołmea; wučer Domaška z Bolbore; farař Krušwica z Wjerbna; kan. kantor Šoľa z Budyšina; konsistorialny praeses J. Buk z Drježdźan; hrabja Ciecierski z Pobikry; farař Herrmann z Wotrowa; Ludwik Kuba z Poděbrad; dr. Laras z Karwina; farař Matek z Hućiny; překupe Domanja z Khrósćic; duchowny Halabala z Rajhrada; farař Hórnik z Budyšina; kan. senior Kućank z Budyšina; chemik Hórnik z Ludwigshafena; wučer Keřk z Malešec; katolska bjesada w Jaseńcy; farař Ráda z Barta; překupe Mjeřwa z Budyšina.

Na l. 1887: kk. dr. Karłowicz z Wařawy; kantor Bartko z Nosaćic; administrator Žur z Raďworja; farař Kubica z Bukec; wučer Hauka z Hoďžija; kubleř K. Bohuwěr Wanak z Banec (+); kantor Kapleř tudy; direktor Pohonč z Lipska; řečnik Parczewski z Kališa; kantor Smoľa z Budestec; Jednota w Khrósćicach; překupe Jakub Deleńčka z Kukowa; dr. Kaizl z Prabi; serbske towařstwo w Bukecach; farař Krušwica z Wjerbna; kan. kantor Šoľa tudy; praeses Buk z Drježdźan; hrabja Ciecierski z Pobikry; Ludwik Kuba z Poděbrad; dr. Laras z Karwina; kapłan Rězak z Khrósćic; J. Domanja z Khrósćic; chemik Hórnik z Ludwigshafena; wučer Keřk z Malešec.

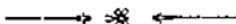
Na l. 1886: kk. farař Handrik z Malešec; kubleř Kokla z Khrósćic; kantor Kapleř tudy; řečnik Parczewski; Deleńčka z Kukowa; dr. Kaizl z Prabi; farař Krušwica; kan. kantor Šoľa; dr. Laras; Domanja z Khrósćic; wučer Keřk z Malešec.

Na l. 1885: kk. farař Handrik; kubleř Kokla; kapłan Bjedrich z Ralbic; řečnik Parczewski; Deleńčka z Kukowa; dr. Kaizl; kan. kantor Šoľa; dr. Laras; J. Domanja.

Na l. 1884: kk. farář Handrik; kaplan Bjedrich; řečník Parczewski; dr. Kaizl; kan. kantor Šořta.

Na l. 1883: kk. kaplan Bjedrich; dr. Kaizl.

Na l. 1882: k. dr. Kaizl.

Dary za dom M. S.

Wot 1. junija 1888 su dale darili w hriwnach: kkk. překupe Jurij Wićaz z Budyšina 3; ze Słoneje Boršće: M. H. 1, H. R. 1; řečník dr. Gintl z Hořowic 10; z Kraloweje Hradca: řečník dr. Ryba 8, seminarski wučer A. Černý 4,80, dr. Hromádka 9,60, knihkupe Pospíšil 8, seminarski direktor Lešetický 3,20, professor Konvařinka 1,60, wučer Krčmář 1,60; wunošk domu přez zarjadnika k. řečníka Mütterleina **200**; Jurij Dressler z Brězynki 1; gymnasiaľny katecheta dr. Jan Marek ze Slaneho w Čechach 8,20; farář Urban z Wukrancie 10; pjekar Symank ze Zubornički 0,50; Ernst Stróžanski 1; Augusta Jurkowa z Noweje Wsy 0,50; farski zastupnik Henčeka z Wochozow 1; rektor Fr. Hruška, Józef Krejčí a Ludwik Vomáčka z Ml. Bolesławy 5; wunošk domu **150**; na kwasu Bernharda Henčela z Mařku Hankec w Hodziju składowane 28; farář emer. Rychtař z Bud. 2; kantor Smola z Budestec 4; Sorabicum w Lipsku 4,50; praeses Łusćanski z Prahi 10; professor dr. Pful z Njeswaćidla 15; wunošk domu **200**; serbske towařstwo w Bukecach 5; Handrij Króna z Bukec 1; farář Mrózak z Hrodzišća 20; H. W. z Njeswaćidla 1; farář Wjacka z Wujězda 6; katecheta Augustin Fischer z Plznje 8,55; professor Józef Pechánek z Jičina 8,20; z Noweje Wsy: Handrij Eichler 0,50, Jurij Hawš 1, Jan Brankat 0,20; z Cyžec: Gustav Albert 1, August Nutničanski 1, Ernst Kluga 1, Bohuř er Pětika 0,50, Bohuřer Pjech 0,30, J. Pjech 0,20, J. Škleňeř 0,20; z Kumšic: J. S. 1, M. W. 2, H. B. 0,50, J. G. 2, J. M. 2, M. J. 1, J. W. 2, E. P. 0,20; exemplar L. Kuby Luž. písni 2; stud. M. Zarjeńk z Prahi 8,40; z Konjec: G. M. 2, J. M. 1, H. M. 0,50, J. L. 2, P. S. 1; farář J. Herrmann z Wotrowa **100**; farář Domaška z Nosaćie 10; z Khrósćie: Jakub Jurk 1, Jan Domanja 3; z Budyšina: překupe M. Mjerwa 20, farář M. Hórník **50**; dań z lutowařnje 26,54; z předaća L. Kubowych pěsni 10; kantor Kocor z Ketlic 6; farář dr. Kalich z Budyšina 10; z Popoje: kantor Jordan 6, farář Hadank 6; njemjenowany z Hodzija 15; Jurij Dressler z Brězynki 1; Jan Jenko z Herrnhuta 5; Fr. Hruška, J. Krejčí a L. Vomáčka z Kraloweje Hradca 10,32; řečník dr. Otto Gintl z Hořovic 2; L. F. Změjew z Pětrohroda 25; farář Wjelan ze Slepoho 30; farář Lauček z Łupojo 2; B. z Lipska 1,50; Handrij Bjar z Brězy 5;

professor dr. Pful z Njeswaćidla 15; Wirth z Kaina 0,30; kubleř Skop z Křiweje Boršće 5; wunošk domu 300; na Justec kermuři w Nowej Jaseńcy 3; jako pinka přez J. Š. 0,61; gymnasiaľny katecheta K. Konrad z Tabora 6; při wulčće studowaceje młodźiny za trubku 7; při towařnych hrach tohorunja 1,42; praeses Łusćanski z Prahi 10; serbske towařstwo we Łazu 3,60; Serbowka w Prazy 38; wučeř Kryřanowskij z Gatčiny 4; „toleř sadžu“ z Khrosćic 3; serbske towařstwo w Bukecach 5; Krona z Bukec 1; na kwasu k. Šiški składowane 60; kubleř Broda z Dženikec 100; farař J. Herrmann z Wotrowa 100; probst Anton Slawicek w Starej Bolesławje 17; Jaworski z Krakowa 1,70; N. N. z Łupoje 1; wunošk domu 200; O. Callier 2; K. Sławewski 1; řečník Alfons Parczewski z Kališa 10; za posledni exemplar Budarjowych kniřkow w Budeřtecach na přesařzowanje předaty 16,81; Jakub Jurk z Khrosćic 1; professor Alexander Petřow z Krasnouřmska 4,74; wjeřch Anatol Gagarin z Odessy 36; hrabja Mieroszewski z Krakowa 4,95; Jurij Rychtař z Khrosćic 1; wunošk domu 100.

Rozprawa III. wo domje Maćicy Serbskeje.

Podawa *M. Hornik*.

Z nadrobneje rozprawy, kotruř je zarjadnik domu, k. řečník E. Mutterlein, na hłownej zhromadźiznje M. S. jutry 1889 čitař, wuzbohuju tudy skrotčeny wučah.

A. Dokhody.

I. Zbytĳ w pokladnicy.

Z l. 1887 po wotedaću 450 hr. 41. 47.

II. Wunořk přenajeća.

Wot Smolerja 750, Grundmanna 450, Grofy 160, Valtana 600,
Eisleroweje 18, Hulča 30, Kučki 60, wot knihownje M. S. 90 . . . 2158. —
2199. 47.

B. Wudawki.

I. Daň hypothekarneho dořha.

Farskemu lennistwje w Hrodziřeu za 1200 hr. wot 1. okt. 1887 do 30. sept. 1888	480. —
Towařstwu Pomocy za 5300 hr. na 1. 1888	298. 50.
Měřćanskej Intowařni za 4000 hr. do 30. sept. 1888	160. —
Tapećiarnej Mauselej za 4000 hr. (wot okt. 4%) na 1888	170. —
Wiaćazowej w Janecach za 1500 hr. do 30. sept. 1888	67. 50.
Fondej J. I. Kraszewskeho za 2000 hr. na 1888	80. —
Twarskemu fondej M. Łahody za 500 hr. na 1888	22. 50.
Farařej K. A. Jenčej za 1000 hr. na 1888	45. —
	1263. 50.

II. Dawki a bjernje.

Městski dawk	34. 10.
Krajny dawk	6. 78.
Wotpaleńska pokladnica	18. 26.
Bjernja (geschoss)	8. 30.
Wuhnerjerj	6. —
	<hr/>
	73. 44.

III. Twardske porjedženja.

Za wutok, murjejske, klempnafske, zamkafske a kryjejske džěta	160. 64.
---	----------

IV. Zarjadniske wšelčizny.

Extabulacija, pisma, listy, wotpiski, porta atd.	47. 73.
--	---------

Rekapitulacija.

Staw I.	1268. 50.
„ II.	73. 44.
„ III.	160. 64.
„ IV.	47. 73.
	<hr/>
	1545. 31.

Přirunanje.

Wšě dokhody	2199. 47.
Wšě wudawki	1545. 31.
	<hr/>

Zbytk jako wunošk 654. 16.

E. Mütterlein.

Tute zličbowanja su wot k. fararja Jenča a k. kapłana Skale za prawe spóznate a jako tajke hlownej zhromadźiznje M. S. předpołożene byle. Na město wupłaćenych 1000 hr. je Maćica sama zastupila. Daj Bóh, zo bychmy přeco wjacjy dołha maćičneho domu wotpłaćić móhli! Hdyž jutry 1884 w Serbach na nowotwar domu M. S. so hromadźić poča, nadźijachmy so nadobnišeje pomocy. Serbja su dotal poměrnje jara mało za serbski dom woprowali!

Wozjewjenje.

Njeje-li tón abo wony sobustaw M. S. spisy abo Časopis dostał, njech to z přidaćom adressy knihiskładnikej wozjewi.

Wšelake maćične spisy su hišće na skladže, kotrež móža so na runym abo na knihikupskim puću po znatych plaćiznach dostać, jako:

Łužiski serbski słownik. Pod sobuskutkowanjom H. Zejlerja a M. Hórnika spisany wot dr. Pfula.

Hornjołužiska serbska ryčnica. Zešiwk I. Zynkosłow. Spisał dr. Pful.

Wěnc narodnych spěwow hornjo- a delnjolužiskich Serbow z přewodom fortepiana wot K. A. Kocora. 1868.

Šěsć spěwow serbskich za tenor abo sopran z přewodom fortepiana wot K. A. Kocora. 1881.

Towařšny Spěwnik za serbski lud. Zestajał K. A. Fiedler. 1878.

Štyrihlósne mužske chory. Zestajał K. A. Kocor.

Swětločišćowa podobizna J. E. Smolerja (wobraz sam 30 × 20 cm), rysowana wot wučerja Knjeza.

Časopis wukhadža kóždy lěto w dwěmaj zešiwkomaj; pjeć lětnikow twori zwjazk z dwójim pokazowarjom. Dla móžneho njedorozymjenja přispominamy, zo je Maćica Serbska lěto starša dyžli jeje Časopis, kotryž hakle 1848 wukhadžeć poča. Na přeni lětdžesatk 1848—57 liči so přenje 16 zešiwkow (zwjazk 1. a 2.), na druhi a na dalše pak po 20 zešiwkach.

K wužitku maćičneho domu předawaju so po 2 hr. w maćičnym knihoskladže a pola pokładnika Mjeřwy wot k. Ludwika Kuby wubjernje harmonisowane a serbscy a čěscy krasnje wudate: Písňě lužické (serbske ludowe pěsnje).

W o b s a h.

Pismowstwo katholskich Serbow. (Třeća zběrka.) Wot Handrija Dučmana	str. 3.
Wo času wumrěća Meklenburskich Serbow. Podał A. J. Parczewski Michał K. Bobrowskij a Izmajl J. Sreznjewskij wo Serbach. Podał M. Hórnik	„ 37.
Nowe dodawki k textam ludowych pěsni. Podawa dr. E. Muka	„ 42.
Serbo w němskich romanach a novellach. Podał K. A. Jenč	„ 51.
Wučabi z protokollow M. S.	„ 92.
Wobydlenje lužiskich Serbow. Napisal Adolf Černý	„ 94.
Słowo wo hymnologiji lužiskich Serbow. Napisal K. Konrád	„ 97.
Delnjolužiski wotrjad Maćicy Serbskeje. Podał H. Jordan	„ 135.
Zličbowanje M. S. w 42. lěće (1888)	„ 160.
Pokładnica maćičneho domu	„ 161.
Wosebite fondy při M. S.	„ 162.
Přinoški sobustawow M. S. (1888)	„ 163.
Dary za dom M. S.	„ 163.
Rozprawa III. wo domje Maćicy Serbskeje	„ 165.
Wozjewjenje	„ 166.
	167.

W o b s a h.

Wohydjenje lužiskich Serbow. Napsal Adolf Černý	str. 97.
Słowo wo hymnologiji lužiskich Serbow. Napsal K. Kourád	„ 135.
Delnjolužiski wotriad Maćicy Serbskeje. Podal H. Jordan	„ 160.
Zličbowanje M. S. w 42. léće (1888)	„ 161.
Pokladnica maćičneho domu	„ 162.
Wosebite fondy při M. S.	„ 163.
Prinoški sobustawow M. S. (1888)	„ 163.
Dary za dom M. S.	„ 165.
Dzprawa III. wo domje Maćicy Serbskeje	„ 166.
Wozjewjenje	„ 167.

████ Wo zapłaćenje přinoškow (kóždolětnje 4 *M.* a^{bo} w cuzych
 pjenjenzach po kursu) a wo dary za dom M. S. najp^odwolnišo pro-
 symy. Pokladnikowa adresa za póst je: Kaufman^o M. Mörbe,
 Bautzen (Sachsen).

Tež prosymy, zo bychu naše česćene sobustawy sw^ojich znatych
 k přistupjenju do našeje Maćicy Serbskeje namo^otwjeli.

Přinoški kwitujemy w Časopisu a „Lužicy“, darje^{te} knihi dotal
 jenož w „Serbskich Nowinach“.

